

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Bc. Monika RÝČKOVÁ

GRV na pedagogických fakultách českých vysokých škol

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Opršal, Ph.D.

Olomouc 2014

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a veškeré zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 12. 5. 2014

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala především Mgr. Ing. **Lence Pánkové** za cenné rady a ochotu připomínkovat text této práce ve svém volném čase. Zajisté patří dík i vedoucímu mé diplomové práce, Mgr. **Zdeňku Opršalovi**, Ph. D., za odborné konzultace. Mé velké poděkování patří všem **respondentům**, kteří mi byli ochotni poskytnout rozhovor. V neposlední řadě chci poděkovat **rodičům** za veškerou podporu při mém studiu.

ABSTRAKT

Cílem této práce je zmapovat, jak na oborech Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na pedagogických fakultách v Olomouci, Praze a Brně plní všech šest opatření stanovených v Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 – 2015 pro vysoké školy. Autorka použila dvě kvalitativní metody sběru dat. Jednou z metod je analýza dokumentů, pomocí níž zjišťovala, zda jsou na těchto oborech předměty, které by se mohly zabývat tématy GRV. Druhou metodou jsou semi-strukturované rozhovory, které odhalily, zda jsou plněna ostatní opatření. Bylo zjištěno, že všechny tři obory prozatím splnily čtyři stanovená opatření, i když se výsledky u jednotlivých institucí mírně liší a neustále lze pracovat na jejich zdokonalování. Co se týče zbylých dvou opatření – brněnský obor splnil již všechna opatření a na pražském oboru zbývá splnit již jen jedno z nich.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Globální rozvojové vzdělávání (GRV), Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 – 2015, opatření, Učitelství pro 1. stupeň ZŠ, Univerzita Karlova, Masarykova univerzita, Univerzita Palackého v Olomouci, průřezová témata, Člověk a jeho svět.

ABSTRACT

The aim of this work is to map how departments of Primary School Teaching Training at the Faculty of Education in Olomouc, Prague and Brno are fulfilling all six measures defined in National Strategy for Global Development Education 2011 – 2015 for higher education. The author has used two qualitative methods of data collection. One of them is the document analysis, in order to find out whereas there are subjects taught, dealing with GDE topics. The other one are semi-structured interviews, which revealed whereas other measures are fulfilled. It was disclosed that up to date, all three institutions fulfilled four defined measures, although the results slightly differ from institution to institution and still an improvement could be achieved. As regards remaining two measures – Brno has fulfilled all the measures and in Prague is missing just one of them.

KEY WORDS:

Global Development Education (GDE), National Strategy for Global Development Education 2011 – 2015, measures, Primary School Teaching Training, Charles University, Masaryk University, Palacký University Olomouc, Cross-Curricular Subjects, Humans and their World.

OBSAH

ÚVOD	10
1 CÍL A METODOLOGIE.....	13
2 VYMEZENÍ POJMŮ.....	15
2.1 Globální výchova	15
2.2 Globální rozvojové vzdělávání	17
3 VÝCHODISKA GRV	20
3.1 Hlavní dokumenty podporující šíření GRV	20
3.2 Národní strategie rozvojového vzdělávání v Evropě	27
4 GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	29
4.1 GRV a zahraniční rozvojová spolupráce ČR.....	29
4.2 Financování GRV	30
4.3 GRV ve vzdělávacím systému ČR.....	31
5 NÁRODNÍ STRATEGIE GLOBÁLNÍHO ROZVOJOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ PRO OBDOBÍ 2011 – 2015	33
5.1 Obsah dokumentu	33
5.2 Pregraduální příprava učitelů a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP)	37
6 VÝZKUMNÁ ČÁST	39
6.1 Metodologie výzkumu	39
6.1.1 Metody sběru dat a výběr účastníků výzkumu	40
6.1.2 Limity/přednosti výzkumu	42
6.2 Analýza studijních plánů	42
6.2.1 Univerzita Palackého v Olomouci	52
6.2.2 Univerzita Karlova	60
6.2.3 Masarykova univerzita	66
7 GRV V ODBORNÉ PŘÍPRAVĚ UČITELŮ	73
7.1 Předměty tematicky spjaté s GRV	74

7.2	Vyučovaná témata GRV	77
7.3	Časová dotace pro témata GRV	87
8	AKTIVITA PEDAGOGICKÝCH FAKULT V OBLASI GRV.....	90
8.1	Spolupráce s organizacemi zabývajícími se GRV.....	93
8.2	Materiály.....	96
8.3	Evaluaace předmětů s komponentou GRV	98
8.4	Náslechy a pedagogické praxe.....	100
8.5	Kvalifikační práce z oblasti GRV	102
9	ZÁVĚR.....	106
10	SEZNAMY.....	110
10.1	Použité zkratky.....	110
10.2	Obrázky, grafy, tabulky	111
10.3	Použitá literatura	112
11	PŘÍLOHY	117

ÚVOD

Autorka je studentkou oboru Mezinárodní rozvojová studia a zároveň oboru Učitelství pro první stupeň základních škol. Oblast globální rozvojové vzdělávání je pomyslným průsečíkem těchto dvou oborů, a jelikož zájem autorky sahá do obou z nich, rozhodla se, že se bude ve své diplomové práci zabývat právě tímto tématem.

Dnešní dobu můžeme charakterizovat jako uspěchanou, materialisticky a na kvantitu zaměřenou, dobu technologickou, dobu neuvěřitelně propojenou, kdy se neustále teoreticky zmenšuje vzdálenost mezi kontinenty a zrychluje čas, dobu globalizace. Jistě by se dala najít spousta dalších synonym, která vystihují současné světové trendy, ale právě široký pojem *globalizace* a s ní spojené procesy, v minulosti způsobily změnu pohledu na celkové uspořádání světa. Lidé si uvědomili, že státní hranice není jakási zeď, která chrání své obyvatelstvo před jevy přicházejícími „zvenčí“. Pocítily, že události, které se dějí i daleko od nich mají vliv na jejich životy.

Pojem globalizace se objevuje v 60. letech minulého století, ale mezi odborníky neexistuje konsensus o počátku samotného procesu. Je však jisté, že s tímto fenoménem přišla spousta nových problémů, kterým lidstvo do té doby nemuselo čelit (Chlebeček a kol., 2008). Vystala potřeba se s jednotlivými problémy aktuálně zabývat, ale také připravit budoucí generace na změny probíhající ve společnosti, což vedlo ke vzniku nových výchovných směrů zabývajících se jednotlivými aspekty globalizace.

Jedním z těchto aspektů je ekonomická globalizace, která s sebou přináší na jednu stranu pozitivně vnímané propojování světových trhů, ale na druhou stranu nerovnoměrnost plynoucí z neschopnosti některých částí světa se efektivně zapojit do procesu globalizace. Takové části světa obvykle zaostávají ve svém vývoji a bohaté státy jim jako kompenzaci nabízejí tzv. rozvojovou spolupráci.

Počátky rozvojové spolupráce sahají do období po druhé světové válce a později se začíná státům, poskytujícím tento typ spolupráce, jevit jako potřebné, aby informovaly své občany o problémech sužujících chudší spoluobčany naší planety a

o formách řešení existujících problémů. Na tuto potřebu reaguje vznik výchovného směru nazvaného **globální rozvojové vzdělávání (GRV)**.

Česká republika také patří mezi poskytovatele zahraniční rozvojové spolupráce a v nedávné historii se zde začal šířit i koncept GRV. Jaké okolnosti vedly k oficiální podpoře GRV v České republice a jak se tomuto konceptu na našem území daří zapustit kořeny, řeší tato diplomová práce. Východiskem pro sestavení výzkumného projektu je **Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 - 2015**, ze které vychází hlavní cíl práce. Tím je zmapovat situaci týkající se oblasti GRV konkrétně v terciárním vzdělávání, se zaměřením na nejvýznamnější české univerzity poskytující možnost studia oboru Učitelství pro první stupeň základních škol.

Po domluvě s vedoucím diplomové práce se autorka nezabývala průzkumem mezi studenty, který je zmíněn v *Zásadách pro vypracování*. Důvodem k tomuto rozhodnutí je jakási „vytrženost z kontextu“, která by nepřinesla ucelený pohled na danou problematiku.

Práce se skládá z **OSMI HLAVNÍCH KAPITOL**, které jsou rozděleny na dvě části – teoretickou a navazující výzkumnou. **Kapitola 1** představuje **CÍL PRÁCE A POUŽITOU METODOLOGII**. Kapitoly 2 – 5 uvádí čtenáře do kontextu postupným odhalováním skutečností týkajících se Globálního rozvojového vzdělávání. Ve **druhé kapitole** autorka vymezí **OKRUH POJMŮ**, ve kterém se práce pohybuje. **Kapitola 3** nastiňuje **VÝVOJ KONCEPTU GRV** na evropském pozadí a následující **kapitola (4)** přenáší čtenáře do **ČESKÉHO PROSTŘEDÍ**. V této kapitole se autorka věnuje kontextu GRV v rámci zahraniční rozvojové spolupráce ČR a příležitosti zakotvit tento koncept do vzdělávacího systému. Poslední teoretická **kapitola (5)** popisuje **NÁRODNÍ STRATEGII GLOBÁLNÍHO ROZVOJOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ PRO OBDOBÍ 2011 - 2015** a zužuje své zaměření na jeden konkrétní cíl této strategie. Výzkumná část začíná **kapitolou 6**, která se nadále člení na podkapitoly, ve kterých je podrobně rozepsána **METODOLOGIE** provedeného výzkumu a na ni navazuje **ANALÝZA STUDIJNÍCH PLÁNŮ** vybraných institucí. Kapitoly 7 a 8 přinášejí výsledky výzkumu v podobě několika podkapitol, které reflektují jednotlivé specifické výzkumné otázky. **Kapitola 7** odpovídá na otázky, zda jsou **TÉMATA GRV ZOHLEDŇOVÁNA VE STUDIJNÍCH PLÁNECH** oborů,

připravujících budoucí učitele prvního stupně. Poslední kapitola (8) mapuje AKTIVITU PEDAGOGICKÝCH FAKULT V OBLASTI GRV.

1 CÍL A METODOLOGIE

Začátek práce uvádí čtenáře do problematiky konceptu globálního rozvojového vzdělávání, tato část práce bude teoretická, vytvořena pomocí rešeršně-kompilační metody tištěných i internetových zdrojů (knih, zpráv, publikací, článků, manuálů aj.). Na teoretickou část navazuje praktická část práce, tedy samotný výzkum.

Cílem této diplomové práce je **zmapovat situaci v oblasti globálního rozvojového vzdělávání na vybraných pedagogických fakultách českých univerzit**. Na základě cíle práce lze formulovat výzkumné otázky následovně:

- *Jsou témata GRV zahrnována do studijních plánů oborů připravujících budoucí učitele prvního stupně, jak je naplánováno v Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 - 2015?*
- *Plní vybrané pedagogické fakulty ostatní opatření z Národní strategie GRV, stanovená pro vysoké školy připravující budoucí učitele?*

Nadále byly položeny specifické otázky, které vedou ke zodpovězení otázek výzkumných a na jejichž zodpovězení autorka použije vybrané kvalitativní metody sběru dat.

Podrobnější popis metod výzkumu a jeho průběh bude představen na začátku kapitoly věnující se výzkumu.

Cíl práce stanovený v *Zásadách pro vypracování* byl v průběhu zpracování práce rozšířen. Původní cíl se stal jednou z výzkumných otázek a byl doplněn o další výzkumnou otázku. Následující tabulka (1) představuje návrh výzkumného projektu.

Tabulka 1: Návrh výzkumného projektu (zpracovala Rýčková, 2014)

Cíl práce	Výzkumné otázky	Specifické otázky	Metoda sběru dat
<p>Zmapovat situaci v oblasti globálního rozvojového vzdělávání na vybraných pedagogických fakultách českých univerzit.</p>	<p><i>Jsou témata GRV zahrnována do studijních plánů oborů připravujících budoucí učitele prvního stupně, jak je naplánováno v Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 - 2015?</i></p>	<p>Které předměty se zabývají tématy GRV?</p>	<p>Analýza dokumentů</p>
		<p>Jaká témata GRV se v rámci těchto předmětů vyučují?</p>	<p>Semi-strukturované rozhovory</p>
		<p>Kolik času se v rámci výuky věnuje tématům GRV?</p>	<p>Semi-strukturované rozhovory</p>
	<p><i>Plní vybrané pedagogické fakulty ostatní opatření z Národní strategie GRV, stanovená pro vysoké školy připravující budoucí učitele?</i></p>	<p>Jaké materiály používají vyučující pro výuku témat GRV a jaké doporučují studentům?</p>	<p>Semi-strukturované rozhovory</p>
		<p>Jakým způsobem je zjišťována kvalita předmětů s komponentou GRV?</p>	
		<p>S jakými organizacemi zabývajícími se GRV fakulty spolupracují?</p>	
		<p>Chodí studenti na náslechy/praxe na školy s dobrou praxí GRV?</p>	
		<p>Jsou zpracovávány kvalifikační práce z oblasti GRV?</p>	<p>Analýza dokumentů</p>

2 VYMEZENÍ POJMŮ

Zájem poznávat jiné kultury není jistě novodobý jev. Odjakživa chtělo obyvatelstvo zeměkoule zkoumat, co je za hranicemi jejich poznání. K největšímu rozmachu poznávání zbytku světa došlo bezesporu v době kolonizace. Z historie však víme, že na jiné než vlastní kultury bylo nahlíženo etnocentricky a sami sebe vnímali kolonizátoři jako nadřazené vůči kolonizovaným územím.

Po druhé světové válce vznikla významná mezinárodní organizace OSN (Organizace spojených národů), jejímž krédem je respektovat jiné státy a kultury, uznávat jejich hodnoty. Například ve Velké Británii v této době vzniká pedagogický směr zvaný *planetární vědomí*, jehož podstatou je respekt států vůči potřebám celé planety. Tento úkol nebyl vskutku snadný, když uvážíme, že svět byl prakticky rozdělen na dva ideologicky bojující bloky.

V 70. letech se ve Spojených státech amerických objevil nový přístup ke vzdělání, který taktéž zdůrazňuje důležitost uvědomování si odlišnosti jiných kultur. Z tohoto nového přístupu se postupně vyvinul koncept nazvaný *Globální výchova* (DEEEP, n.d. B). Ta je v českém prostředí neodmyslitelně spjata s pojmem Globální rozvojové vzdělávání (GRV). Na začátku práce autorka objasní problematiku vymezení těchto dvou provázaných pojmů.

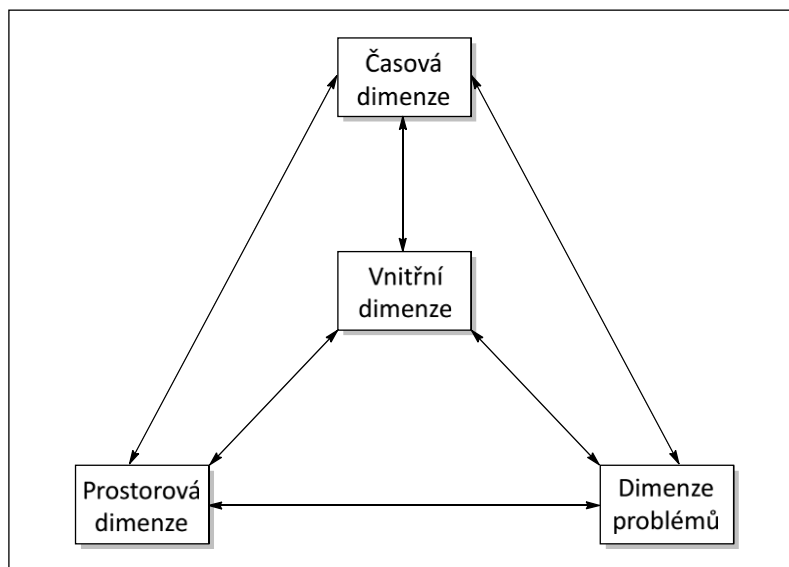
2.1 Globální výchova

V 70. letech minulého století si tehdejší vyspělé země začínají uvědomovat propojenost tehdejšího světa především „díky“ problémům, které svým významem přesahují regionální hranici a získávají tak globální rozměr. Chudoba, ohrožení životního prostředí, rasismus či diskriminace vedly ke vzniku nových výchovných směrů, které reagují na tyto problémy: *rozvojová výchova*, *environmentální výchova*, *výchova k lidským právům*, *výchova ke zdraví*, *výchova k míru*, *multikulturní výchova aj.* Zastřešujícím konceptem pro tyto směry a novým přístupem ke vzdělání se stal pojem **globální výchova** (Činčera, 2011).

Za zakladatele a přední představitele globální výchovy jsou považováni Graham Pike a David Selby. Ve své knize *Cvičení a hry pro globální výchovu* (2000) definují tento pojem spojením dvou směrů. Prvním je již výše zmíněné **planetární vědomí**, které má mj. za úkol utvářet osobnost tolerantní vůči jiným kulturám a názorům a osobnost chápající globální problémy. Druhým směrem je **ústřední postavení** dítěte, které podněcuje jeho vlastní aktivitu při procesu získávání znalostí a dovedností a respekt pedagoga vůči dítěti (neshazuje jeho názory, ocení jeho zkušenosti). Tyto přístupy jsou v dnešním vzdělávacím procesu považovány za důležité a především díky nim děti dosahují efektivnějšího učení.

Autoři tyto dva tradiční směry rozpracovali a sestavili model globální výchovy (Obrázek 1), jehož myšlenkou je závislost a propojenost všech jeho prvků (Pike, Selby, 2000).

Obrázek 1: Model globální výchovy podle Pikea a Selbyho

Zdroj: upraveno podle Pike, Selby, (2000)

Model obsahuje čtyři různé, avšak navzájem se ovlivňující dimenze:

Prostorová dimenze pomáhá žákům vidět svět jako propojený v různých oblastech od lokální po globální úroveň. Svět je propojený a akce na jedné straně vyvolává reakci na straně druhé. Tato dimenze kritizuje oddělenost vyučovaných předmětů z toho důvodu, že je špatně připravuje na život, kde je vše propojené, ne oddělené.

Dimenze problémů doporučuje zabývat se v kurikulu otázkami a problémy týkajícími se žáků osobně, řešit je ve vzájemných souvislostech a nabízet různé alternativní řešení.

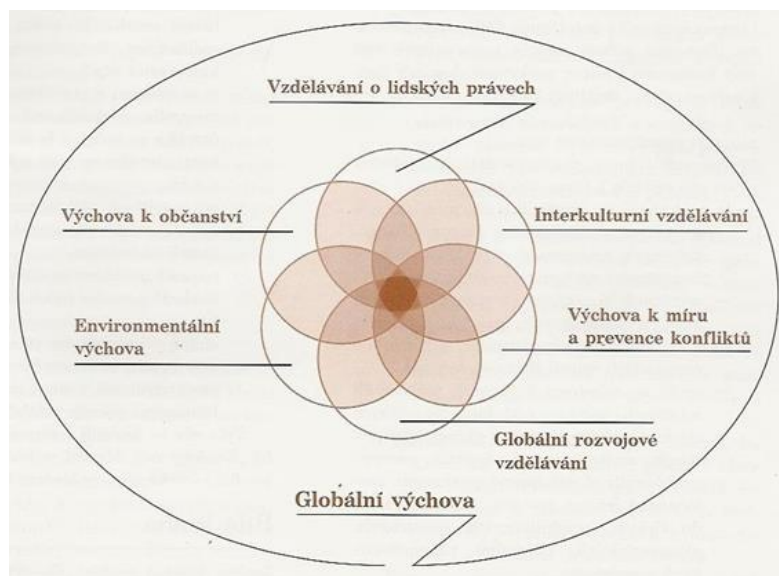
Časová dimenze vytýká současnému kurikulu oddělenost časových období (dějepis – minulost, občanská výchova – přítomnost, budoucnost) se kurikulum příliš nezabývá, přitom veškeré dění je propojeno i časově. Podle zásad globální výchovy je potřeba věnovat více prostoru řešení budoucnosti na základě poznatků z minulosti, což přispěje k zodpovědnějšímu jednání jedinců.

Vnitřní dimenze nacházející se uprostřed modelu zdůrazňuje důležitost procesu vyučování a učení. Využívá i jiných výukových metod, např. prožitková cvičení, cvičení k posílení sebevědomí aj. Globální výchova je svými metodami a tématy blízká dalším oblastem vzdělávání, především globálnímu rozvojovému vzdělávání (GRV).

2.2 Globální rozvojové vzdělávání

Svými metodami, uznávanými hodnotami a myšlenkami, se GRV překrývá s dalšími oblastmi vzdělávání a výchovami, s nimiž vytváří jistý systém. Globální výchova tvoří platformu tohoto systému, kde se setkávají následující oblasti: Vzdělávání o lidských právech, Interkulturní vzdělávání, Výchova k míru a prevence konfliktů, Environmentální výchova, Výchova k občanství a **globální rozvojové vzdělávání**. Každá z těchto oblastí má svá témata a cíle, kterými se zabývá (Nádvorník, Volfová, 2004). Vztah globální výchovy a ostatních oblastí je znázorněn na obrázku 2:

Obrázek 2: Pojetí globální výchovy

Zdroj: Nádvorník, Volfová (2004)

Pojem globální rozvojové vzdělávání je české specifikum. V odborné literatuře se můžeme setkat s různými termíny, jako například globální vzdělávání, rozvojové vzdělávání i globální rozvojové vzdělávání. Důvodem této rozmanitosti terminologie je spojování dvou anglických termínů: „global education“ a „development education“, ze kterého vzniklo „global development education“, tedy globální rozvojové vzdělávání (MZV ČR, 2011). Definice GRV prošla v České republice jistým vývojem. Až v návrhu Národní strategie GRV pro období 2011 – 2015 (dále jen „NS GRV“) se objevila definice, která je v současné době přijatá a používaná odbornou i laickou veřejností. Tato definice dle NS GRV zní následovně:

„Globální rozvojové vzdělávání je celoživotní vzdělávací proces, který přispívá k pochopení rozdílů, podobností a souvislostí mezi životy lidí v rozvojových a rozvinutých zemích a usnadňuje porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním procesům, které je ovlivňují. Rozvíjí dovednosti a podporuje vytváření hodnot a postojů tak, aby lidé byli schopni a ochotni aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů. Globální rozvojové vzdělávání směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život (MZV ČR, 2011, str. 5).“

Pro představu, jakým způsobem se definice vyvíjela, uvádím starší definici GRV, kterou dříve používala nezisková organizace ARPOK (Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, o.p.s.):

„Globální rozvojové vzdělávání vede studenty k porozumění současným naléhavým problémům týkajících se např. globálních změn současné společnosti, chudoby, migrace či odlišností mezi různými kulturami a náboženstvími. Prohlubuje chápání jejich souvislostí a pomáhá nalézat možnosti jejich řešení. Součástí globálního rozvojového vzdělávání je aktivní zapojování studentů do výuky (O'Loughlin, Wegimont, 2008, str. 27).“

Nová definice je propracovanější a neopomíjí definovat hned na začátku samotný pojem GRV podstatným jménem, což u původní definice schází.

V mezinárodním společenství je terminologie také stále nejasná: členové CONCORDu (Evropské konfederace rozvojových a humanitárních nevládních neziskových organizací) se shodli na společné definici „global education“ (globální výchova), přesto některé platformy používají stále vlastní definice. Například francouzská platforma používá pojem „l'éducation au développement et à la solidarité internationale“ (development and international solidarity education – vzdělávání pro rozvoj a mezinárodní solidaritu), slovinská platforma přijala název „globalno učenje“ (development learning – rozvojové vzdělávání/učení) a Česká republika nyní používá pojem „globální rozvojové vzdělávání“ (global development education), (DEEEP, 2004).

3 VÝCHODISKA GRV

Počátky šíření GRV sahají do poloviny 80. let, kdy rozvojová pomoc zemím třetího světa byla již součástí politik vyspělých států. Vedle přímé podpory rozvojových zemí bylo také důležité zvýšit povědomí obyvatel o globálních tématech mj. prostřednictvím postupného začlenění GRV do vzdělávacích procesů ve vyspělých státech (MZV ČR, 2011). Celková změna diskurzu rozvojové pomoci se projevila na konci 90. let, kdy se začala vnímat důležitost změny pohledu na dosavadní koncept rozvojové pomoci. Termín „pomoc“ se postupně nahrazuje pojmem „spolupráce“ a ustupuje se od pohledu na rozvojové země jako na předmět soucitu, přičemž se spíše obecně směřuje k partnerské rovnocennosti.

Evropské státy postupně vypracovávají a přijímají národní strategie globálního/rozvojového vzdělávání (MZV ČR, 2011), jak je doporučeno mnohými významnými dokumenty podporujícími šíření GRV a osvěty, jejichž výčet a popis následuje v další podkapitole.

3.1 Hlavní dokumenty podporující šíření GRV

Následující dokumenty mají společný cíl – eliminovat až zcela vymýtit extrémní chudobu, která postihuje některé země. Tohoto cíle má být dosaženo mj. prostřednictvím zvyšování informovanosti veřejnosti o rozvojových tématech v euro-americké společnosti. U tohoto procesu je důležité, aby probíhal ve jménu solidarity, spolupráce a uvědomování si vzájemné propojenosti, nikoliv jako jednostranná záležitost. Je důležité, aby se příjemci rozvojové pomoci/ spolupráce aktivně podíleli na všech fázích procesu (Evropská komise, 2008).

Deklarace tisíciletí (2000)¹

Hlavním záměrem států, které přijaly tento dokument, je snižování chudoby ve světě prostřednictvím stanovených cílů². Posledním z osmi cílů je *Rozvíjet globální partnerství pro rozvoj* (OSN, 2008), což úzce souvisí s šířením globálního rozvojového vzdělávání. Pro plnění tohoto cíle je důležité informovat veřejnost o potřebách rozvojové spolupráce a humanitární pomoci, o propojenosti dnešního globalizovaného světa či dopadech politik zemí „bohatého severu“ na země rozvojové. Především díky podpoře obyvatelstva dárcovských zemí lze dosáhnout vyšších finančních objemů vynaložených na rozvojovou spolupráci.

Agenda 21 (1992) a Implementační plán (2002)

V roce 1992 se konala v brazilském Rio de Janeiru *Konference OSN o životním prostředí* a o deset let později (2002) se v Johannesburgu uskutečnil *Světový summit o udržitelném rozvoji*. Oba summity se konaly pod záštitou OSN a jejich hlavním tématem byl udržitelný rozvoj, jeho definice a prosazování. Jedním z výstupů první konference je dokument *Agenda 21* a v Johannesburgu byl přijatý tzv. *Implementační plán*. Oba tyto dokumenty pak souvisí s prosazováním GRV tak, že podporují vzdělávání a osvětu vedoucí k odpovědnosti za to, jak vypadá svět, ve kterém žijeme, (MZV ČR, 2011).

Maastrichtská deklarace globálního vzdělávání (2002)³

Při Radě Evropy vzniklo v roce 1990 Evropské centrum pro vzájemnou závislost a solidaritu (European Centre for Global Interdependence and Solidarity, zkráceně North – South Centre, Středisko Sever-Jih Rady Evropy), (MZV ČR, 2011). Pod jeho záštitou se v roce 2002 v nizozemském Maastrichtu konal Evropský kongres o globálním vzdělávání, kterého se účastnily vlády, nevládní organizace, místní a regionální úřady a zástupci parlamentů členských států Rady Evropy. Přijali zde

---

¹ Millenium Declaration

² Rozvojové cíle tisíciletí jsou známé pod zkratkou MDGs (Millenium Development Goals)

³ Maastricht Global Education Declaration

Maastrichtskou deklaraci globálního vzdělávání, jejímž hlavním cílem je zkvalitnění a rozšíření globálního vzdělávání v Evropě do roku 2015 (Maastrichtská deklarace: Evropský strategický rámec pro rozšíření a zkvalitnění globálního vzdělávání v Evropě do roku 2015). Státy si v deklaraci kladou následující dílčí cíle: vypracují či zdokonalí plány a strategie podporující šíření GRV⁴ ve všech sférách vzdělávání, navýší finanční prostředky na GRV, zdokonalí či zajistí národní struktury pro GRV, podpoří spolupráci v rámci strategických sítí, čímž zvýší kvalitu GRV. Státy se také přijetím deklarace samy zaváží k tomu, že budou vytvářet národní zprávy o GRV a pravidelné hodnotící zprávy. Propojenost GRV a konceptu udržitelného rozvoje lze spatřit také zde, v cílech Maastrichtské deklarace, kde se státy hlásí ke Světovému summitu o udržitelném rozvoji a Desetiletí OSN pro výchovu k udržitelnému rozvoji (O'Loughlin, Wegimont, 2008).

Strategie EHK OSN⁵ pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji (2005)⁶

UNESCO vyhlásilo na léta 2005 – 2014 *Desetiletí OSN pro vzdělávání k udržitelnosti* a jako příspěvek k tomuto prohlášení byla v roce 2005 ve Vilniusu přijata Strategie EHK OSN pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji (též zvaná Vilniuská strategie). Jelikož Česká republika je členskou zemí EHK OSN, stal se pro ni tento dokument závazný. Vláda ČR tedy v roce 2008 přijímá *Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj ČR (2008 – 2015)*, která se v těchto letech má prostřednictvím Akčních plánů implementovat (Ministerstvo životního prostředí, 2008-2012). Propojenost GRV a vzdělávání k udržitelnému rozvoji je obousměrně znatelná. Udržitelný rozvoj se věnuje především ekonomickým, sociálním a environmentálním aspektům ve společnosti (MŠMT, 2008), což jsou témata, kterými se zabývá také GRV (viz definice GRV výše). Na druhou stranu, jedním z principů GRV je *udržitelný rozvoj* (přizpůsobení životního stylu potřebě zachování a zlepšení kvality životního prostředí pro příští generace), (MZV ČR, 2011). Při plnění *Strategie vzdělávání pro*

---

⁴ V originále *Global Education*, v práci však u překladu autorka pro pochopení pracuje s pojmem GRV

⁵ Evropská hospodářská komise Organizace spojených národů

⁶ Strategy for Education for Sustainable Development

udržitelný rozvoj ČR (2008 – 2015) tedy dochází k šíření GRV na všech úrovních a ve všech typech vzdělávání.

Evropský konsensus o rozvoji: příspěvek k rozvojovému vzdělávání a zvyšování informovanosti (2007)⁷

V témže roce (2005), jako byl přijat předchozí dokument, došlo na poli Evropské unie k schválení Evropského konsensu o rozvoji, který se zabývá problémy při odstraňování chudoby a podpoře udržitelného rozvoje. O dva roky později (2007) byl přijat dodatek k tomuto dokumentu nazvaný *Evropský konsensus o rozvoji: příspěvek k rozvojovému vzdělávání a zvyšování informovanosti* (dále jen „příspěvek“). Tímto příspěvkem bylo rozpracováno prohlášení Evropského konsensu o rozvoji (2005), že EU bude „... věnovat zvláštní pozornost informování o rozvoji a zvyšování povědomí mezi občany EU“ (Evropská komise, 2008, str. 2).

Podle příspěvku je GRV oboustranně výhodné jak pro rozvojové země, tak pro státy rozvinuté. Přispívá totiž k veřejné podpoře rozvojové spolupráce v rozvojových zemích a na straně druhé dochází k prohlubování povědomí evropské veřejnosti o propojenosti světa. Občané EU jsou vystaveni kritickému myšlení, disponují novými dovednostmi a obohacují se přijetím dalších hodnot.

Hlavním cílem šíření GRV a zvyšování informovanosti je odstranit chudobu a podporovat udržitelný rozvoj. Tento ušlechtilý cíl lze částečně naplnit pomocí zvyšování povědomí (nejen) evropské veřejnosti o tématech, která jsou pro lidstvo palčivá (např. lidská práva, rovnost pohlaví, nerovnost životních podmínek atd.). Díky zvyšování informovanosti dojde ve společnosti k rozvoji kritického myšlení, zpochybňování současných postojů, navrhování řešení, větší angažovanosti společnosti atd. (Evropská komise, 2008).

---

⁷ The European Consensus on Development: The contribution of Development Education & Awareness Raising

Pařížská deklarace (2005) a Akční agenda z Akkry (2008)⁸

Pařížská deklarace (2005) „*vyzdvihuje vlastnictví rozvojového procesu rozvojovými zeměmi (democratic ownership a leadership), harmonizaci postupu donorů při přípravě programů i při dokládání výsledků, respektování rozvojových programů připravených rozvojovými zeměmi (alignment) a vzájemnou odpovědnost (mutual accountability)*“. Akční agenda z Akkry (2008) „*klade důraz na využívání administrativních systémů partnerských zemí, na zvýšení podílu poskytované přímé rozpočtové pomoci z celkové rozvojové pomoci, na dělbu práce mezi donorskými zeměmi, na nevázaní pomoci i na její víceleté plánování*“ (MZV ČR, 2011, str. 6).

Tyto dokumenty vydané OECD DAC⁹ doporučují šířit GRV v dárcovských zemích prostřednictvím zvyšování povědomí svých obyvatel o rozvojové spolupráci (MZV ČR, 2011).

Bruselská konference (2005)

Bruselská konference, též nazvaná Evropská konference o zvýšení povědomí a rozvojovém vzdělávání pro solidaritu mezi severem a jihem¹⁰, se konala v belgickém Bruselu v roce 2005. Účastnili se jí státní, evropští i mezinárodní vládní představitelé, NNO¹¹, zástupci občanské společnosti a zástupci médií.

Předmětem konference bylo, jak již vyplývá z jejího názvu, šíření povědomí o problémech „Jihu“ a téma globálního rozvojového vzdělávání. K dosažení tohoto cíle mají sloužit *doporučení* sepsaná účastníky konference v následující body:

---

⁸ Paris Declaration and Accra Agenda for Action

⁹ Výbor OECD pro rozvojovou pomoc (Development Assistance Committee - DAC) sdružuje nejvyspělejší země světa - dárce rozvojové pomoci a je považován za hlavní mezinárodní fórum pro koordinaci rozvojové spolupráce. (MZV ČR, 2013)

¹⁰ European Conference on Public Awareness Raising and Development Education for North-South solidarity

¹¹ Nevládní neziskové organizace

- Navýšit ODA¹² do roku 2015 na 0,7 %
- Řídit se MDGs
- Vytvořit národní strategie rozvojového vzdělávání, které budou koherentní s evropskými strategiemi
- Integrovat GRV a zvyšování povědomí do kurikul formálních i neformálních vzdělávacích systémů
- Evropská komise a členské státy by měly vydávat 3 % z ODA na GRV
- Rozlišovat GRV a šíření osvěty od fundraisingu a propagace
- Zasvětit nové členské státy EU do systému šíření GRV a osvěty
- Rozšířit pravomoc k šíření GRV a osvěty i na další aktéry občanské společnosti (NNO, místní orgány atd.)
- Zapojit do procesu média – v této oblasti opomíjeného aktéra, která všem budou respektovat důstojnost lidí z „Jihu“
- Zlepšit monitoring a evaluace GRV a šíření osvěty

Na závěr seznamu je doporučení ustanovit skupinu složenou ze zástupců zúčastněných stran, která bude kontrolovat plnění daných cílů.

Helsinská konference o rozvojovém vzdělávání v Evropě (2006)¹³

Podobně jako v případě konference v Bruselu, hlavním tématem helsinské konference bylo rozvojové vzdělávání a šíření osvěty. Tato konference se konala o rok později (2006), kdy EU předsedalo Finsko. Na helsinské konferenci se řešila podobná témata jako na bruselské:

---

¹² Official Development Aid - oficiální rozvojová pomoc. Za ODA jsou považovány toky peněz, materiálu či technické pomoci do rozvojových zemí, které jsou poskytovány oficiálními vládními institucemi dárcovské země (na rozdíl od soukromé pomoci či zahraničních investic), s cílem udržitelného sociálně-ekonomického rozvoje (na rozdíl od toků, jejichž cíle nejsou rozvojové, ale komerční či bezpečnostní – například vojenská pomoc je z ODA vyřazena), mají koncesionální charakter (jsou skutečnou pomocí ve formě nevratného grantu či alespoň půjčky, která má podmínky výhodnější, než půjčka poskytnutá za podmínek tržních), (Kaplan, 2008).

¹³ The Helsinki Conference on European Development Education

- Kvalita a efektivnost
- Financování GRV
- Zvyšování povědomí a kampaně
- Spolupráce s médii
- Začlenění GRV do národních vzdělávacích systémů
- Potřeby nových členských, přistupujících a kandidátských států (Vernerová, 2009)

Propojenost dokumentů a jejich cílů je na poli Evropské Unie zřejmá. Helsinská konference navazuje na Bruselskou konferenci a řídí se Evropským konsensem o rozvoji i Maastrichtskou deklarácí.

Národní zpráva o globálním vzdělávání v České republice (2008)

Přijetím Maastrichtské deklarace se státy zavázaly k pravidelnému sepisování hodnotících zpráv a národních zpráv o GRV. Na Maastrichtském kongresu byl také pod záštitou GENE (Global Education Network Europe)¹⁴ zahájen evropský proces vzájemného hodnocení v oblasti globálního vzdělávání. Tato východiska vedla ke vzniku *Národní zprávy o globálním vzdělávání v České republice* (dále jen „zpráva“). Na vzniku zprávy se podíleli zástupci sekretariátu GENE (autoři zprávy) ve spolupráci s českou referenční skupinou (ČRA, MZV ČR, MŠMT ČR a FoRS)¹⁵ a mezioborovým hodnotícím týmem expertů z Finska, Irska, Norska a Slovenska (O'Loughlin, Wegimont, 2008).

¹⁴ Evropská síť globálního vzdělávání je *síť ministerstev, agentur a dalších národních institucí odpovědných za globální vzdělávání v Evropě. GENE podporuje vytváření kontaktních sítí, výměnu zkušeností, výzkum v oblasti koncepcí a politik, přípravu národních strategií a zvyšování kvality v oblasti globálního vzdělávání v evropských zemích. S podporou sekretariátu GENE iniciuje evropský proces vzájemného hodnocení jako součást úsilí o zlepšení globálního vzdělávání, jehož cílem je snažit se o to, aby všichni lidé v Evropě měli přístup ke kvalitnímu globálnímu vzdělávání* (O'Loughlin, Wegimont, 2008, str. 6, 7).

¹⁵ ČRA – Česká rozvojová agentura, MZV ČR – Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci

Podobné zprávy vznikly i v jiných státech (Rakousko, Nizozemsko, Finsko, Kypr), takže dochází ke komparaci vůči těmto zprávám. Po úvodu se zpráva v jednotlivých kapitolách věnuje kontextu GRV v ČR, dále GRV v klíčových sektorech a nakonec popisuje hlavní zjištění a doporučení vyplývající z hodnocení ve zprávě. Hlavním doporučením zprávy je vypracování a přijetí národní strategie GRV v České republice (O'Loughlin, Wegimont, 2008).

3.2 Národní strategie rozvojového vzdělávání v Evropě

Podle CONCORDu¹⁶ je v Evropské unii 11 států, které vytvořily a přijaly za své Národní strategie podporující šíření GRV (DEEEP, n.d. A). Těmito státy jsou: Rakousko, Belgie, Česká republika, Finsko, Německo, Irsko, Polsko, Portugalsko, Slovensko, Španělsko a Velká Británie. Každá strategie vznikla v jiném roce a jsou platné pro různá období. Za vzniklé koncepce jsou zodpovědná buď ministerstva, nebo rozvojové agentury. Zpráva *European Development Education Monitoring Report "DE Watch"* (2010) vznikla za účelem zmapovat a nastítnit situaci v oblasti GRV v členských zemích EU a Norska (Krause, 2010). V následující tabulce jsou shrnuty státy, které přijaly strategické dokumenty týkající se GRV.

---

¹⁶ Tato organizace sdružuje přes 180 národních platforem nevládních organizací z EU a evropských rozvojových síťových organizací (FoRS, 2012).

Tabulka 2: Seznam států se strategickými dokumenty týkající se GRV

Stát	Název dokumentu	Vznik (v), platnost dokumentu (p)
Belgie	Development education: Notions and concepts	v: 2011
Česká republika	Národní strategie GRV pro období 2011 – 2015	v: 2010, p: 2011 – 2015
Finsko	Global Education 2010	p: 2007 – 2010
Irsko	DE strategy plan 2007-2011	p: 2007 – 2011
Německo	Development Education and Awareness Raising	v: 2008
Polsko	Report on the Multi Stakeholder Process on Global Education	v: 2011
Portugalsko	Portuguese National Strategy for Development Education 2010-15	p: 2010 – 2015
Rakousko	Strategy: Global Learning in the Austrian education system	v: 2009
Slovensko	Národní strategie pro globální vzdělávání pro období 2012 - 2016	p: 2012 – 2016
Španělsko	Development Education Strategy Paper - Spanish Development Cooperation	v: 2007
Velká Británie	Building Support for Development - UK Development Education Strategy	v: 1999

Zdroj: upraveno podle DE Watch (2010)

Z tohoto přehledu je zřejmé, že strategie vznikaly od roku 2007, pouze strategie Velké Británie byla vytvořena už v roce 1999, což není překvapující vzhledem k tradici rozvojové spolupráce v této zemi. Z novějších členů EU, přijatých při rozšíření v roce 2004, jsou v oblasti GRV nejaktivnější státy Česká republika, Polsko a Slovensko. Jako první vznikla česká národní strategie, která je dávana v Evropě jako příklad a kterou se inspirovali tvůrci slovenské strategie (Špániková, 2014). Z tradičních poskytovatelů rozvojové pomoci a bývalých kolonizátorů chybí ve výčtu států majících národní strategie GRV například Francie, Nizozemí či Švédsko.

4 GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICCE

Tato kapitola se zabývá kontextem GRV v České republice. První podkapitola se věnuje vztahu GRV a zahraniční rozvojové spolupráce ČR, další pak vývoji v oblasti financování GRV a poslední podkapitola popisuje souvislost GRV a českého vzdělávacího systému, jeho proměnám a příležitostem zařazování GRV do kurikul jednotlivých českých škol vedených rámcovými vzdělávacími programy.

4.1 GRV a zahraniční rozvojová spolupráce ČR

Jak již bylo zmíněno, hlavním smyslem konceptu GRV je snaha odstranit extrémní chudobu v rozvojových zemích. Šíření GRV a osvěta jsou úzce spjaty s kontextem zahraniční rozvojové spolupráce České republiky (ZRS ČR). Role MZV spočívá v *podpoře zvyšování informovanosti veřejnosti o globálních otázkách* (O'Loughlin, Wegimont, 2008, str. 14) Takže aby česká veřejnost schvalovala a podporovala činnost MZV v oblasti rozvojové spolupráce, je zapotřebí seznámit ji s problémy a překážkami, kterým čelí rozvojové země. Tato informovanost se zvyšuje právě prostřednictvím GRV a s ním spojené osvěty. Zde se pomyslný ideální kruh uzavírá, resp. začíná: veřejnost je dostatečně informována a osvětlena, takže podporuje ZRS ČR (například tím, že volí politické strany, které jsou více nakloněny rozvojové spolupráci), finanční prostředky vynaložené MZV na ZRS rostou, rozvojová spolupráce je kvalitní, dobře koordinovaná a efektivní (právě díky vyšším prostředkům), takže nejpálčivější problémy světa se díky tomu daří úspěšně eliminovat.

Není zaručené, že se zvýšením finančních prostředků dojde ke zkvalitnění rozvojové spolupráce, ale i veřejná podpora činností MZV a České rozvojové agentury v této oblasti je velmi žádoucí. Problém nízké informovanosti obyvatelstva o rozvojových tématech lze demonstrovat na příkladu O'Loughlina a Wegimonta (2008, str. 12), že až 80 % české populace nikdy neslyšelo o MDGs.

V politické rovině byl poprvé koncept GRV zahrnutý v Koncepti zahraniční rozvojové spolupráce pro léta 2002 – 2007 a také v další verzi pro léta 2010 – 2017. V první

koncepti byl stanoven cíl rozvojového vzdělávání následovně: „Posílit veřejné mínění v ČR ve prospěch solidarity s rozvojovým světem a poskytování vládní zahraniční pomoci“ (NS GRV, 2010, str. 7). Novější koncepce se v oblasti GRV již shoduje v definici a cílech stanovených v, tehdy ještě rozpracované, Národní strategii GRV (2009 – 2010), (Nádvorník, 2010).

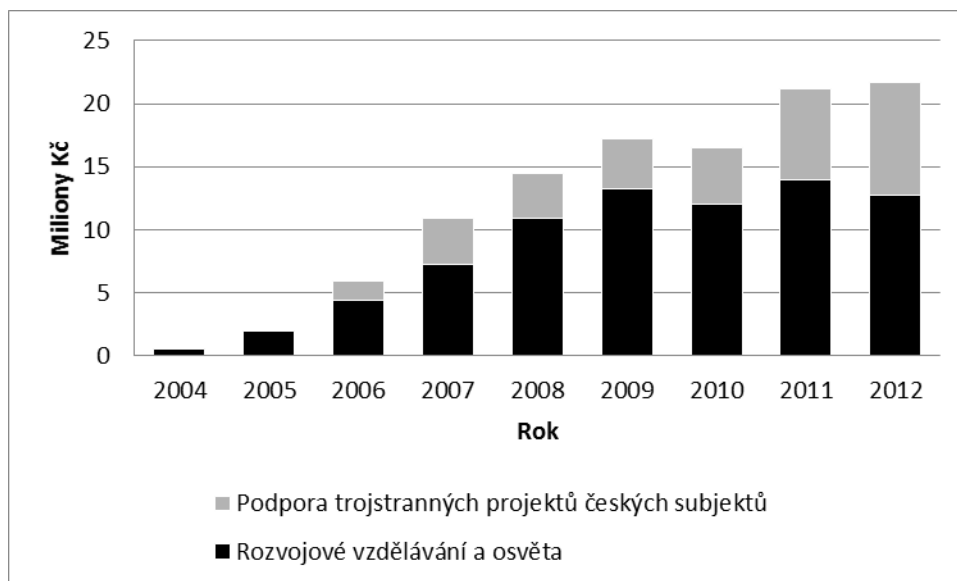
4.2 Financování GRV

Finanční prostředky na realizaci rozvojové spolupráce plynou ze státního rozpočtu přes Ministerstvo zahraničních věcí (MZV), které má za úkol rozdělit danou sumu svěřených financí. Dotační tituly na ZRS ČR vyhlašuje od roku 2010 Česká rozvojová agentura. Finance na projekty zaměřené na GRV lze v rámci ZRS ČR získat ze dvou dotačních titulů. ČRA vyhlašuje tuzemské dotační tituly ve čtyřech oblastech, kde jednou z nich je *Globální rozvojové vzdělávání a osvěta*¹⁷. Podané projekty mohou být sice víceleté, ale při jejich schválení je garantován pouze rok financování (Tillová, 2012). Druhým zdrojem je trilaterální dotační titul *Podpora trojstranných projektů českých subjektů*, u nichž je podmínkou spolufinancování projektu ještě z jiného zdroje, než je ČRA (například Evropská komise), (ČRA, 2014). Na Grafu 1 lze vidět rozdělení financí na rozvojové vzdělávání a osvětu (tmavě) a na podporu trojstranných projektů. Podle grafu je také patrné, že **financování GRV má stoupající tendenci**, pouze rok 2010 je výjimkou. V roce 2012 činila suma vyčleněná na rozvojové vzdělávání a osvětu 12,7 milionů Kč a celková oficiální rozvojová pomoc Ministerstva zahraničních věcí České republiky 4,29 miliard. Rozvojové vzdělávání a osvěta tedy činí na celkové ODA 0,3 % (MZV ČR, 2013).

---

¹⁷ Další oblasti: posilování kapacit a partnerství NNO, posilování kapacit platform nestátních subjektů pro rozvojovou spolupráci, podpora rozvojových aktivit krajů a obcí v prioritních zemích ZRS.

Graf 1: Vývoj financování GRV v letech 2004-2012 (v mil. Kč)

Zdroj: upraveno podle Dudková, Tillová a kol., 2012

4.3 GRV ve vzdělávacím systému ČR

Jak již bylo zmíněno výše, Česká republika se připojila k přijetí Maastrichtské deklarace globálního vzdělávání, přičemž se zavázala k tomu, že podpoří šíření GRV ve všech sférách vzdělávání. Jakým způsobem je tento cíl realizovaný v českém školském vzdělávacím systému?

Na přelomu tisíciletí došlo v České republice k významnému zlomu v oblasti školství. Proces započal vznikem kurikulárního dokumentu *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*, též zvaného „Bílá kniha“ z roku 2001, který prakticky odstartoval školskou reformu v ČR. Začaly vznikat další kurikulární dokumenty, tzv. *Rámcové vzdělávací programy* (dále jen RVP) i nové zákony: v roce 2004 byl přijat školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) a zákon o pedagogických pracovnících (zákon č. 563/2004 Sb.), (Varianty, 2006).

Jedním z důsledků reformy je decentralizace vzdělávacího systému, jelikož značná odpovědnost za podobu vzdělávacího procesu byla převedena na regiony a samotné školy (NS GRV, 2010). Ty jsou pověřeny tvorbou školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP), které jsou v souladu s Rámcovými vzdělávacími programy pro

jednotlivé úrovně a typy vzdělávání: předškolní, základní (dále jen RVP ZV), základní umělecké, gymnaziální, střední odborné a speciální (NÚV, 2011 – 2014). Podle těchto ŠVP se na dané škole vzdělávání uskutečňuje (pozn.: v této práci bude autorka z důvodu zaměření práce na první stupeň ZŠ nadále pracovat pouze s RVP ZV) a v rámci nich se mj. vytvořil prostor pro začleňování GRV do vzdělávacího systému. Vedle základních vzdělávacích oblastí, jako je např. mateřský jazyk, cizí jazyk, matematika, hudební či výtvarná výchova, je pro školy povinností zařazovat do procesu vzdělávání svých žáků také tzv. **průřezová témata**.

Charakteristiku průřezových témat nalezneme v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (VÚP, 2007, str. 90):

„Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot. Obsah průřezových témat doporučený pro základní vzdělávání je rozpracován do tematických okruhů a každý tematický okruh obsahuje nabídku témat (činností, námětů). Výběr témat a způsob jejich zpracování v učebních osnovách je v kompetenci školy.“

5 NÁRODNÍ STRATEGIE GLOBÁLNÍHO ROZVOJOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ PRO OBDOBÍ 2011 – 2015

Národní strategie Globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 – 2015 je dokument Ministerstva zahraničních věcí České republiky zpracovaný v letech 2009 - 2010 pracovní skupinou složenou z odborníků ze státní správy, pedagogických institucí, vysokých škol a nevládního sektoru¹⁸ (NS GRV, 2010).

Tato strategie vznikla na základě závěrečného doporučení Národní zprávy o globálním vzdělávání v České republice (viz výše), podle které by mělo přijetí takové strategie „posílit oblast globálního vzdělávání v České republice“ (Loughlin, Wegimont, 2008, str. 28).

Dokument je rozdělený do dvou částí: analytická a strategická část. V následující podkapitole dojde k rozboru těchto dvou částí.

5.1 Obsah dokumentu

V první části se autoři věnují sjednocení definice globálního rozvojového vzdělávání (které je následně přijato konsensuálně všemi aktéry GRV), popisu mezinárodních i místních východisek globálního rozvojového vzdělávání, dále pak charakteristice obecných cílů, základních principů a cílových skupin GRV. Na konci první části dokumentu autoři popisují role státních i nestátních aktérů v oblasti šíření GRV v ČR. Pro tuto diplomovou práci jsou stěžejním aktérem vysoké školy, které jsou zařazeny mezi nestátní organizace. Úkolem vysokých škol je na oborech vzdělávajících budoucí učitele i jiných, relevantních oborech, zařazovat **cíle, témata a principy GRV**

---

¹⁸ Ministerstvo zahraničních věcí (MZV), Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Ministerstvo životního prostředí (MŽP), Česká rozvojová agentura (ČRA), Výzkumný ústav pedagogický (VÚP), Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV), Národní institut pro další vzdělávání (NIDV), Národní institut dětí a mládeže (NIDM), Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy (PedF UK), Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL), České fórum pro rozvojovou spolupráci (FoRS) a nezávislý expert.

do svých studijních plánů. Na oborech rozvojových studií je podle strategie žádoucí podporovat výzkum a vývoj v oblasti GRV.

Obecné cíle GRV jsou koncipovány tak, aby společně při jejich naplnění došlo ke splnění hlavního cíle: **lidé přijímají svůj díl odpovědnosti za situaci ve světě.**

K tomuto je tedy nutné, aby:

1. získali všeobecný přehled o propojenosti současného světa a globálních problémech lidstva, zejména pak o problematice vztahu vyspělých zemí a zemí rozvojových ve všech jeho historických, ekonomických a politických souvislostech;
2. měli základní vědomosti o hlavních problémech rozvojového světa (chudoba, politická nestabilita, populační růst, hlad, špatný zdravotní stav, negramotnost, nedostatečný přístup k pitné vodě), jejich příčinách a možných způsobech řešení;
3. si uvědomovali souvislost mezi chováním a životním stylem lidí z vyspělých zemí (konzum a nadbytečná spotřeba, nevyvážené obchodní vztahy, ekonomické a environmentální vykořisťování, vývoz zbraní) a problémy lidí ze zemí chudých;
4. si rozvíjeli vědomí globální zodpovědnosti, kulturní, etnické a náboženské tolerance a solidarity s problémy jiných, byť vzdálených lidí;
5. získali podrobnější vědomosti o činnosti institucí zabývajících se problematikou rozvojové spolupráce a rozvojových zemí (vládní pomoc, OSN a jeho agentury, církevní charitativní organizace, nevládní organizace);
6. získali motivaci pro vlastní spoluúčast při řešení uvedených problémů a pomoc lidem z rozvojových zemí, ať už činností v nevládních organizacích, ve vlastním budoucím povolání či v každodenním životě.

Témata GRV jsou podle strategie rozděleny do čtyř hlavních oblastí, která jsou dále rozvedena následovně:

Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa:

- ekonomická globalizace včetně světového obchodu a etického spotřebitelství,
- kulturní, sociální a politická globalizace,

- migrace ve světě,
- mezinárodní instituce.

Lidská práva:

- základní lidská práva,
- dětská práva a práva seniorů,
- diskriminace a xenofobie,
- demokracie a dobré vládnutí,
- rovnost mužů a žen.

Globální problémy:

- chudoba a nerovnost,
- nízká míra vzdělanosti,
- zdravotní problémy,
- podvýživa a hlad,
- nedostatek nezávadné vody,
- životní prostředí,
- populační růst,
- konflikty a násilí.

Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce:

- rozvoj, jeho pojetí a kulturní podmíněnost,
- rozvojové cíle tisíciletí,
- historie, motivy, principy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce,
- aktéři mezinárodní humanitární pomoci a rozvojové spolupráce,
- aktivity České republiky a EU v oblasti humanitární pomoci a rozvojové spolupráce.

Dodržování principů GRV vede k dosažení cílů GRV. Jde o základní zásady práce s tématy:

- globální zodpovědnost – zodpovědnost za sebe a za svět, ve kterém žijeme,
- participace – účast na řešení problémů a konfliktů,

- partnerství – spolupráce a rovnocenné partnerství mezi aktéry, státními i nestátními,
- solidarita – solidarita s lidmi žijícími v obtížných podmínkách a ochota jim pomoci,
- vzájemná propojenost - vnímání současného světa jako celku a hledání souvislostí mezi místním, regionálním i celosvětovým děním,
- otevřenost a kritické myšlení - otevřený a kritický přístup k informacím a názorům,
- schopnost morálního úsudku a rozhodnutí na základě informovaného postoje,
- sociální spravedlnost – aktivní podpora dodržování lidských práv a prosazování rovných příležitostí pro všechny,
- udržitelný rozvoj – přizpůsobení životního stylu potřebě zachování a zlepšení kvality životního prostředí pro příští generace.

Ve druhé části je představen hlavní cíl strategie: **Zajistit všem občanům ČR přístup k informacím o rozvojových zemích a globálním rozvoji a motivovat je k aktivnímu přístupu při řešení globálních problémů a problémů rozvojového světa.** Dosažením tohoto cíle dojde k posunutí ČR v oblasti GRV směrem k vyspělým evropským zemím. Hlavní cíl strategie je dále rozveden na dílčí cíle v sedmi různých oblastech¹⁹. Tato práce se bude nadále soustředit na monitoring plnění jednoho z dílčích cílů, který je stanoven pro oblast **pregraduální²⁰ přípravy učitelů** a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP), především pak na první část této oblasti.

Druhá část strategie se dále zabývá medializací témat GRV i samotné strategie, financováním aktivit GRV z prostředků MZV, MŽP a MŠMT a nakonec potřebou

---

¹⁹ Vzdělávací politika a státní správa ve školství; vzdělávací koncepce, vzdělávací programy a jejich realizace v předškolním, základním a středním vzdělávání; pregraduální příprava učitelů a další vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP); terciární vzdělávání; výzkum a vývoj; mimoškolní aktivity a zájmová činnost dětí a mládeže; další vzdělávání dospělých.

²⁰ Pregraduální = předcházející ukončení vysokoškolských studií, bakalářské a magisterské studium (Slovník cizích slov, 2006-2014).

monitoringu plnění cílů strategie, evaluací dopadů GRV ve formálním vzdělávání a efektivity projektů.

5.2 Pregraduální příprava učitelů a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP)

Podrobný monitoring všech sedmi oblastí není uskutečnitelný jednou osobou v daném časovém horizontu, proto byla pro zpracování této diplomové práce vybrána pouze jedna oblast, resp. část oblasti, která je autorce nejbližší. Další vzdělávání pedagogických pracovníků nebude do výzkumu zahrnuto, práce se bude zabývat pouze pregraduální přípravou učitelů. Pro každou oblast jsou stanoveny specifické cíle a k naplnění těchto cílů slouží vždy soubor opatření. K opatřením jsou z řad aktérů GRV vybráni konkrétní nejvhodnější gestoři, kteří jsou autory strategie pověřeni k naplňování opatření do roku 2015.

Cílem ve vybrané oblasti (pro úplnost je uvedeno celé znění cíle, které se týká i DVPP) *Pregraduální příprava učitelů* je podle strategie následující (NS GRV, 2010, str. 18):

„Pregraduální příprava učitelů a další vzdělávání pedagogických pracovníků budou reflektovat potřeby globálního rozvojového vzdělávání tak, aby pedagogičtí pracovníci získali takové znalosti, dovednosti a postoje, které jim umožní systematicky a efektivně začleňovat globální rozvojové vzdělávání do výuky.“

K naplnění tohoto cíle má sloužit provádění následujících opatření. Tímto úkolem jsou pověřeny vysoké školy připravující budoucí učitele, Národní institut pro další vzdělávání a Výzkumný ústav pedagogický (VÚP je gestorem při plnění opatření týkajícího se DVPP, opět uvedeno pouze pro úplnost popisu).

Opatření k naplnění cíle, které mají v gesci vysoké školy:

- Upravit studijní plány jednotlivých vzdělávacích programů připravujících učitele, aniž by byla dotčena akreditace programů tak, aby zohledňovaly cíle, principy a témata globálního rozvojového vzdělávání.

- Vytvořit tištěné i elektronické studijní materiály pro podporu výuky učitelů a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a didaktiky GRV.
- Iniciovat a umožnit zpracování ročníkových, bakalářských, diplomových a doktorských prací v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a podílet se na výzkumu v dané oblasti.
- Provádět průběžnou evaluaci vzdělávacích předmětů se začleněnou komponentou globálního rozvojového vzdělávání.
- Zajišťovat studentům náslechy a pedagogickou praxi ve školách, které jsou příkladem dobré praxe v oblasti globálního rozvojového vzdělávání.
- Spolupracovat s dalšími vědeckými, odbornými a zájmovými organizacemi a pracovišti zabývajícími se problematikou globálního rozvojového vzdělávání

Plněním jednotlivých opatření v oblasti pregraduální přípravy učitelů se autorka zabývala ve výzkumné části práce.

6 VÝZKUMNÁ ČÁST

Druhou částí diplomové práce je praktická část, která je tvořena výzkumem zabývajícím se Globálním rozvojovým vzděláváním na oborech Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na třech českých univerzitách. Výzkum vychází z Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 - 2015 a zaměřuje se na jeden dílčí cíl této strategie, který je uveden v předchozí kapitole pojednávající o NS GRV.

Vysoké školy by měly připravit budoucí učitele na aplikování témat GRV ve výuce, na respektování principů a naplňování obecných cílů GRV. Při výkonu své budoucí profese by měli vést žáky k získávání určitých znalostí, osvojení si jistých dovedností a přijetí postojů a hodnot definovaných v NS GRV.

6.1 Metodologie výzkumu

Pro obě části výzkumu byly vybrány 3 pedagogické fakulty nejvýznamnějších českých vysokých škol. Pro výběr fakult zvolila autorka kombinaci různých faktorů, kterými jsou *stáří univerzity* (tedy její historická hodnota), *počet studentů* na dané univerzitě (díky nejvyšším počtům studentů odchází i nejvíce absolventů, kteří s danými znalostmi a dovednostmi vstupují do praxe) a *mezinárodní prestiž* (tento faktor ukazuje význam univerzity). Byly porovnány pouze univerzity, které mají pedagogickou fakultu, jiné univerzity by nebyly k výzkumu relevantní.

Při zohlednění kritéria délky existence a počtu studentů byly vybrány Univerzita Karlova (UK), Masarykova univerzita (MUNI) a Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL). Údaje o jednotlivých univerzitách jsou uvedeny v Tabulce 3.

Tabulka 3: Výběr univerzit podle daných faktorů

Univerzita	Rok založení	Počet studentů (2 010)
Univerzita Karlova	1348	50 000
Masarykova univerzita	1919	40 400
Univerzita Palackého v Olomouci	1573	21 000

Zdroj: Körner, 2010 (zpracovala Rýčková, 2014)

Univerzita Karlova a Masarykova univerzita jsou významné i v celosvětovém měřítku. Od roku 2004 je každoročně zveřejňovaný QS World Ranking, ve kterém je hodnoceno 800 nejlepších světových univerzit. Na žebříčku se v roce 2013 objevily i některé z českých univerzit. UK se nachází na 233. místě a MUNI obsadila 551. – 600. místo (Kubicová, 2013). Univerzita Palackého v Olomouci nemá podle tohoto hodnocení celosvětový význam, avšak i přesto byla do výzkumu zahrnuta, protože nejlépe splňuje dvě předchozí kritéria.

Na takto vybraných pedagogických fakultách (konkrétně oborech Učitelství pro 1. stupeň ZŠ) byl proveden sběr dat potřebných pro následnou analýzu. Metody, jakými byla data shromážděna, jsou popsány dále.

6.1.1 Metody sběru dat a výběr účastníků výzkumu

Výzkum v rámci této diplomové práce byl proveden vybranými kvalitativními metodami ve dvou fázích. První fází je **analýza dokumentů**. Jako kvalitativní metodu získávání dat ji uvádí např. Hendl (2005). Podle této metody musí výzkumník vyhledat potřebná data. V této práci půjde o *virtuální data*, která se, již podle názvu, nacházejí na internetových stránkách, případně může být jako zdroj dat využita internetová korespondence. V této fázi autorka prostudovala současné kurikulární dokumenty na vybraných pedagogických fakultách a našla nabízené kurzy (pro aktuální akademický rok 2013/2014) takových předmětů, které tematicky

odpovídají konceptu globálního rozvojového vzdělávání. Pakliže autorka takové předměty našla, na základě jejich sylabů kontaktovala vyučující nebo garanty těchto kurzů, které mají podle autorčina posouzení největší spojitost s tématy GRV. Tato fáze je výchozí pro druhou fázi výzkumu. Sylaby předmětů tak představují startovní analytický materiál k následným rozhovorům. Na konci této fáze dospěla autorka k závěru, zda obory Učitelství pro 1. stupeň ZŠ zahrnují, či nikoliv, témata GRV do svých studijních plánů. Výzkumná otázka, která se tímto problémem zabývá, je formulována následovně:

Jsou témata GRV zahrnována do studijních plánů oborů připravujících budoucí učitele prvního stupně, jak je naplánováno v Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 - 2015?

Ve druhé fázi využila autorka poznatků z předchozí analýzy dokumentů. Kontaktovala zástupce pedagogických fakult, kteří jsou vyučujícími nebo garanty kurzů tematicky propojených s tématy GRV. Respondenty autorka volila tak, aby získala maximum informací o těchto kurzech, a podle sylabu je zřejmé, že se tento vyučující tématům GRV ve svém kurzu věnuje. Jádrem výzkumu byly tedy **semi-strukturované rozhovory**, které navazují a prohlubují fázi analýzy studijních plánů. Hendl (2005) tento typ rozhovoru nazývá *rozhovor podle návodu* a charakterizuje ho tak, že si tazatel sestaví seznam otázek nebo okruhů a v průběhu samotného rozhovoru pak sám určuje pořadí otázek a způsob, jakým získá veškeré potřebné informace. Nachází se zde tedy jistá struktura, což umožňuje tazateli srovnání několika podobných rozhovorů (v tomto případě rozhovory na různých univerzitách). Autorka následně ke zpracování dat z rozhovorů použila obsahovou analýzu. Rozhovory proběhly v období konec února – polovina dubna. Připravené otázky byly koncipovány tak, aby mohla být po analýze rozhovorů zodpovězena druhá výzkumná otázka, která si klade za cíl zjistit, zda pedagogické fakulty zajišťují opatření stanovená v NS GRV:

Plní vybrané pedagogické fakulty ostatní opatření z Národní strategie GRV, stanovená pro vysoké školy připravující budoucí učitele?

6.1.2 Limity/přednosti výzkumu

Všechny rozhovory se bohužel nepodařilo zajistit. Důvodem byl především nedostatek komunikace a časové důvody dvou oslovených respondentů. Proto zvolila autorka jako náhradní řešení emailovou komunikaci. Po domluvě s oběma respondenty jim zaslala otázky jako přílohu emailu, přičemž jedna se jí vrátila s vyplněnými odpověďmi, ale druhá již bohužel ne.

Dalším nedostatkem výzkumu je jeho omezenost pouze na tři pedagogické fakulty. Nelze tedy generalizovat zjištěné poznatky i na ostatní fakulty, kde by mohly být výsledky jiné. Postup výběru fakult byl již dříve vysvětlen a ospravedlněn.

Za přednost výzkumu autorka považuje reálný náhled do problematiky začleňování GRV na oborech Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na vybraných fakultách. Díky podrobným rozhovorům dojde ke zhodnocení plnění opatření z Národní strategie GRV a to v rozšířenější podobě, než je uvedeno v *Monitorovací zprávě o naplňování Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání k roku 2013*²¹. V této zprávě je pozornost zaměřena na Pedagogickou fakultu UK a činnost ostatních fakult v oblasti GRV je pouze zmíněna, nikoliv však dále rozvedena. Tato práce může tedy sloužit jako doplněk k monitorovací zprávě a rozšířit její zjištění.

6.2 Analýza studijních plánů

Analýza dokumentů byla první ze dvou částí výzkumu. Proběhla následně po rozboru souvislostí mezi vzdělávacími oblastmi a průřezovými tématy RVP ZV s tématy a principy GRV. Lze nalézt jistou propojenost GRV se vzdělávací oblastí pro základní vzdělávání a průřezových témat, podobně jako existuje vztah globální výchovy a GRV (viz Obrázek 2, kap. 2.2). RVP ZV podléhá vnitřní diferenciaci, podle níž je zřejmé, které vzdělávací oblasti spadají do výuky na prvním stupni ZŠ a které patří až na druhý stupeň. Témata GRV však diferenciována nejsou, proto se autorka snažila

---

²¹ Monitorovací zprávu zpracoval Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci MZV ČR ve spolupráci se členy pracovní skupiny pro GRV (MZV, 2013).

nalézt ta, která jsou podle souvislostí vhodná právě na první stupeň. Na základě takového rozboru došla autorka k závěru, které předměty ve studijních plánech oborů Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na vybraných univerzitách, mohly být dále zkoumány a jejichž vyučující byli následně kontaktováni pro poskytnutí semi-strukturovaných rozhovorů.

VZDĚLÁVACÍ OBLAST „ČLOVĚK A JEHO SVĚT“

Jednou ze vzdělávacích oblastí pro základní vzdělávání je Člověk a jeho svět. Je určena pouze pro 1. stupeň ZŠ a v RVP ZV (VÚP, 2007, str. 37) je charakterizována následovně:

„Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat. Uplatňuje pohled do historie i současnosti a směřuje k dovednostem pro praktický život. Svým široce pojatým syntetickým (integrovaným) obsahem spoluutváří povinné základní vzdělávání na 1. stupni.“

Vzdělávací oblast je rozdělena do pěti tematických okruhů:

- *Místo, kde žijeme,*
- *Lidé kolem nás,*
- *Lidé a čas,*
- *Rozmanitost přírody,*
- *Člověk a jeho zdraví.*

Nyní bude následovat rozbor jednotlivých tematických okruhů a budou vyzdvíženy pouze ty, jejich dílčí témata (učivo), dovednosti, znalosti, postoje a hodnoty, korespondují s konceptem GRV.

- **Místo, kde žijeme**
-

V rámci tohoto tematického celku je probíráno učivo **Evropa a svět**. Žáci získají přehled o světových kontinentech, seznámí se s evropskými státy, Evropskou unií a

při vlastní návštěvě odlišné kultury si mohou uvědomit rozdílnost jednotlivých částí světa, přičemž budou schopni tyto nalezené rozdíly zprostředkovat svému okolí.

Nejvíce souvislostí nachází autorka s hlavním tématem GRV **Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa**, především pak s podtématem **kulturní, sociální a politická globalizace**.

➤ Lidé kolem nás:

Charakteristika celku v RVP: „...*uvědomují si (žáci, pozn. autorky) význam a podstatu tolerance, pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty, snášenlivosti a rovného postavení mužů a žen. Poznávají, jak se lidé sdružují, baví, jakou vytvářejí kulturu. Seznamují se se základními právy a povinnostmi, ale i s problémy, které provázejí soužití lidí, celou společnost nebo i svět (globální problémy). Celý tematický okruh tak směřuje k prvotním poznatkům a dovednostem budoucího občana demokratického státu.*“

Tematický celek je velmi obsáhlý a záleží především na jeho pojetí a uchopení pedagogem. Učivo pojímá témata jako **principy demokracie, základní lidská práva a práva dítěte, kultura** (podoby a projevy kultury, kulturní instituce, masová kultura a subkultura) a nejobsáhlejší téma **základní globální problémy** – významné sociální problémy, problémy konzumní společnosti, nesnášenlivost mezi lidmi, globální problémy přírodního prostředí. Díky zařazení těchto témat do oblasti Člověk a jeho svět drží pedagog ve svých rukou nástroj, kterým může pojmut celé hlavní téma GRV s názvem **Globální problémy (chudoba a nerovnost, nízká míra vzdělanosti, zdravotní problémy, podvýživa a hlad, nedostatek nezávadné vody, životní prostředí, populační růst, konflikty a násilí)**. Dále učivo této vzdělávací oblasti zasahuje do tematického celku **Lidská práva** a věnuje se konkrétním podtématům **základní lidská práva, dětská práva, diskriminace a xenofobie, demokracie a dobré vládnutí**.

➤ Rozmanitost přírody:

Poslední tematický celek, u kterého autorka nachází propojení vyučovaných témat s tématy GRV. Žáci „jsou vedeni k tomu, aby si uvědomili, že Země a život na ní tvoří jeden nedílný celek, ve kterém jsou všechny hlavní děje ve vzájemném souladu a rovnováze, kterou může člověk snadno narušit a velmi obtížně obnovovat“ (VÚP, 2007, str. 38). Také se žáci učí „hledat možnosti, jak ve svém věku přispět k ochraně přírody, zlepšení životního prostředí a k trvale udržitelnému rozvoji“ (VÚP, 2007, str. 38). Pomáhá jim při tom znalost učiva o **životních podmínkách** (rozmanitost podmínek života na Zemi; význam ovzduší, vodstva, půd, rostlinstva a živočišstva na Zemi; podnebí a počasí) nebo o **ohleduplném chování k přírodě a ochraně přírody** – odpovědnost lidí, ochrana a tvorba životního prostředí, ochrana rostlin a živočichů, likvidace odpadů, živelné pohromy a ekologické katastrofy. Těmito tématy zasahují do tématu GRV: **Globální problémy – životní prostředí**.

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA

Už ve třetí kapitole této práce lze nalézt charakteristiku průřezových témat vyučovaných na základních školách. Čtvrtá kapitola nabízí výčet hlavních tematických okruhů GRV, která mají být zakomponována do výuky na všech vzdělávacích úrovních. Podobně jako u vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, i průřezová témata korespondují s tématy GRV. Některá ve větší míře, další se zaměřují spíše na jiná témata. Následuje hledání souvislostí v rovině těchto dvou tematických celků.

➤ Výchova demokratického občana

Podle RVP ZV (VÚP, 2007, str. 94) jsou „*tematické okruhy průřezového tématu zaměřeny na utváření a rozvíjení demokratických vědomostí, dovedností a postojů potřebných pro aktivní účast žáků – budoucích dospělých občanů – v životě demokratické společnosti*“. Po prostudování tohoto průřezového tématu dospěla autorka k závěru, že lze najít souvislost s hlavním okruhem GRV **Lidská práva**,

konkrétně pak **základní lidská práva a demokracie a dobré vládnutí**. Osobnost žáka má díky průřezovému tématu přínos i v oblasti GRV, jelikož:

- *vede k aktivnímu postoji v obhajování a dodržování lidských práv a svobod*
- *přispívá k utváření hodnot, jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost*
- *nutí přemýšlet o problémech kriticky a v širších souvislostech*
- *umožňuje posuzovat a hodnotit společenské jevy, procesy, události a problémy z různých úhlů pohledu (lokální, národní, evropská, globální dimenze).*

➤ *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (dále jen VMEGS)*

Nejvíce je propojeno s GRV právě toto průřezové téma. RVP ZV (VÚP, 2007, str. 96) charakterizuje přispění tematických okruhů tohoto průřezového tématu následovně: „*žáci si zpřesňují obraz Evropy, uvědomují si souvislosti řešení běžných situací občana s globálními problémy a možnosti utváření své vlastní životní perspektivy v evropském a globálním prostoru*“. V rámci tematických okruhů *Evropa a svět nás zajímá*, *Objevujeme Evropu a svět* a *Jsme Evropané*, jsou zahrnuta následující témata GRV: **Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa: kulturní, sociální a politická globalizace a mezinárodní instituce**. Průřezové téma totiž

- *rozvíjí a integruje základní vědomosti potřebné pro porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy*
- *prohlubuje porozumění vlivu kulturních, ideologických a sociopolitických rozdílů na vznik a řešení globálních problémů v jejich vzájemných souvislostech*
- *prohlubuje základní vědomosti nezbytné pro pochopení struktury a funkcí mezinárodních a nevládních organizací, jejich vlivu na řešení globálních i lokálních problémů v oblasti humanitární, politické, sociální, ekonomické, kulturní a dodržování lidských práv.*

➤ Multikulturní výchova (dále jen MKV)

MKV otevírá žákům pohled do jiných kultur a zároveň přináší porozumění té vlastní. Hlavním přínosem průřezového tématu je v oblasti GRV důraz na získání takových znalostí, dovedností a schopností, které zabrání tomu, aby se žáci cítili jakkoliv nadřazení někomu jinému. MKV žákům pomáhá:

- *přijmout druhého jako jedince se stejnými právy, uvědomovat si, že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné*
- *k angažovanosti při potírání projevů intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu.*

V tematických okruzích se s GRV střetává v oblasti **Lidských práv**, zasahuje do podtémat **základní lidská práva, dětská práva a práva seniorů, diskriminace a xenofobie a rovnost mužů a žen**. Průřezové téma zabírá široké oblasti jako lidská práva, diskriminace, xenofobie. Nepřímo tak zasahuje do Výchovy demokratického občana, protože zmíněné nežádoucí jevy jsou nekompatibilní s demokracií.

➤ Environmentální výchova

S GRV se environmentální výchova střetává především v oblasti vztahu člověka k životnímu prostředí. Tematické okruhy obsahují taková témata, aby žáci došli k: „*celistvému pochopení problematiky vztahů člověka k životnímu prostředí, k uvědomění si základních podmínek života a odpovědnosti současné generace za život v budoucnosti*“ (VÚP, 2007, str. 100). Dotýká se tak GRV oblasti **Globální problémy** v podtématech **nedostatek nezávadné vody, životní prostředí** nebo **populační růst**. Žák bude následně schopen

- *pochopit souvislosti mezi lokálními a globálními problémy a vlastní odpovědnost ve vztazích k prostředí*
- *pochopit význam a nezbytnost udržitelného rozvoje jako pozitivní perspektivy dalšího vývoje lidské společnosti.*

➤ Osobnostní a sociální výchova

V tematické rovině jde o průřezové téma méně provázané s tématy GRV. Ovšem smysl tématu: „*pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu*“ (VÚP, 2007, str. 91) koresponduje s principy GRV, pomáhá žákům získat shodné dovednosti, postoje a hodnoty i znalosti. V oblasti postojů a hodnot vede toto průřezové téma k „*uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci*“ a dále přispívá k „*uvědomování mravních rozměrů různých způsobů lidského chování*“ (VÚP, 2007, str. 91). Přijetí těchto postojů a hodnot je důležité k pochopení tematického celku **Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce**. Jelikož přímo podtémata tohoto hlavního tématu GRV nejsou v osobnostní a sociální výchově zahrnuta, předměty Osobnostní a sociální výchova na pedagogických fakultách spadajících pod výzkum nebyly zahrnuty do analýzy studijních plánů.

➤ Mediální výchova

Poslední průřezové téma je v dnešní době pro žáky velmi významné, ovšem z hlediska témat GRV nemají žádného společného jmenovatele. Dotýká se pouze témat demokracie a diskriminace, protože v RVP ZV (VÚP, 2007, str. 102) jsou charakterizovány tyto přínosy pro žáka:

- *umožňuje získat představy o roli médií v klíčových společenských situacích a v demokratické společnosti vůbec*
- *rozvíjí citlivost vůči předsudkům a zjednodušujícím soudům o společnosti (zejména o menšinách) i jednotlivci*
- *uvědomí si možnosti svobodného vyjádření vlastních postojů a odpovědnosti za způsob jeho formulování a prezentace*

Mediální výchova však nebyla do analýzy dokumentů vysokých škol zahrnuta, protože nebylo nalezeno žádné společné téma.

Tabulka 4 shrnuje, která témata GRV jsou zahrnuta buď v rámci vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět nebo v rámci některého z průřezových témat. Tyto informace jsou stěžejní pro další výzkum. V analýze studijních plánů se autorka zaměřila na

vyhledávání takových předmětů, které mají společná některá témata. Pomohlo jí k tomu předchozí hledání tematických souvislostí.

V první řadě byla zaměřena pozornost na existenci předmětu s názvem *Globální rozvojové vzdělávání*. Pokud takový předmět nebyl součástí plánů, autorka se pokračovala v hledání předmětů, které se tematicky překrývají s tématy GRV. Na základě takové analýzy pak mohl být vyvozen závěr, zda jsou témata GRV na třech vybraných pedagogických fakultách začleňována do studijních plánů či nikoliv.

Při vymezování pojmů na začátku práce byla věnována pozornost konceptu *globální výchova*. Tento přístup ke vzdělávání pronikl i do českého vzdělávacího systému a reaguje na společenské změny v naší společnosti i v širším – světovém měřítku. Analýzou studijních plánů autorka zjistila, zda je globální výchova součástí předmětů týkajících se výuky *pedagogiky* na zkoumaných oborech.

Tabulka 4: Zahrnutí témat GRV v předmětech (zpracovala Rýčková, 2014)

HLAVNÍ TÉMA GRV	PODTÉMA HLAVNÍHO TÉMATU GRV	TEMATICKÝ CELEK VZDĚLÁVACÍ OBLASTI ČLOVĚK A JEHO SVĚT	UČIVO	PRŮŘEZOVÉ TÉMA
Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa	ekonomická globalizace včetně světového obchodu a etického spotřebitelství			
	kulturní, sociální a politická globalizace	Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás	Evropa a svět, kultura	VMEGS
	migrace ve světě			
	mezinárodní instituce			VMEGS
Lidská práva	základní lidská práva	Lidé kolem nás	právo a spravedlnost (základní lidská práva)	Výchova demokratického občana, Multikulturní výchova
	dětská práva a práva seniorů		právo a spravedlnost (práva dítěte)	Multikulturní výchova

	diskriminace a xenofobie	Lidé kolem nás	základní globální problémy	Multikulturní výchova
	demokracie a dobré vládnutí	Lidé kolem nás	chování lidí (principy demokracie)	Výchova demokratického občana
	rovnost mužů a žen			Multikulturní výchova
Globální problémy	chudoba a nerovnost	Lidé kolem nás	základní globální problémy	
	nízká míra vzdělanosti	Lidé kolem nás	základní globální problémy	
	zdravotní problémy	Lidé kolem nás	základní globální problémy	
	podvýživa a hlad	Lidé kolem nás	základní globální problémy	
	nedostatek nezávadné vody	Lidé kolem nás	základní globální problémy	Environmentální výchova
	životní prostředí	Lidé kolem nás; Rozmanitost přírody	základní globální problémy; životní podmínky, ohleduplné chování k přírodě a ochrana přírody	Environmentální výchova
	populační růst	Lidé kolem nás	základní globální problémy	Environmentální výchova
	konflikty a násilí	Lidé kolem nás	základní globální problémy	
Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce	rozvoj, jeho pojetí a kulturní podmíněnost			
	rozvojové cíle tisíciletí			
	historie, motivy, principy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce			
	aktéři mezinárodní humanitární pomoci a rozvojové spolupráce			
	aktivity České republiky a EU v oblasti humanitární pomoci a rozvojové spolupráce			

Na základě rozboru souvislostí mezi tématy GRV a vzdělávací oblastí ČLOVĚK A JEHO SVĚT a PRŮŘEZOVÝMI TÉMATY došla autorka ke zjištění, že není potřeba vzdělávat budoucí učitele prvního stupně v celé oblasti *Humanitární pomoci a rozvojové spolupráce* a témat *ekonomická globalizace včetně světového obchodu a etického spotřebitelství a migrace ve světě*. Žáci ZŠ tato témata probírají až na druhém stupni. Z této tabulky také vyplývá předpoklad, jak by měly být koncipovány jednotlivé předměty na oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ.

Každou další podkapitolu, zabývající se jednotlivými studijními obory Učitelství pro 1. stupeň ZŠ postupně na UPOL, UK a MUNI, autorka rozdělila do bloků. Do **prvního bloku** byly ze studijních plánů zařazeny předměty, které připravují budoucí učitele na výuku PRVOUKY, PŘÍRODOVĚDY a VLASTIVĚDY. Podle RVP lze vzdělávací oblast Člověk a jeho svět vyučovat následovně:

*„Je možné tradičně vytvářet jeden předmět (**Prvouka**, pozn. autorky) v 1. - 3. ročníku (tj. přiřazovat očekávaným výstupům pro 1. období vhodné učivo vybrané z jednotlivých tematických okruhů) a dva předměty ve 4. a 5. ročníku (tj. tematické okruhy 1, 2 a 3 využít jako základ pro **Vlastivědu** a okruhy 4 a 5 pro **Přírodovědu**), je však možné vytvářet jen jeden předmět i ve 4. a 5. ročníku nebo jeden souvislý předmět od 1. do 5. ročníku. Není nutno se vždy striktně držet tematických okruhů, podle potřeby je lze různě strukturovat, propojovat učivo a přiřazovat ho k očekávaným výstupům.“*

Do **druhého bloku** pak byly zařazeny předměty připravující budoucí učitele na výuku a zařazování do výuky průřezová témata a ostatní předměty tematicky související s GRV. Druhý blok může být dále vnitřně rozdělen na předměty povinné, povinně volitelné a volitelné předměty.

Poslední blok obsahuje pedagogicky zaměřené předměty, které se ve svém obsahu zabývají konceptem globální výchovy, jejíž součástí je mj. i globální rozvojové vzdělávání.

6.2.1 Univerzita Palackého v Olomouci

Na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci lze studovat obor Učitelství pro 1. stupeň základních škol. Na stránkách fakulty je tento obor popsán následovně:

„Studijní program je koncipován jako pětileté nestrukturované magisterské studium. Vychází z profilu absolventa učitele 1. stupně ZŠ, tedy ze skutečnosti, že učitel je způsobilý vyučovat všem předmětům učebního plánu 1. stupně ZŠ, včetně výuky cizích jazyků. Studijní program respektuje požadavky Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky, navazuje na Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, na závěry Boloňské deklarace a Pražského a Berlínského summitu.“

Studenti si zapisují 3 typy předmětů: povinné (kategorie A), které musí bez výjimky absolvovat, povinně volitelné (kategorie B), které po libovolném výběru musí také absolvovat a volitelné předměty (kategorie C), které si může student vybrat i z nabídky jiných oborů, dokonce i jiných fakult UP. Podrobná analýza současných studijních plánů ukáže, zda se na této fakultě, konkrétně na tomto oboru, vyučují předměty, které se svým zaměřením dotýkají témat GRV. Informace o předmětech jsou převzaty z Informačního systému Univerzity Palackého (UPOL, n.d.)

A) PŘEDMĚTY S PŘÍRODOVĚDNÝM/SPOLEČENSKOVĚDNÍM ZÁKLADEM

• Integrovaný přírodovědný základ

Předmět je povinný pro studenty 3. ročníku a vyučuje se v letním semestru. Studenti musí k zápočtu zpracovat projekt zadaný vyučujícím, čímž získají 2 kredity.

Vyučující: PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Cílem je seznámit studenty s teorií a praxí výchovy a vzdělávání v oblasti přírodovědného učení, s integračním pojetím prvouky a přírodovědy a s vhodnými metodami, formami a prostředky k realizaci vyučování prvouce a přírodovědě.“

Obsah kurzu (témata):

- Botanická, zoologická, fyzikální část učiva prvouky a přírodovědy,
- Integrační pojetí prvouky a přírodovědy,
- Specifické metody, formy a prostředky ve vyučování v prvouce a v přírodovědě,

• Integrovaný společenskovední základ

Ve 4. ročníku v zimním semestru tento kurz absolvují studenti povinně. Splněním zápočtu získají 2 kredity, přičemž musí napsat seminární práci.

Vyučující: Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Disciplína je zaměřena na vývoj vyučování prvouky a vlastivědy, zvládnutí teoretického základu vyučovacích předmětů geografie a historie ČR, základů společenských věd. Rozvíjí schopnost osvojené znalosti aplikovat na vyučování prvouky a vlastivědy s využitím všech metod, forem a prostředků. Je zaměřena na posílení historicko-kulturní složky a těsnější spojení s regionem.“

Obsah kurzu (témata):

- Teoretický základ vyučovacích předmětů geografie a historie ČR,
- Metody, formy a prostředky ve vyučování vlastivědy,
- Téma regionu ve vlastivědě.

• Didaktika prvouky s praxí

Kurz ve 4. ročníku absolvují studenti v letním semestru. Získají 4 kredity, pakliže zpracují zadaný projekt a předloží své portfolio k předmětu.

Vyučující: Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Speciální didaktika, která se zabývá teorií a praxí edukace elementárního učení o přírodě a společnosti. Orientuje se na pojetí, cíle, dimenze a úkoly elementárního učení o přírodě a společnosti, analyzuje obsah učiva včetně integrálních součástí. Vychází z historického přehledu etap a vývoje a začlenění disciplíny v české primární škole. Zabývá se otázkami uplatnění specifických metod, forem a prostředků ve vyučování.“

Obsah kurzu (témata):

- RVP ZV a ŠVP,
- Živá a neživá příroda - rozbor učiva,
- Specifické metody, formy a prostředky ve vyučování,
- Náslechy v ZŠ.

• Didaktika přírodovědy s praxí

V posledním – 5. ročníku studenti v zimním semestru navštěvují tento kurz. 4 kredity získají za zpracování daného projektu.

Vyučující: PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Speciální didaktika, která se zabývá teorií a praxí výchovy a vzdělávání v oblasti přírodovědného učení vycházejícího z RVP ZV a v návaznosti na Integrovaný přírodovědný základ. Základ tvoří problematika specifických metod, forem a prostředků ve vyučování přírodovědě s přihlédnutím k mezipředmětovým vztahům, k využití integračního pojetí, globálního pojetí výchovy a k možnosti realizace environmentální výchovy v přírodovědě. Získané vědomosti a dovednosti budou studenti aplikovat v rámci pedagogické praxe zaměřené na přírodovědu.“

Obsah kurzu (témata):

- Specifické metody, formy a prostředky ve vyučování přírodovědě s přihlédnutím k mezipředmětovým vztahům,
- Využití integračního pojetí, globálního pojetí výchovy,
- Možnosti realizace environmentální výchovy,
- Práce s interaktivní tabulí.

• Didaktika vlastivědy s praxí

V témže roce i semestru také studenti musí absolvovat tento kurz za 4 kredity. Požadavkem k absolvování je průběžné vypracování úkolů a zpracování seminární práce zaměřené na téma *region*. Práce má být zaměřena na zeměpisnou nebo dějepisnou problematiku.

Vyučující: Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Důraz kladen na regionální problematiku, využití teoretických poznatků v praxi (práce s RVP ZV v oblasti společenskovední).“

Obsah kurzu (témata):

- Pojetí předmětu vlastivěda v RVP ZV,

- Analýza učebnic, práce s učebnicí,
- Organizační formy ve vlastivědě,
- Vyučovací metody ve vlastivědě,
- Příprava učitele ve vlastivědném vyučování, didaktická analýza učiva,
- Plán a mapa jako základní vyučovací prostředek, využití dalších učebních pomůcek,
- Osobnost učitele ve vlastivědném vyučování,
- Prověřování a hodnocení, příprava úloh, sestavení pracovních listů, didaktická hra,
- Mikro výstupy studentů na školách,
- Reflexe studentů, hodnocení.

B) PRŮŘEZOVÁ TÉMATA A JINÉ SOUVISEJÍCÍ PŘEDMĚTY

➤ Povinné předměty:

<ul style="list-style-type: none"> ● Multikulturní výchova 1
--

Tento předmět připravuje budoucí učitele na zařazení průřezového tématu do výuky. Je povinný pro studenty 4. ročníku v letním semestru. Pro absolvování kurzu a získání zápočtu ohodnoceného jedním kreditem, musí studenti zpracovat přípravu na vyučovací blok, projekt nebo projektový den.

Vyučující: Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Poskytuje základní znalosti o různých sociokulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti, rozvíjí schopnost orientovat se v socio-kulturně různorodém světě a využívat interkulturní kontakty k obohacení sebe i druhých, pěstovat postoje tolerance, respektu a otevřenosti k odlišným skupinám.“

Obsah kurzu (témata):

- Kultura a identita,
- Interkulturalita a multikulturalita,
- Vymezení pojmů vztahující se k MKV,
- Multikulturní výchova a její postavení v RVP ZV,
- Formy, metody a vyučovací prostředky MKV,
- Žáci národnostních menšin ve školách a jejich výuka.

• **Environmentální výchova 1**

Další předmět zahrnující přípravu na výuku průřezového tématu je také povinný pro studenty 4. ročníku v letním semestru. Pro absolvování kurzu a získání zápočtu ohodnoceného jedním kreditem, musí studenti zpracovat projekt zaměřený na environmentální výchovu.

Vyučující: Mgr. Alena Berčíková; **garant:** PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Posluchači získají znalosti, poznatky a schopnost orientovat se v základní terminologii, v právních zakotveních a školských dokumentech k environmentálnímu vzdělávání, výchově a osvětě. Posluchači získají znalosti o organizaci a řízení EVVO na školách na základě RVP ZV a naučí se aplikovat EVVO v konkrétních podmínkách školního vzdělávacího programu.“

Obsah kurzu (témata):

- Právní zakotvení Environmentální výchovy (EV) a školské dokumenty k EV,
- Organizace EV na školách,
- Praktická realizace EV,
- Vytváření výukových projektů s environmentální tematikou,
- Práce s interaktivní tabulí.

➤ *Povinně volitelné předměty*

• **Multikulturní výchova 2**

Předmět se řadí mezi povinně volitelné pro studenty 4. ročníku. Výuka probíhá v letním semestru a za absolvování zápočtu získají studenti 2 kredity. Úkolem je zpracovat přípravu na vyučovací blok, projekt nebo projektový den.

Vyučující: Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Předmět se orientuje nejen na oblast poznatkovou, ale zároveň na oblast postojů a dovedností.“

Obsah kurzu (témata):

- Multikulturní výchova a její postavení v RVP ZV,

- Formy, metody a vyučovací prostředky MKV,
- Žáci národnostních menšin ve školách a jejich výuka,
- Přípravy na MKV v praxi.

• Environmentální výchova 2

Je doporučeno zapsat si předmět ve 4. ročníku v letním semestru. Studenti za zápočet ve formě projektu, zaměřeného na environmentální výchovu, získají 2 kredity.

Vyučující: Mgr. Alena Berčíková; **garant:** PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Cílem je připravit posluchače, zejména po stránce praktické, pro realizaci environmentální výchovy (jedno z průřezových témat) na nižším stupni škol na základě Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy. Posluchači získají dovednosti pro začlenění environmentální výchovy do všech vyučovacích předmětů, ale především dovednosti pro tvorbu projektů a integračního využití environmentální výchovy.“

Obsah kurzu (témata):

- Organizace environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO) ve školské praxi,
- Praktická realizace EVVO,
- Vytváření výukových projektů s environmentální tematikou,
- Práce s interaktivní tabulí.

➤ *Volitelné předměty*

• Multikulturní výchova

Předmět je přednostně doporučen studentům 5. ročníku v zimním semestru. Pro absolvování musí studenti vymyslet projekt nebo lekci, kterou budou následně prezentovat. Za absolvování zápočtu je možné získat 2 kredity.

Vyučující: Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Poskytuje základní znalosti o různých sociokulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti, rozvíjí schopnost orientovat se v socio-kulturně různorodém světě

a využívat interkulturní kontakty k obohacení sebe i druhých, pěstovat postoje tolerance, respektu a otevřenosti k odlišným skupinám.“

Obsah kurzu (témata):

- Multikulturní výchova jako průřezové téma RVP ZV,
- Vymezení pojmů,
- Menšiny a migranti v ČR,
- Problematika integrace a vzdělávání v ČR a v zahraničí.

• Environmentální výchova 3

Tento předmět lze, stejně jako dva předešlé, absolvovat ve 4. ročníku v letním semestru. Je to předmět volitelný a za zápočet lze získat jeden kredit. Student pro získání zápočtu realizuje environmentální výchovu v praxi.

Vyučující: Mgr. Alena Berčíková; **garant:** PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Praktická realizace environmentální výchovy ve školských zařízeních.“

Obsah kurzu (témata):

- Praktické ověřování schopnosti realizace environmentální výchovy v praxi.

C) PEDAGOGICKY ZAMĚŘENÉ PŘEDMĚTY

• **Primární pedagogika 1**

Studenti absolvují předmět v prvním ročníku v zimním semestru. Předmět končí zkouškou, kterou lze splnit vypracováním seminární práce na zadané téma (Odras myšlenek významné pedagogické osobnosti v současné škole nebo současný pohled na libovolné pedagogické problematiku, jež obsahově odpovídá charakteru disciplíny.

Vyučující: PhDr. Jitka Petrová, Ph.D., Mgr. Dominika Stolinská, Ph.D., Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Předmět vede studenty k systematizaci a interpretaci základních pedagogických jevů a zákonitostí, hledá spolu se studenty odpovědi na základní pedagogické otázky, nastiňuje možnosti jejich řešení. Učí studenty orientovat se v možnostech alternativních přístupů ve výchovně vzdělávacím procesu a rozvíjí schopnosti tvořivého využití získaných poznatků ve vlastní školní praxi. Seznamuje s historií primárního školství a jejími předními představiteli.“

Obsah kurzu (témata):

- Společenská funkce výchovy, otázky cíle výchovy, základní pedagogické pojmy, faktory rozvoje lidského jedince, výchovný proces a jeho etapy, složky výchovy, úloha učitele, žáka, rodiny a širšího společenského prostředí ve výchově,
- Alternativní přístupy ve výchovně vzdělávacím procesu, alternativní školství, současné pedagogické směry, globální výchova,
- Pedagogika volného času,
- Školské soustavy a výchovné teorie v průběhu historického vývoje,
- Pojetí výchovy v dílech významných myslitelů,
- Postavení pedagogiky v demokratické společnosti.

Po analýze studijních plánů autorka vybrala k rozhovorům tyto zástupce: vyučující předmětů spadajících do oblasti Člověk a jeho svět – Integrovaný přírodovědný základ, Integrovaný společenskovední základ, Multikulturní výchova a Environmentální výchova.

6.2.2 Univerzita Karlova

Na pedagogické fakultě Univerzity Karlovy je obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ charakterizován následovně:

„Studium je založeno na komplexním pojetí učitelské způsobilosti. Jeho těžiště je v pedagogicko-psychologické a oborově didaktické přípravě a ve studiu zvolené specializace (hudební, výtvarná, dramatická, tělesná výchova, cizí jazyk²²). Důraz je kladen také na osobnostní rozvoj studenta a na rozvíjení kompetencí důležitých pro úspěšné zvládnutí učitelské profese.“

Studium je koncipováno do 6 modulů: modul univerzitního základu, pedagogicko-psychologický modul, předmětový modul, modul oborových didaktik, specializační modul a prohlubující modul. Během magisterského studia absolvuje student předměty těchto modulů postupně.

Studenti si navíc volí různé specializace. Mohou se zaměřit na výchovy (dramatickou, hudební, tělesnou a výtvarnou) nebo na jazyky (specializace na anglický, francouzský a německý jazyk). Informace o předmětech jsou převzaty z webových stránek Pedagogické fakulty (CUNI, 2014).

A) PŘEDMĚTY S PŘÍRODOVĚDNÝM/SPOLEČENSKOVĚDNÍM ZÁKLADEM

• Didaktika vlastivědy I

Ve 3. ročníku si v zimním semestru studenti zapisují tento předmět povinně. Za absolvování získají pouze zápočet za 3 kredity a předmět pokračuje v dalším semestru. Obsah kurzu je uveden až u *Didaktiky vlastivědy II*.

Vyučující: Ing. Michaela Dvořáková, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Přednáška a seminář stručně seznamuje se sociálními vědami, které jsou obsahem vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Učí studenty zpracovávat obsah sociálních věd vzhledem ke kognitivnímu vývoji žáků primární školy. Nabízí různé metody práce při výuce vybraných témat prvouky a vlastivědy.“

---

²² Od roku 2006 se lze zapsat na jazykovou specializaci v anglickém, německém a francouzském jazyce.

• Didaktika vlastivědy II

Pokračování předchozího předmětu, studenti si jej zapisují také povinně, ale tentokrát musí pro absolvování složit zkoušku, za kterou získají opět 3 kredity. Pro udělení zápočtu musí studenti předložit výstupy ze seminářů a úspěšně napsat 2 testy z historického učiva. Zkouška je formou písemné práce, kde se objevují tato témata: kulturní antropologie, socioekonomická geografie, zpracování ukázek didaktické analýzy u dalších společenskovedních témat (ekonomie, politické učivo a historie).

Vyučující: Ing. Michaela Dvořáková, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Přednáška je zaměřena na shrnutí a ucelení poznatků společenských věd, které jsou předpokladem pro didaktickou analýzu témat vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Na seminářích se na vybraných společenskovedních tématech studenti seznamují s jednotlivými kroky didaktické analýzy. Samostatně zpracovávají obsahovou analýzu k vybranému tématu. Seznamují se s ukázkami různých metod práce se společenskovedními tématy a vyhodnocují jejich cíle.“

Obsah kurzu (témata):

Přednášky:

- Cyklus roku a slavení: Křesťanské velikonoce - jarní svátky,
- Cyklus roku a slavení podle Judaismu a Islámu,
- Finanční gramotnost na 1. stupni ZŠ,
- Politické vzdělávání na 1. stupni ZŠ,
- Život měst a proces urbanizace,
- Proměny rodiny od tradiční společnosti po současnost.

Semináře:

- Ekonomické rozhodování, Finanční gramotnost - ukázky způsobu práce,
- Principy a politické instituce demokracie - analýza situace, strukturovaná debata,
- Sociální spravedlnost a střet zájmů v politice - práce s kontroverzními tématy,
- Zájmové a nátlakové skupiny a participace občanů na politickém rozhodování - řešení společenského problému,
- Různá pojetí historického učiva - práce se staršími i současnými učebnicemi a požadavky RVP v oblasti Člověk a jeho svět,
- Práce s životopisem - cíle a ukázky různých metod práce,
- Tematické pojetí historického učiva - práce s modelovou situací,
- Didaktická analýza vybraného historického období - událostí - obsahová část,
- Cíle a návrhy odpovídajících metod práce,
- Evaluace kurzu, udělení zápočtu.

• **Poznávání přírody s didaktikou I**

Předmět povinný pro studenty 3. ročníku, jež absolvují v zimním semestru. Zápočet získají studenti za poznávání přírodnin a zpracování seminární práce. Zkouška má prověřit znalosti z přednášení problematiky a doporučené literatury.

Vyučující: RNDr. Jana Skýbová

Anotace předmětu:

„Seznámení se základy geologie, botaniky, zoologie a etologie, didaktické metody a organizační formy vyučování v prvouce a přírodovědě, přírodovědné vzdělávání v Rámcovém vzdělávacím programu, environmentální výchova a vzdělávání ve výuce na prvním stupni ZŠ.“

Obsah kurzu (témata):

- Základy geologie, mineralogie a petrografie, historická a stratigrafická geologie, geologie ČR,
- Základy botaniky (stavba rostlinného těla, základní fyziologické funkce, rozmnožování, evoluce systém, rostliny a prostředí,
- Práce s rostlinným materiálem ve výuce prvouky a přírodovědy,
- Základy obecné a systematické zoologie (základní fyziologické děje, systém),
- Didaktické metody, organizační formy vyučování a vyučovací prostředky ve výuce prvouky a přírodovědy,
- Přírodovědné vzdělávání v RVP,
- Přehled učebnic, pracovních sešitů a výukových materiálů. Práce s naučnou literaturou,
- Tvorba modelových příprav na vyučování na danou problematiku,
- Tvorba a hodnocení pracovních listů a didaktických testů,
- Fyzikálně-chemická část prvouky a přírodovědy,
- V letním semestru průběžná praxe na prvním stupni základních škol (náslechy a výstupy).

• **Poznávání přírody s didaktikou II**

Tento předmět navazuje na předchozí, pokračuje ve 3. ročníku v letním semestru. Studenti si dělají přípravy na hodinu a pedagogický deník, následně jsou na praxi, kde musí odučit jednu vyučovací hodinu.

Vyučující: RNDr. Jana Skýbová

Anotace předmětu:

„Přehled učebnic, pracovních sešitů, metodických příruček, naučné literatury a ostatních výukových materiálů. Praxe na prvním stupni základních škol.“

Obsah kurzu (témata):

- Přehled učebnic, pracovních sešitů a výukových materiálů,
- Práce s naučnou literaturou,
- Praxe na prvním stupni základních škol - náslechy a výstupy v hodinách prvouky a přírodovědy,
- Tvorba příprav na vyučování na danou problematiku,
- Tvorba a hodnocení pracovních listů a didaktických testů.

B) PRŮŘEZOVÁ TÉMATA A JINÉ SOUVISEJÍCÍ PŘEDMĚTY

➤ *Povinně volitelné předměty*

• **ŠVP – průřezová témata**

Tento předmět je vyučován v letním semestru. Patří do tzv. prohlubujícího modulu, tzn. předmět je povinně volitelný. K absolvování kurzu a získání 4 kreditů musí být studenti přítomni na setkáních a všechny zadané úkoly musí splnit na nejméně 60 %. Zajímavostí je, že tento předmět je nabízen pouze studentům se specializací na výchovy (dramatickou, hudební, tělesnou a výtvarnou). Ostatní studenti nemají předmět v nabídce.

Vyučující: PhDr. Jana Stará, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Kurz se zaměřuje na průřezové téma Výchova k myšlení v globálních a evropských souvislostech. V kurzu je kombinována výuka skrze internetový portál eVarianty <http://grv.evarianty.cz/> a účast na prezenčních setkání - dvě dvouhodinová a jedno dvoudenní. Studenti získají hlubší povědomí o globálních a rozvojových problémech a způsobu, jak realizovat výchovu ke globální zodpovědnosti již v primární škole. Kurz je akreditován MŠMT ČR a úspěšní absolventi získají mimo certifikát. Na výuce kurzu se podílejí lektori a tutoři programu Varianty, Člověk v tísni, o.p.s.“

Obsah kurzu (témata):

- Náš společný svět,
- Historické kořeny současného světa,
- Globalizace,
- Rozvoj,

- Chudoba a nerovnost ve světě vs. rozvoj,
- Udržitelný rozvoj,
- Rozvojová spolupráce,
- Průřezová témata,
- Výchova k evropským a globálním souvislostem,
- Výchova ke globální odpovědnosti.

<ul style="list-style-type: none"> ● Multikulturní výchova a osobnostní přístup

Předmět vyučovaný v zimním semestru ve čtvrtém ročníku. Studenti získají zápočet za 2 kredity, požadavky jsou uvedeny v anotaci.

Vyučující: PhDr. Jana Stará, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Blended learningový kurz zaměřený na osobnostní přístup v multikulturní výchově. Blended learningový kurz bude složený z 21 hod prezenčního setkání (2 x 90 minut v době výuky + 16 hodin v rámci víkendového semináře) + 9 lekcí samostudia. Obsahová struktura bude zaměřena na základní orientaci v tematice multikulturní výchovy: MKV (základní koncepty, pojmy, teorie MKV, rozvoj interkulturních a komunikačních kompetencí, základní orientace v transkulturní pedagogice), dále na principy konstruktivistické pedagogiky a v neposlední řadě na práci s klimatem školy a pedagogickou aplikaci MKV. Každá lekce bude složena ze studijního textu, doplňujícího textu, seznamu odborné literatury k tématu, slovníčku důležitých pojmů, pedagogických aktivit k tématu a ze self-testu, při kterém bude mít e-student možnost vyzkoušet si osvojené znalosti v dané lekci. Po skončení třetí úrovně bude mít frekventant za úkol vypracovat vědomostní test, vyplnit evaluační dotazník a splnit zadaný úkol (esej nebo modelová kazuistika), ve kterém bude muset iniciovat jeho řešení (tedy nejen prokázat, že si osvojil probíranou tematiku, ale že ji dokáže i smysluplně využít ve své vlastní praxi). Prezenční setkání budou zaměřena na získání kompetencí potřebných pro praxi MKV na školách a také na sebezkušenost účastníků.

Obsah kurzu (témata):

- Vývoj MKV a multikulturalismu,
- Postavení MKV v RVP a ŠVP,
- Současné trendy MKV v zahraničí,
- Transkulturní a kulturně standardní přístup,
- Metody a formy MKV,

- Pilíře IKV,
- Transkulturní pedagogika,
- Kritická pedagogika,
- Práce s klimatem školy.

C) PEDAGOGICKY ZAMĚŘENÉ PŘEDMĚTY

• **Komparativní pedagogika**

Předmět vyučovaný v letním semestru ve druhém ročníku. Studenti získají 3 kredity za splnění zápočtových požadavků: prezentace, zápočtový test a aktivita na přednáškách.

Vyučující: PhDr. Jana Stará, Ph.D.

Anotace předmětu:

„Studenti budou seznámeni s metodologií komparativní pedagogiky a relevantními informačními zdroji. Dále budou přednášky zaměřeny na systém a kurikulum primárního vzdělávání ve světě. Samostatné přednášky budou věnovány vybraným celosvětovým trendům (např. formativní hodnocení, výchova k občanství, spravedlivý přístup ve vzdělávání), doporučením mezinárodních organizací (UNESCO, OECD) a reflexí výsledků mezinárodních studií zkoumajících výsledky ve vzdělávání.“

Obsah kurzu (témata):

- Teorie, metodologie a vývoj komparativní pedagogiky,
- Zdroje informací komparativní pedagogiky,
- Úvod do teorie vzdělávacích systémů,
- Systém a kurikulum primárního vzdělávání ve světě,
- Výsledky mezinárodních výzkumů výsledků ve vzdělávání,
- Mezinárodní trendy a doporučení mezinárodních institucí,
- Vybrané trendy ve vzdělávání (formativní hodnocení, inkluzivní vzdělávání, profesní rozvoj učitelů, komunitní vzdělávání, vzdělávání ke globální odpovědnosti).

Pro rozhovory se zástupci pedagogické fakulty na Karlově univerzitě byli vybráni vyučující předmětů Didaktika vlastivědy (I, II), Poznávání přírody s didaktikou (I, II), povinně volitelný předmět ŠVP – průřezová témata a Komparativní pedagogika. Jedna z vybraných respondentů se navíc podílela na vzniku Národní strategie GRV.

6.2.3 Masarykova univerzita

Masarykova Univerzita prezentuje obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na svých oficiálních webových stránkách následovně:

„Studijní obor připravuje studenty pro práci učitele na 1. stupni základní školy. Těžištěm studia jsou pedagogické a psychologické disciplíny a oborové didaktiky předmětů primárního vzdělávání (matematiky, českého jazyka, cizího jazyka, tělesné výchovy, výtvarné, hudební a technické výchovy, integrovaného vědního základu aj.). Integrovanou složkou jsou různé formy pedagogických praxí.“

Studenti si po dobu 10 semestrů zapisují předměty povinné, povinně volitelné (vybraný jazyk a nejméně jeden další předmět za semestr) a volitelné. Následuje popis předmětů, které jsou tematicky spjaté s GRV. Informace o předmětech jsou převzaty z Informačního systému Masarykovy univerzity (MUNI, 2012).

A) PŘEDMĚTY S PŘÍRODOVĚDNÝM/SPOLEČENSKOVĚDNÍM ZÁKLADEM

• **Integrovaný vědní základ pro výuku o přírodě a společnosti 3**

Předmět za 3 kredity je ukončen písemnou zkouškou. Studenti si jej zapisují v letním semestru ve 2. ročníku.

Vyučující: Mgr. Kateřina Mrázková, Ph.D., **garant:** Mgr. Darina Mísařová, Ph.D

Anotace předmětu:

„Na konci tohoto kurzu bude student schopen: funkčně propojit základní poznatky poskytovaných přírodovědnými disciplínami; interpretovat témata sdružující dílčí problematiku v podobě konkrétních příkladů vzájemných interakcí v přírodním prostředí krajinné sféry a jeho vazbách na lidskou společnost; vysvětlit možnosti řešení současné situace formováním postojů k žádoucímu vývoji krajinné sféry – trvale udržitelný rozvoj, ekologické a environmentální přístupy atd.“

Obsah kurzu (témata):

- Zdroje energie pro Zemi,
- Jak člověk závisí na výrobě energie,

- Objevy a vynálezy které změnily svět,
- Jak ohrožuje příroda člověka na Zemi,
- Člověk mění a poškozují přírodní prostředí Země,
- Globální monitoring Země,
- Funkční celky biosféry - ekosystémy (jak a na základě čeho žijí organismy),
- Co člověk změnil a ovlivnil,
- Úvod do environmentalistiky, vývoj a současný stav životního prostředí v ČR, v Evropě a ve světě,
- Principy směřování k UR, ekologicky příznivé způsoby života, ekologická stopa,
- Moderní přístupy k ochraně přírody a krajiny, NATURA 2000,
- Možnosti a postoje občanů v péči o životní prostředí.

• **Praktikum k výuce o přírodě a společnosti 4**

Souběžně s předchozím předmětem (Integrovaný vědní základ pro výuku o přírodě a společnosti 4) je vyučován tento předmět. Je zakončen pouze zápočtem za představení portfolia map a jiných materiálů a seminární práce.

Vyučující: Mgr. Kateřina Mrázková, Ph.D., **garant:** Mgr. Darina Mísařová, Ph.D

Anotace předmětu:

„Cílem tohoto předmětu je získání a sjednocení odborného vědeckého základu nutného pro výuku předmětů o přírodě a společnosti. Na závěr tohoto předmětu by studenti měli rozumět problematice národní a regionální historie, aktuálním politickým a sociálním problémům národním i globálním. Zmíněná témata by měli být schopni vysvětlit žákům 1. stupně z integrovaného mezioborového hlediska. Dále vyhledávat a správně citovat vhodné odborné zdroje, využívat e-learning ke studiu a sebereflexi.“

Obsah kurzu (témata):

- Proměny místa, kde žijí,
- Proměny města a venkova,
- Proměny územního členění,
- Proměny světa – globalizace.

• **Didaktika pro výuku o přírodě a společnosti, Praktikum k didaktice výuky o přírodě a společnosti 1, Praktikum k didaktice výuky o přírodě a společnosti 2**

Tyto kurzy studenti absolvují ve 4. ročníku postupně v zimním a letním semestru. Navazují na předchozí kurzy o přírodě a společnosti a využívají nabytých znalostí

studentů. Studenti se na rozdíl od předchozích kurzů nevybavují pouze teoretickými znalostmi, ale získávají především didaktické schopnosti.

Vyučující: Mgr. Iva Frýzová, doc. PaedDr. Eduard Hofmann, CSc., Mgr. Kateřina Mrázková, Ph.D., Mgr. Irena Plucková, Ph.D., Mgr. Veronika Rodriguezová, Ph.D., doc. RNDr. Josef Trna, CSc.; **garant:** doc. RNDr. Josef Trna, CSc

Anotace předmětů:

„Studenti porozumí vzdělávacím cílům učení o přírodě a společnosti, osvojí si pedagogické dovednosti praktickou činností. Výuka se bude zaměřovat na procvičování jednotlivých výukových metod a forem a využívání výukových prostředků vhodných při výuce předmětů o přírodě a společnosti. Studenti si osvojují profesní dovednosti přípravou modelových vyučovacích hodin pro výuku v různých vzdělávacích prostředích, pomocí mikro výstupů a realizací připravené vyučovací hodiny během pedagogické praxe na ZŠ. V posledním kurzu se studenti naučí využívat alternativní formy výuky předmětů o přírodě a společnosti, integrovanou tematickou výuku, terénní výuku, projektovou výuku aj. Studentský pedagogický projekt bude skupinově vytvářen a realizován v různých typech základních škol v podobě integrované tematické výuky.“

Obsah kurzů (témata):

I. Didaktika pro výuku o přírodě a společnosti

- Výchovně vzdělávací cíle učení o přírodě a společnosti, integrační přístup k výuce, společné a specifické prvky ve výuce prvouky, vlastivědy a přírodovědy,
- Zařazení předmětů v současných vzdělávacích programech, vzdělávací standardy, struktura vzdělávacích obsahů, rámcový vzdělávací program,
- Učebnice základní přehled, kritéria hodnocení a výběr,
- Specifické vyučovací metody a organizační formy (pozorování, pokus, inscenační metody, vycházky aj.),
- Výukové prostředky, vybrané typy učebních pomůcek, zařízení a vybavení školy pro výuku učení o přírodě a společnosti, zpracování kartotéky námětů pro činnosti ve výuce,
- Alternativní metody, problémové vyučování, projekty, kooperativní učení práce ve dvojicích, skupinová výuka aj., využití regionálních prvků ve výuce,
- Uplatnění didaktických her ve výuce,
- Výchovné hodnoty učení o přírodě a společnosti (složka rozumová, mravní, pracovní, tělesná, estetická, ekologická),
- Specifika výchovy ke zdraví,
- Zásady bezpečnosti a hygieny práce.

II. Praktikum k didaktice výuky o přírodě a společnosti 1

- RVP a ŠVP na základních školách, naplňování kompetencí a cílů integrovaných předmětů v rámci oblastí Člověk a jeho svět, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce a průřezových témat,
- Příprava učitele na výuku, žákovské pojetí světa a motivace žáka,
- Výukové prostředky a jejich využití,
- Práce s textovými materiály,
- Pozorování přírodnin, měření veličin a pokus,
- Specifika výuky vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět v 1. a 2. období,
- Příprava mikro výstupu a jeho realizace v modelové situaci,
- Příprava, realizace a rozbor vyučovací hodiny.

III. Praktikum k didaktice výuky o přírodě a společnosti 2

- Alternativní metody a formy výuky předmětů o přírodě a společnosti (kooperativní výuka, práce ve dvojicích, skupinová výuka, projektová výuka aj.),
- Projektová výuka,
- Terénní výuka,
- Regionální aspekty výuky,
- Integrovaná tematická výuka,
- Vzdělávací obsahy vhodné pro alternativní výuku,
- Výukové prostředky vhodné pro alternativní výuku,
- Komplexní alternativní didaktické zpracování daného tématu: - struktura metodického zpracování tématu - příprava pomůcek a pracovních listů pro výuku - vlastní realizace výuky - analýza a zhodnocení výuky - studentská konference,
- Průřezová témata a alternativní výuka předmětů o přírodě a společnosti.

B) PRŮŘEZOVÁ TÉMATA A JINÉ SOUVISEJÍCÍ PŘEDMĚTY

➤ *Povinné předměty:*

<ul style="list-style-type: none">
● Praktikum ekologické výchovy

Opět povinný předmět s vazbou na témata GRV. Obvykle ho studenti absolvují v letním semestru druhého ročníku povinně. Splněním zápočtových požadavků – stoprocentní účast na výuce, seminární výstup a závěrečný test, studenti získávají 2 kredity.

Vyučující: doc. PaedDr. Hana Horká, CSc., prom. ped. Hana Korvasová, Ing. Aleš Máchal; **garant:** doc. PaedDr. Hana Horká, CSc.

Anotace předmětu:

„Cílem předmětu je přispět k osvojení základů environmentálního myšlení studentů, umožnit jim dotváření a rozvíjení jejich vlastních kompetentních postojů k péči o životní prostředí, a prohloubit jejich povědomí o smyslu a možnostech environmentálního vzdělávání s důrazem na jeho axiologické aspekty i podporu osobnostního rozvoje studentů. Na konci tohoto kurzu budou studenti schopni vysvětlit principy základních ekosystémových služeb i smysl environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty.“

Obsah kurzu (témata):

- Základní ekologické a environmentální pojmy a souvislosti v didaktickém pojetí pro základní školu,
- Význam ekosystémových služeb a péče o jejich zachování,
- Vybrané regionální a globální problémy životního prostředí,
- Alternativy životního způsobu směřujícího k udržitelnému rozvoji,
- Možnosti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty na základních školách v příkladech a ukázkách z oblasti tzv. domácí ekologie,
- Náměty pro osobnostní rozvoj v oblasti environmentálního vzdělávání, žákovské kompetence osvojitelné prostřednictvím environmentální výchovy.

C) PEDAGOGICKY ZAMĚŘENÉ PŘEDMĚTY

• **Školní pedagogika I a Seminář ke školní pedagogice I**

Ve druhém ročníku absolvují studenti v zimním semestru tyto kurzy. Získají zápočty v rozsahu 1 + 2 kredity, pro jejichž získání musí studenti splnit následující požadavky: aktivní účast na seminářích, 3 stránkový konspekt odborné pedagogické publikace, seminární práce.

Vyučující: PhDr. Hana Filová, Ph.D., doc. PaedDr. Hana Horká, CSc., doc. PhDr. Stanislav Střelec, CSc.; **garant:** doc. PaedDr. Hana Horká, CSc.

Anotace předmětu:

„Školní pedagogika je integrovaný předmět, který zahrnuje výběr problémů, tradičně obsažených v obecné didaktice a teorii výchovy, ale zasahujících i do oblasti pedagogické a sociální psychologie a psychologie osobnosti. Na konci tohoto kurzu bude student schopen: porozumět situačně zaměřené teorii a vysvětlit na příkladech možnosti její aplikace; zpracovat jednoduché výzkumné šetření výchovných problémů ve třídě, případně klima charakterizovat a vysvětlit trendy v pojetí výchovy pro 21. století, popsat cíle, obsah, prostředky výchov (mravní, estetické, pracovní...), charakterizovat výchovné

činnosti třídního učitele, srovnat vybrané klasické a moderní výchovné systémy; analyzovat (vytvořit konspekt) 1-2 pedagogické práce na základě výběru z doporučené literatury; zhodnotit podle dohodnutých kritérií úroveň výchovy ve třídě; zdůvodnit výběr výchovných opatření v simulovaných situacích; analyzovat nejvýznamnější koncepce výuky v historii - charakterizovat kurikulární problematiku v českém základním vzdělávání - provést didaktickou analýzu učiva - stanovit výukový cíl s využitím Bloomovy taxonomie kognitivních cílů - zpracovat plán učiva pro několik vyučovacích jednotek (seminární práce) - popsat výukové strategie - navrhnout způsob ověření výsledků učení (didaktický test, pracovní list apod.) - analyzovat možnosti a procesy školního hodnocení.“

Obsah kurzů (témata):

Tyto kurzy jsou tematicky velmi obsáhlé, proto autorka vybrala pouze témata, která korespondují s tématy GRV:

- Osobnostní rozvoj v kurikulu základního vzdělávání (globální výchova, environmentální výchova, estetický, pracovní a tělesný rozvoj žáka),
- Výchova k občanství a vlastenectví, interkulturní výchova,
- Ekologická/environmentální výchova v práci učitele na 1. st. ZŠ, globální výchova, výchova pro udržitelný rozvoj, výchova k tvořivosti.

<ul style="list-style-type: none">
• Základy sociální pedagogiky
--

Ve 3. ročníku si tento předmět studenti zapisují povinně. Získají 2 kredity za absolvování kolokvia.

Vyučující: Mgr. Lenka Gulová, Ph.D., doc. PhDr. Jiří Němec, Ph.D., Mgr. Martina Kurowski

Anotace předmětu:

„Předmět seznamuje se základními vývojovými tendencemi a vymezením sociální pedagogiky jako vědní disciplíny, zaměřuje se na paradigmatu sociální pedagogiky, postihuje vzájemné vlivy prostředí a výchovy, charakterizuje aktuální problémy sociální pedagogiky. Studenti získají základní orientaci v tématu, vytvoří si představu o cílech a úkolech sociální pedagogiky, o různých oblastech teorie a praxe, o jejím vztahu k nejrůznějším skupinám obyvatelstva, zejména ke skupinám se sociálním znevýhodněním.“

Obsah kurzu (témata):

- Sociální pedagogika jako vědecká disciplína, její interdisciplinární charakter, spolupráce s jinými disciplínami, sociální pedagog a učitel, možné formy spolupráce,
- Metody a formy sociální pedagogiky, provázanost s oblastmi pedagogiky volného času, možnosti pedagogické práce v oblasti mimoškolní výchovy, cílové skupiny sociální pedagogiky,
- Vliv prostředí na rozvoj jedince, typologie prostředí, rozdělení prostředí, význam vlivu prostředí na vývoj jedince, pedagogizace prostředí, axiální hledisko všech pedagogických profesí,
- Sociální pedagog v praxi i v teorii, uplatnění sociálního pedagoga na trhu práce, jeho působení v nejrůznějších oblastech pedagogiky i sociální práce, pozice mezi ostatními disciplínami, základní teorie, které do sociální pedagogiky vstupují a ovlivňují její obsah, cílové skupiny, metody a formy,
- Sociální pedagogika v Evropě a ve světě, vztah sociální pedagogiky a sociální práce u nás a ve světě,
- Historie sociální pedagogiky,
- Sociální pedagogika směrem k sociálně znevýhodněným skupinám, kontext s oblastmi sociálních patologií a sociální práce. Definice sociálně znevýhodněných skupin, téma inkluze a integrace ve vztahu k sociální pedagogice.
- Projektování v oblasti sociální pedagogiky, směřování k novým tématům, sociální pedagogika v prostředí rozvojových zemí.
- Multikulturní výchova jako součást sociální pedagogiky: napříč kulturami,
- Vývoj a perspektiva, trendy v sociální pedagogice,
- Dítě v multikulturní třídě, souvislosti mezi sociální pedagogikou, multikulturní výchovou a pedagogikou,
- Globální vzdělávání ve vztahu k pedagogické práci.

V Brně požádala autorka o rozhovor vyučující těchto předmětů: Integrovaný vědní základ pro výuku o přírodě a společnosti 4, Praktikum ekologické výchovy.

7 GRV V ODBORNÉ PŘÍPRAVĚ UČITELŮ

Jsou témata GRV zahrnována do studijních plánů oborů připravujících budoucí učitele prvního stupně, jak je naplánováno v Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 - 2015?

- **KTERÉ PŘEDMĚTY SE ZABÝVAJÍ TÉMATY GRV?**
- **JAKÁ TÉMATA GRV SE V RÁMCI TĚCHTO PŘEDMĚTŮ VYUČUJÍ?**
- **KOLIK ČASU SE V RÁMCI VÝUKY VĚNUJE TÉMATŮM GRV?**

Obor Učitelství pro 1. stupeň základních škol/základní školy lze studovat mj. na pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, Masarykovy univerzity a Univerzity Palackého v Olomouci. Právě tyto 3 univerzity byly vybrány pro tento výzkum z výše zmíněných důvodů. Analýza dokumentů a semi-strukturované rozhovory měly zodpovědět první ze dvou výzkumných otázek, totiž zda jsou témata GRV zohledňována ve studijních plánech oborů Učitelství pro 1. stupeň ZŠ. Větší část výzkumu byla prováděna v terénu sběrem dat prostřednictvím semi-strukturovaných rozhovorů. Jednotliví respondenti byli kontaktováni prostřednictvím emailů uvedených na oficiálních stránkách kateder, na kterých působí. Niže v tabulce je uveden seznam kontaktovaných osob a způsob provedení výzkumného šetření. Celkem bylo kontaktováno 8 osob, po třech zástupcích v Praze a v Olomouci a 2 zástupci z Brna (díky integrované výuce dvou předmětů). Pro předmět Integrovaný vědní základ pro výuku o přírodě a společnosti byly vedeny dva rozhovory – se zástupcem katedry historie doc. PhDr. Františkem Čapkou, CSc. a se zástupkyní katedry geografie Mgr. Kateřinou Mrázkovou, Ph.D. Autorka v této kapitole pracovala s informacemi získanými rozhovory s oběma zástupci. V následující kapitole už použila pouze informace z rozhovoru se zástupkyní katedry geografie, protože ta se ve své části věnuje GRV více.

Výzkumné šetření bohužel nebylo ve všech případech provedeno formou rozhovoru, v případech, kdy tak nebylo možné učinit, zaslala autorka respondentům otázky připravené k rozhovorům v písemné podobě prostřednictvím emailu (viz výše v kapitole 6.1.2).

Tabulka 5: Seznam rozhovorů (zpracovala Rýčková, 2014)

Označení rozhovoru	Univerzita	Způsob provedení výzkumného šetření
P1	Praha	Rozhovor
P2	Praha	Rozhovor
P3	Praha	Písemné zodpovězení otázek
B1	Brno	Rozhovor
B3 + B4*	Brno	Rozhovor
O1	Olomouc	Rozhovor
O2	Olomouc	Rozhovor
O3	Olomouc	Rozhovor

* Pro předmět Integrovaný vědní základ pro výuku o přírodě a společnosti 4 (ISZ) byly vedeny dva rozhovory. Z důvodu chyby v IS MUNI²³ došlo ke kontaktování špatné osoby – pana docenta Čapky, který je garantem předmětu pro historickou část. Díky jeho ochotě byl zprostředkován rozhovor se „správnou osobou“, Mgr. Kateřinou Mrázkovou, Ph. D. – vyučující geografické části, která je s tématy GRV nejvíce spjata. Pan Čapka se při výuce historického učiva v rámci ISZ věnuje některým tématům GRV, takže tyto informace byly použity při analýze v kap. 7.2.

7.1 Předměty tematicky spjaté s GRV

➤ KTERÉ PŘEDMĚTY SE ZABÝVAJÍ TÉMATY GRV?

Analýzou studijních plánů autorka zjistila, že na všech třech oborech jsou vyučovány předměty připravující budoucí učitele prvního stupně na výuku vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Studenti mají povinnost tyto předměty v rámci studia absolvovat. Podle RVP ZV lze na prvním stupni základních škol tuto oblast učit rozděleně – tedy ve třetím ročníku jako *prvouku* a ve čtvrtém a pátém ročníku jako *přírodovědu* a *vlastivědu*, nebo jako jeden předmět. V obou případech musí být splněny výstupy stanovené pro tuto oblast v RVP ZV. Právě zde se nachází rozdíly v pojetí kurzů vedoucích k výuce těchto předmětů různými fakultami. V Praze a v Olomouci se studenti připravují na tradiční výuku prvouky, vlastivědy a přírodovědy. Pouze brněňští studenti absolvují integrovaný vědní základ, ve kterém se mísí témata přírodovědná i společenskovední. Specifikem olomoucké fakulty je výuka Didaktiky prvouky. V Brně zajišťuje Integrovaný vědní základ více kateder (Katedra fyziky, chemie a odborného vzdělávání; Katedra biologie; Katedra geografie a Katedra

²³ Informační systém Masarykovy univerzity

historie), takže předmět je v každém semestru zaměřen na jinou část oblasti Člověk a jeho svět. V Praze a Olomouci zajišťuje předměty pouze jedna katedra. Ovšem i zde lze najít rozdíl – v Olomouci oba předměty spadají pod Katedru primární a preprimární pedagogiky, v Praze předmět Poznávání přírody s didaktikou I a II zajišťuje Katedra biologie a environmentálních studií a Didaktiku vlastivědy I a II má na starost Katedra občanské výchovy a filosofie. Navíc se na všech oborech vyučují další předměty tematicky související s GRV. Na UPOL je to povinná Multikulturní výchova a Environmentální výchova, na UK si studenti volí předmět ŠVP – průřezová témata a na MUNI studenti absolvují povinně Praktikum ekologické výchovy. Všechny obory *Učitelství pro 1. stupeň ZŠ* seznamují studenty s různými pedagogickými pohledy a směry. Jedním z nich je globální výchova. Ta je vyučována v rámci těchto předmětů: UPOL – Primární pedagogika 1, UK – Komparativní pedagogika, MUNI – Základy sociální pedagogiky a Školní pedagogika. V jaké míře se vyučující věnují tématům GRV v rámci výše zmíněných předmětů, odhalí až rozhovory s vyučujícími. Přehled předmětů souvisejících se vzdělávací oblastí Člověk a jeho svět, jiných souvisejících předmětů a pedagogik vyučovaných na oborech *Učitelství pro 1. stupeň ZŠ*, lze nalézt v následující tabulce (Tabulka 6).

Tabulka 6: Přehled předmětů s komponentou GRV (zpracovala Rýčková, 2014)

Univerzita	Statut předmětu	Předměty s přírodovědným/společenským základem	Průřezová témata a jiné související předměty	Pedagogicky zaměřené předměty
UPOL	Povinný	Integrovaný přírodovědný základ	Multikulturní výchova 1	Primární pedagogika 1
		Didaktika přírodovědy s praxí	Environmentální výchova 1	
		Integrovaný společenských věd základ		
		Didaktika vlastivědy s praxí		
	Povinně volitelný	Didaktika prvouky s praxí		
			Multikulturní výchova 2	
	Volitelný		Environmentální výchova 2	
			Multikulturní výchova	
		Environmentální výchova 3		
UK	Povinný	Didaktika vlastivědy I		Komparativní pedagogika
		Didaktika vlastivědy II		
		Poznávání přírody s didaktikou I		
		Poznávání přírody s didaktikou II		
	Povinně volitelný		ŠVP – průřezová témata	
			Multikulturní výchova a osobnostní přístup	
	Volitelný		Metodika vzdělávání pomocí dokumentárního filmu	
MUNI	Povinný	Integrovaný vědní základ pro výuku o přírodě a společnosti 4	Praktikum ekologické výchovy	Školní pedagogika I a Seminář ke školní pedagogice I
		Praktikum k výuce o přírodě a společnosti 4		Základy sociální pedagogiky
		Didaktika pro výuku o přírodě a společnosti, Praktikum k didaktice výuky o přírodě a společnosti 1, Praktikum k didaktice výuky o přírodě a společnosti 2		

7.2 Vyučovaná témata GRV

➤ JAKÁ TÉMATA GRV SE V RÁMCI TĚCHTO PŘEDMĚTŮ VYUČUJÍ?

Na tuto otázku autorka hledala odpověď pomocí semi-strukturovaných rozhovorů. K rozhovorům byli vybráni vyučující povinných předmětů s komponentou GRV. Každému z nich byl předložen seznam „Témata GRV“ a následně byli vyzváni, aby hovořili o těch tématech, kterými se v rámci výuky svých předmětů zabývají. Na základě informací z jednotlivých rozhovorů byly sestaveny tabulky (Tabulka 7, 8 a 9) znázorňující přehled tematických souvislostí **povinných předmětů** a **témat GRV**. Při rozhovorech bylo zjištěno, že některými tématy se vyučující zabývají podrobněji, jiné probírají jen okrajově, nebo odkáží na doporučenou literaturu.

Obsahovou analýzou rozhovorů se autorka snažila zjistit, které předměty nejvíce korespondují především s tématy, ale i s principy GRV. Došla k následujícím závěrům:

Do všech povinných předmětů připravujících budoucí učitele na výuku vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, jsou zakomponována ve větší či menší míře i témata GRV. Poslední sloupec ve všech tabulkách (5, 6 a 7) shrnuje, která témata GRV jsou alespoň jednou zahrnuta v rámci některého z předmětů. Při srovnání tabulek došla autorka k závěru, že pouze dvě podtémata nejsou vyučována na žádném oboru. Jde o témata *aktéři mezinárodní humanitární pomoci a rozvojové spolupráce a rozvoj, jeho pojetí a kulturní podmíněnost*. Podle srovnání tematických souvislostí mezi vzdělávacími oblastmi a průřezovými tématy RVP ZV s tématy a principy GRV (viz. kap. 6.2 a přehled v tabulce 3) autorka nepředpokládala, že se vůbec některá z témat oblasti *Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce* vyskytne ve výuce skupiny studentů oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ, jelikož podle RVP ZV nejsou ve výuce žáků prvního stupně tato témata zahrnuta.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Olomoučtí studenti oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ musí absolvovat během studia nejen Integrovaný společenskovední a přírodovědný základ a Didaktiku přírodovědy a vlastivědy (viz. přehled v Tabulce 6), ale i předměty odpovídající průřezovým tématům: Multikulturní výchova a Environmentální výchova. Nejvíce se tématům GRV věnuje vyučující v rámci předmětu Multikulturní výchova (dále jen MKV) a tatáž vyučující v předmětu Integrovaný společenskovední základ (dále jen ISZ). Při předložení seznamu témat GRV se respondentka nejprve zaměřila na oblast Lidská práva, poté hovořila o oblasti Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce, oblast Globální problémy respondentka sice označila celou, dále však nerozebírala, do jaké míry se její výuce věnuje a nakonec specifikovala, čemu se věnuje v oblasti globalizace:

„V obou případech (při výuce MKV i ISZ, pozn. autorky) se zabýváme všemi tématy z této oblasti (Lidská práva, pozn. autorky)“.

„U těchto témat (Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce, pozn. autorky) se tím nezabýváme do takové míry jako u těch lidských práv.“

„Když to vezmu v kontextu výuky samotných vysokoškolských studentů, tak v rámci MKV i ISZ probíráme i migraci a mezinárodní instituce. Co se týče kontextu didaktiky – tedy co budou studenti potom učit děti, tak to neprobíráme.“

Oblast Globální problémy stejná respondentka sice označila celou, dále však nerozebírala, do jaké míry se její výuce věnuje. Některá témata v této oblasti označily i další vyučující. Probírají především problémy životního prostředí a populační růst. Avšak vyučující předmětu Integrovaný přírodovědný základ přiznala:

„Přesah někam do zahraničí nemám.“

Takže témata životního prostředí a populačního růstu probírají v rámci České republiky. A díky jejímu tvrzení není zarážející, že se tématy GRV v podstatě nezabývají.

Vyučující Environmentální výchovy (ENV) označila za probíraná témata především *problémy životního prostředí*, zdůraznila, že studenti například vytvořili projekt na téma „voda“. Po krátkém rozmyšlení dodala, že se se studenty baví i o *ekonomické globalizaci*. Při analýze a srovnávání témat GRV a průřezového tématu Environmentální výchova (viz. kap. 6.2) došla autorka k závěru, že společná jsou

hlavně témata *nedostatek nezávadné vody, životní prostředí* nebo *populační růst*. Témat tedy mnoho společných není, ale principy udržitelného rozvoje a odpovědnosti k životnímu prostředí nemají být žákům základní školy cizí. Tyto schopnosti v nich má učitel prvního stupně pěstovat, a proto by je měl sám při studiu nabýt. Je tedy na místě, když vyučující předmětu ENV tvrdí:

„ENV jsem se snažila zaměřit na životní prostředí, jeho ochranu a výchovu a vzdělávání k udržitelnému rozvoji.“

Shrnutí: Témata GRV na olomouckém oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Na základě porovnání Tabulky 4 (Zahrnutí témat GRV v předmětech) a Tabulky 7 (Témata GRV ve výuce v Olomouci) došla autorka k závěru, že jsou téměř splněny předpoklady k tomu, aby olomoučtí studenti, získali teoretický základ pro výuku témat GRV v rámci povinně absolvovaných předmětů. Dokonce jsou vyučována témata navíc (např. zmiňovaná ekonomická globalizace, témata týkající se humanitární pomoci a rozvojové spolupráce, migrace ve světě a mezinárodní instituce), avšak jak je citováno výše, jde o informace pro studenty, nikoliv pro samotné žáky prvního stupně, takže **není nežádoucí**, aby studenti získali více informací, než pak sami dál předávají svým žákům. Naopak žádný z olomouckých vyučujících se **nezabývá kulturní, sociální a politickou globalizací**, i když se tematicky překrývá s učivem vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (konkrétně učivo Evropa a svět, kultura).

Univerzita Karlova

Pražští studenti oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ během svého studia musí mj. absolvovat povinně kurzy Didaktika vlastivědy I, II (VLA) a Poznávání přírody s didaktikou I, II (PŘÍR). Do výzkumu byl zahrnut i předmět ŠVP – průřezová témata (ŠVP – PT) z toho důvodu, že jej vyučuje PhDr. Jana Stará, Ph.D., spoluautorka NS GRV. Podle vyučující se pouze úvodní hodina věnuje všem průřezovým tématům a zbytek kurzu je zaměřen na průřezové téma VMEGS, které je s konceptem GRV spjata ze všech průřezových témat nejvíce.

V předmětu VLA je podle popisu vyučující zřejmé, že se dosti zabývá ekonomickou globalizací a světovým obchodem:

„První půlrok se zabýváme fyzickou a sociální geografii. Když probíráme socioekonomickou geografii, bavíme se o zdrojích ekonomických, lidských a přírodních, o nakládání s nimi v rozvinutých a rozvojových společnostech. Na to pak navazují témata jako například mezinárodní obchod či nerovnosti, které způsobuje kapitál...“

Kulturní globalizace je probírána také, navíc je zřejmé, že na katedře probíhá dobrá spolupráce mezi jejími členy:

„Nedělám moc tu ekonomickou globalizaci, protože ji dělá hodně kolegyně v rámci VLA. Spolupracujeme, takže si to můžu dovolit vynechat. Při výuce kulturní globalizace pak ukazujeme studentům (v rámci ŠVP – PT, pozn. autorky), že je nosné pracovat s příběhy dětí.“

Tyto dvě kolegyně vytvořily soubor učebnic z oblasti Člověk a jeho svět²⁴. Téma globalizace v nich přibližují žákům prvního stupně následovně:

„...v této učebnici (Společnost, pozn. autorky) jsme řešily tu otázku Svět v našem obchodě – co všechno v našem obchodě je, odkud se to vozí, proč se to odtamtud vozí... Ve čtvrtém ročníku je pak téma globalizace jako takové.“

Začleňování oblastí lidská práva; historie, motivy, principy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce a rozvojové cíle tisíciletí objasnily respondentky takto:

„Druhý půlrok se zabýváme politikou a historií. Témata z oblasti Lidská práva jsou součástí politologického vzdělávání, takže se v tom druhém půlroce jednoznačně objevují.“ ... „S politologickou částí má úzkou souvislost i téma zapojení se do

---

²⁴ Soubor učebnic z oblasti Člověk a jeho svět tvoří pro 4. a 5. ročník vždy dvě učebnice: **Společnost** (zahrnuje sociálně-vědní obory) a **Příroda** (zabývající se přírodovědnými obory)

humanitární pomoci a rozvojové spolupráce.“ ... „Všechny rozvojové cíle tisíciletí jsou v učebnici Společnost. Vždy je zvládnutelný jeden a s ním se pracuje. Ale pracujeme s tím i v tom kurzu ŠVP – PT.“

Co se týče tematického celku *Globální problémy*, vyučující VLA se jimi nezabývá, domnívá se, že tato oblast by měla být vyučována v rámci PŘÍR:

„Oblast Člověk a jeho svět je rozdělena mezi témata přírodovědná a společenskovední, takže se nabízí otázka, nakolik se na tom to přírodovědné vzdělávání podílí. Část těchto témat je totiž zpracována v učebnici Příroda“

Při kontaktování respondentů na pražské fakultě narazila autorka na výše zmíněné problémy, proto byl sběr dat k předmětu PŘÍR zajištěn prostřednictvím emailu. Právě vyučující tohoto předmětu se tématům věnuje v největší míře, avšak podle následujícího komentáře je zjevné, že některé probírá pouze okrajově. Navíc podporuje domněnku vyučující VLA, že Globální problémy spadají tematicky spíše pod PŘÍ:

„Liší se to u různých tematických celků (časová dotace na témata GRV, pozn. autorky), nejvíce se zabývám tématem globální problémy životního prostředí.“

Shrnutí: Témata GRV na pražském oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Stejně jako u olomouckého oboru, i v Praze jsou vyučována téměř všechna témata GRV vhodná pro výuku studentů Učitelství pro 1. stupeň ZŠ²⁵. Navíc se ve větší míře věnují tématům *humanitární pomoci a rozvojové spolupráce, ekonomická globalizace a světový obchod* nebo *migrace ve světě*. V rámci předmětu VMEGS by podle předchozí analýzy, měly být zmíněny **mezinárodní instituce**, což však dotazovaná nepotvrdila. Také schází probírání **konfliktů a násilí**.

²⁵ Respondentky o tématech mluvily podrobněji a konkrétněji, takže autorka nabyla dojmu, že se těmito tématy věnují ve větší míře než v případě „Olomouce“. Ovšem posuzování kvality výuky není předmětem této práce.

Masarykova univerzita

Studenti oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na brněnské univerzitě absolvují, na rozdíl od studentů předchozích institucí, předměty připravující na výuku prvouky, vlastivědy a přírodovědy, integrovaně. Předmět se nazývá Integrovaný vědní základ pro výuku o přírodě a společnosti (dále jen ISZ) a již výše je popsáno, které katedry se o něj dělí. Rozborem studijních plánů autorka zjistila, že nejvíce příbuzný tématům GRV je tento předmět ve třetím semestru, kdy ho garantuje Katedra geografie. Takováto integrovaná výuka vyžaduje spolupráci jednotlivých kateder, které se v garanci střídají:

„Hodně se snažíme, aby na sebe jednotlivá témata navazovala, a odkazujeme na sebe navzájem. Kolegové mě třeba požádali, zda by mohli přijít na náslech, takže se ten předmět opravdu snažíme integrovat, aby ho studenti měli komplexní.“

Jedna z vyučujících podává přehled o tématech GRV, která se v rámci geografické části ISZ probírají:

„Globalizace je tam v podstatě celá, co se týče lidských práv... v rámci semináře jsme probírali, co je to vlastně právo, jaká práva mám, co mohu dělat např. ve vztahu k občanům. Určitě jsme probírali nedostatek nezávadné vody, bavíme se o populačním růstu, konflikty a násilí probírá pan docent Čapka... také se dosti probírá trvale udržitelný rozvoj, který by se dal zařadit do tématu životní prostředí.“

Další z vyučujících tohoto integrovaného předmětu k otázce vyučovaných témat GRV, nyní však z historické části, dodává:

„Zabýváme se třeba lidskou populací, jejím vývojem, tam se přirozeně dotýkáme i těch otázek ekonomické globalizace. Kulturní a sociální globalizace a migraci také probíráme. Přirozeně i základní lidská práva, v obecnější rovině pak dětská práva a práva seniorů, na to se příliš nespécializují. V každém případě pak téma demokracie a dobré vládnutí a z globálních problémů chudoba a nerovnost, nízká míra vzdělanosti a konflikty a násilí v rámci historického vývoje.“

Nosný byl rozhovor s vedoucí Katedry primární pedagogiky, která vyučuje předmět Praktikum ekologické výchovy a Školní pedagogika. Níže v tabulce 9 jsou označena témata, kterými se sama zabývá v rámci své výuky. O obsahu vyučovaných předmětů hovořila následovně:

„Ve Školní pedagogice se zabýváme otázkami environmentální výchovy a globální výchovy. Vzhledem k tomu, že globální výchova je chápána jako přístup k výchově,

tak tímto konceptem v podstatě začínáme, protože reaguje na změny ve společenském dění, na globalizaci a propojenost světa. Opravdu používám ten pojem globální výchova jako širší pojem a globální rozvojové vzdělávání je odvozený pojem. Do té oblasti globální výchovy spadají všechna témata GRV.“

V rámci Školní pedagogiky probírají vznik konceptu Globální výchova (GV):

„Studentům taky vysvětluji, že globální výchova vznikla ze dvou základních důvodů, jednak krize školy a vzdělávání a stav životního prostředí. Proto životní prostředí a další problémy s tím související jsou východiskem pro GV a GRV. Je potřeba rozvíjet jedince tak, aby svět byl udržitelný a abychom tady mohli dál žít a reagovat na problémy, které kolem nás existují.“

Nezůstávají však pouze v teoretické rovině:

„V Praktiku ekologické výchovy se s těmito tématy studenti setkávají nejen v teoretické rovině, ale všechny tyto problémy se objevují v aktivitách, které se studenty dělám.“ ... „Začínáme například takovou aktivitkou, u které si uvědomí, jak jsou od rána do večera propojeni se světem... Probudíte se, zazvoní vám budík značky Sony, oblečete si tričko Made in China, sníte pomeranč ze Španělska, pijete kávu z Brazílie...“

Shrnutí: Témata GRV na brněnském oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Podle výčtu témat GRV zakomponovaných do výuky jiných předmětů lze přirovnat brněnský obor k předchozím. Schází pouze 3 témata GRV: **diskriminace a xenofobie, zdravotní problémy a podvýživa a hlad.**

Koncepty globální výchova a globální rozvojové vzdělávání jsou v případě brněnského oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ zakořeněny velmi hluboce především díky vedoucí katedry, která se těmito tématům věnuje již řadu let. Jedna respondentka tvrdí:

„Díky tomu, že garantkou za primární pedagogiku je paní docentka Horká, tak se nám to prolíná ve spoustě dalších předmětů.“

Je tedy možné, že výzkumem nebyly zachyceny úplně všechny předměty, které se, byť jen jedním tématem, věnují GRV.

Tabulka 7: Témata GRV ve výuce v Olomouci

UPOL	Povinné				Alespoň jednou
	IPZ	ISZ	MKV 1	ENV 1	
Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa:					
· ekonomická globalizace včetně světového obchodu a etického spotřebitelství				👍	👍
· kulturní, sociální a politická globalizace					
· migrace ve světě		👍	👍		👍
· mezinárodní instituce		👍	👍		👍
Lidská práva:					
· základní lidská práva		👍	👍		👍
· dětská práva a práva seniorů		👍	👍		👍
· diskriminace a xenofobie		👍	👍		👍
· demokracie a dobré vládnutí		👍	👍		👍
· rovnost mužů a žen		👍	👍		👍
Globální problémy:					
· chudoba a nerovnost			👍		👍
· nízká míra vzdělanosti			👍		👍
· zdravotní problémy			👍		👍
· podvýživa a hlad			👍		👍
· nedostatek nezávadné vody			👍		👍
· životní prostředí	👍		👍	👍	👍
· populační růst	👍		👍		👍
· konflikty a násilí		👍	👍		👍
Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce:					
· rozvoj, jeho pojetí a kulturní podmíněnost					
· rozvojové cíle tisíciletí					
· historie, motivy, principy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce			👍		👍
· aktéři mezinárodní humanitární pomoci a rozvojové spolupráce					
· aktivity České republiky a EU v oblasti humanitární pomoci a rozvojové spolupráce		👍	👍		👍

Tabulka 8: Témata GRV ve výuce v Praze

UK	Povinné předměty		povinně vol.	Alespoň jednou
	VLA	PŘÍR	ŠVP – PT	
Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa:				
· ekonomická globalizace včetně světového obchodu a etického spotřebitelství	👍			👍
· kulturní, sociální a politická globalizace			👍	👍
· migrace ve světě		👍	👍	👍
· mezinárodní instituce				
Lidská práva:				
· základní lidská práva	👍	👍		👍
· dětská práva a práva seniorů	👍	👍		👍
· diskriminace a xenofobie	👍	👍		👍
· demokracie a dobré vládnutí	👍	👍		👍
· rovnost mužů a žen	👍	👍		👍
Globální problémy:				
· chudoba a nerovnost		👍	👍	👍
· nízká míra vzdělanosti			👍	👍
· zdravotní problémy		👍		👍
· podvýživa a hlad		👍		👍
· nedostatek nezávadné vody		👍		👍
· životní prostředí		👍		👍
· populační růst		👍		👍
· konflikty a násilí				
Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce:				
· rozvoj, jeho pojetí a kulturní podmíněnost				
· rozvojové cíle tisíciletí			👍	👍
· historie, motivy, principy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce	👍			👍
· aktéři mezinárodní humanitární pomoci a rozvojové spolupráce				
· aktivity České republiky a EU v oblasti humanitární pomoci a rozvojové spolupráce				

Tabulka 9: Témata GRV ve výuce v Brně

MUNI	Povinné		Alespoň jednou
	Integrovaný vědní základ	Praktikum ekologické výchovy a Školní pedagogika	
Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa:			
· ekonomická globalizace včetně světového obchodu a etického spotřebitelství	👍	👍	👍
· kulturní, sociální a politická globalizace	👍		👍
· migrace ve světě	👍	👍	👍
· mezinárodní instituce	👍		👍
Lidská práva:			
· základní lidská práva	👍	👍	👍
· dětská práva a práva seniorů		👍	👍
· diskriminace a xenofobie			
· demokracie a dobré vládnutí	👍	👍	👍
· rovnost mužů a žen	👍		👍
Globální problémy:			
· chudoba a nerovnost	👍	👍	👍
· nízká míra vzdělanosti	👍	👍	👍
· zdravotní problémy			
· podvýživa a hlad			
· nedostatek nezávadné vody	👍	👍	👍
· životní prostředí	👍	👍	👍
· populační růst	👍		👍
· konflikty a násilí	👍	👍	👍
Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce:			
· rozvoj, jeho pojetí a kulturní podmíněnost			
· rozvojové cíle tisíciletí			👍
· historie, motivy, principy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce	👍		👍
· aktéři mezinárodní humanitární pomoci a rozvojové spolupráce			
· aktivity České republiky a EU v oblasti humanitární pomoci a rozvojové spolupráce			

7.3 Časová dotace pro témata GRV

➤ KOLIK ČASU SE V RÁMCI VÝUKY VĚNUJE TÉMATŮM GRV?

Předchozí kapitola se zabývala začleňováním témat GRV do výuky. Ale i když témata jsou součástí předmětů, není jasné, kolik času je jim věnováno, ani v do jaké hloubky vyučující zacházejí. Na první otázku autorka získávala odpovědi v rozhovorech, ale kvalitu výuky již nehodnotila, toto téma by mohlo být zpracováno v další diplomové práci. Otázkou tedy zůstává, kolik času se v rámci výuky věnují jednotliví vyučující tématům GRV? Následující tabulka (10) je souhrnem dat získaných při rozhovorech.

Tabulka 10: Časová dotace na témata GRV v rámci předmětů s jejich komponentou (zpracovala Rýčková, 2014)

UPOL	hod/ týden	z toho GRV	UK	hod/ týden	z toho GRV	MUNI	hod/ týden	z toho GRV
IPZ	2	0%	DID VLA I	3	17%	IVZ*	2	45%
DID PŘÍŘ	3	0%	DID VLA II	3		PRAKT PŘÍŘ*	4	
ISZ	2	33%	DID PŘÍŘ I	3	10%	DID PŘÍŘ	1	nevedeno
DID VLA	3		DID PŘÍŘ II	2		PRAKT DID PŘÍŘ 1	2	
DID PRV	3	nevedeno	ŠVP - PT	2	95%	PRAKT DID PŘÍŘ 2	2	
MKV	1	100 %				PEV	2	40%
ENV	1	50 %						
Celkem	13	2,2 hod		13	3,4 hod		13	3,5 hod

* IVZ 3 a IVZ 4, PRAKT PŘÍŘ 3 a PRAKT PŘÍŘ 4 – členění předmětu Integrovaný vědní základ pro výuku o přírodě a společnosti je již popsáno výše. Pro potřeby výzkumu v kapitole 7 budou použity rozhovory se zástupci Kateder historie a geografie.

V tabulce se nachází extrémny vyjadřující míru probírání témat GRV v rámci jiných předmětů. Například v IPZ se nevěnují žádným tématům přesahujícím hranice ČR. Respondentka jako důvod uvádí nedostatek času a snahu vyučovat adekvátní témata pro výuku přírodovědy a prvouky:

„Času na výuku množství témat, která jsou ve vědním základu, je málo, řešíme ta témata, která se děti na prvním stupni učí v prvouce a v přírodovědě.“

Pro srovnání pak jiné respondentky ke stejnému předmětu dodávají:

„V rámci geografické části máme 3 semináře věnující se místní krajině, okolní krajině a regionu, a 3 semináře, které se věnují trvale udržitelnému rozvoji, globalizaci a globálním rozvojovým tématům. Takže je to tak půl na půl.“

„Tento předmět je zaměřen na přírodovědnou část prvouky a přírodovědy, témata obsaženými v GRV se zabývá vlastivědná část prvouky a vlastivěda. Odhaduji, že dohromady těmto tématům věnuji tak 10 % výuky, ale liší se to u různých tematických celků, především se zabývám globálními problémy životního prostředí.“

Pražské vyučující trápí především pojetí výuky předmětů připravujících na výuku vlastivědy, přírodovědy a prvouky, jelikož schází teoretická příprava předcházející didaktické části. Kvůli nedostatku časových možností jsou pak kladeny velké požadavky na studenty v podobě samostudia.

„Vadí mi, že se ten předmět jmenuje pořád Didaktika vlastivědy, i přesto, že vzdělávací oblast je Člověk a jeho svět a ta je prostě širší než vlastivěda... S tématy GRV by studenti měli přijít do kontaktu odborněji, což je problém celé té vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Na některých fakultách je to tak, že mají historii, geografii, a potom teprve didaktiku. U nás mají 2 semestry 2 hodiny týdně didaktiku a jednou za 14 dní přednášku. Takže já musím vycházet z toho, že ten zeměpis si oni sami zopakují a já s nimi budu pracovat už jen na didaktizaci. Můžu jim dát základní test, jestli to umí, ale nemůžu je to učit, což je velká chyba a u toho GRV vím, že i kolegyně říkala, že jsou studenti zděšení z těch odborných věcí. Já ale nemám ten prostor, když s nimi musím udělat zeměpis, dějepis, občanku...“

Brněnské pojetí předmětu by možná bylo pro pražské vyučující aktuálnější, ale také zde čelí jistým problémům, protože takto je předmět IVZ vyučován poměrně krátkou dobu:

„Třeba v předchozím akademickém roce jsme na semestr měli 4 vyučovací hodiny na zeměpis a zjistili jsme, že to nestačuje. Naproti tomu historická část to tam zbytečně nabourala, takže jsme ji přesunuli do jiného semestru a zeměpisu tam přibýly další 2 hodiny tak, aby to bylo komplexní. Dějí se dílčí úpravy, ale koncepce toho předmětu už takto druhým, třetím rokem funguje.“

Shrnutí: Časová dotace pro témata GRV v jiných předmětech

Respondenti odpovídali na otázku „Kolik času věnujete tématům GRV v rámci výuky Vašeho předmětu?“ Jako autorka cítím potřebu podotknout, že nebylo cílem zjistit, jak hluboce se kterým tématům věnují, ale pouze zmapovat přibližné časové možnosti pro výuku těchto témat. Výsledky jsou opět velmi podobné u všech tří institucí. Extrémní je pouze případ předmětu IPZ, ve kterém se tématům nevěnují, nebo pouze velmi zběžně a spíš v kontextu České republiky. Předměty týkající se průřezových témat mají naopak velmi rozsáhlou dotaci pro výuku témat GRV.

Závěr kapitoly GRV v odborné přípravě učitelů

Na žádném oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ se nevyučuje speciální předmět Globální rozvojové vzdělávání nebo Globální výchova. Existují však předměty, které lze s konceptem GRV spojit a vyučovat témata v rámci jejich obsahu.

Na prvním stupni se děti v prvouce, poté přírodovědě a vlastivědě (případně v integrované formě těchto předmětů z oblasti Člověk a jeho svět) dostávají do kontaktu s učivem historickým, geografickým, biologickým, fyzikálním, chemickým... Studenti tohoto oboru tedy čelí velké výzvě: musí získat teoretické znalosti i didaktické schopnosti pro výuku těchto předmětů.

Ani úkol vyučujících není lehký. Zůstává pouze na nich zvládnout velmi široké pojetí předmětů připravujících budoucí učitele na výuku věd o společnosti a přírodě, proto není zarážející, že u většiny z dotazovaných autorka naráží na nedostatek časových možností. Přesto vyučující v různých podobách pracují s tématy GRV a předávají tak budoucím učitelům náměty pro práci se svými budoucími žáky, pro které je nadmíru důležité chápat a orientovat se v dnešním složitém světě.

8 AKTIVITA PEDAGOGICKÝCH FAKULT V OBLASTI GRV

Plní vybrané pedagogické fakulty ostatní opatření z Národní strategie GRV, stanovená pro vysoké školy připravující budoucí učitele?

- **JAKÉ MATERIÁLY POUŽÍVAJÍ VYUČUJÍCÍ PRO VÝUKU TÉMAT GRV A JAKÉ DOPORUČÍ STUDENTŮM?**
- **JAKÝM ZPŮSOBEM JE ZJIŠŤOVÁNA KVALITA PŘEDMĚTŮ S KOMPONENTOU GRV?**
- **S JAKÝMI ORGANIZACEMI ZABÝVAJÍCÍMI SE GRV KATEDRY SPOLUPRACUJÍ?**
- **CHODÍ STUDENTI NA NÁSLECHY/PRAXE NA ŠKOLY S DOBRŮ PRAXÍ GRV?**
- **JSOU ZPRACOVÁVÁNY KVALIFIKAČNÍ PRÁCE Z OBLASTI GRV?**

Vysoké školy jsou podle zákona Č. 111/1998 sb. (1998), o Vysokých školách „nejvyšší články vzdělávací soustavy jsou vrcholnými centry vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti a mají klíčovou úlohu ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti“. Výzkum této práce je realizovaný pouze na veřejných vysokých školách, které jsou podle téhož zákona samosprávné, takže je na jejich svobodné vůli, do jaké míry implementují závěry a doporučení vyplývající z Národní strategie GRV, kterou zpracovalo MZV.

Autorka chtěla v této kapitole zjistit, zda vybrané Pedagogické fakulty plní opatření formulovaná v Národní strategii GRV, stanovená pro vysoké školy připravující budoucí učitele a struktura rozhovoru je tomuto cíli přizpůsobena. Následující podkapitoly zprostředkují výsledky semi-strukturovaných rozhovorů a přináší tak přehled o plnění jednotlivých opatření stanovených pro obory připravující budoucí učitele prvního stupně.

❖ **Povědomí o GRV**

Do úvodních otázek semi-strukturovaných rozhovorů autorka zařadila specifické otázky týkající se obecného povědomí o Globálním rozvojovém vzdělávání. Tyto otázky nevedou k zodpovězení výzkumných otázek, cílem bylo zjistit, zda má dotazovaný alespoň nějaký náhled do zkoumané oblasti. Autorka pokládala respondentům následující otázky.

- **ZNÁTE POJEM GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ?**
- **SETKAL/A JSTE SE S NÁRODNÍ STRATEGIÍ GLOBÁLNÍHO ROZVOJOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ?**

Hned na první otázku se autorce dostalo různých odpovědí. Přes velmi podrobnou znalost konceptu GRV a především globální výchovy...:

„Ano, slyšela jsem o GRV a v první fázi o globální výchově, kterou sem přinesl pan profesor Selby. Měla jsem totiž i možnost oponovat jejich (spoluautor je Graham Pike, pozn. autorky) knihu, ten překlad Globální výchova. A s tématy GRV jsem se setkala v souvislosti s environmentální výchovou, když jsme spolupracovali s organizací NaZemi. S touto problematikou jsem se seznámila ale už v 80. letech.“

...až po absolutní neznalost, nesetkání se s tímto pojmem:

„Ne, o tom jsem vůbec neslyšela.“

V těchto případech autorka předložila definici GRV a nechala vyjádřit se respondenty:

„Něco podobného jsem si pod tím pojmem představovala, ale sama bych to nedokázala definovat.“

Jedna respondentka se dokonce podílela na vzniku NS GRV, takže je velice dobře obeznámena s tímto pojmem i konceptem. Někde mezi těmito extrémy se nachází zbylých šest respondentů, kteří pojem znají, někdy se s ním setkali nebo se setkali jen s globální výchovou. **Pojem GRV zná 75 % dotázaných**, tj. šest z osmi. Jedna respondentka zná pouze *Globální výchovu* a jedna respondentka pojem nezná.

Další otázkou chtěla autorka zjistit původ znalostí. Ptala se proto na tuto otázku:

- **ODKUD JSTE SE O TĚCHTO ZÁLEŽITOSTECH DOZVĚDĚL/A?**

Odpovědi na další otázku korespondovaly se znalostí pojmu – respondenti zasvěcení do oblasti GRV znají i NS GRV a obráceně (tzn. 75 % respondentů slyšelo o NS GRV). K informacím o GRV a NS GRV se respondenti dostali z různých zdrojů. Těmito zdroji jsou především **neziskové organizace** zabývající se (mj.) GRV, se kterými jednotlivé instituce spolupracují nebo v minulosti spolupracovaly: Člověk v tísni, ADRA, Sluňákov, NaZemi nebo ARPOK. Jiní s konceptem pracují již řadu let díky **vlastní iniciativě**, o GRV se lze dozvědět i z **internetu** (jedna respondentka uvedla jako zdroj

informací ke GRV webové stránky vzdělávacího programu Varianty) a nakonec, někteří respondenti se o GRV dozvěděli **od kolegů**.

➤ **POUŽÍVÁTE PŘED STUDENTY POJEM GRV?**

Autorku také zajímalo, zda vyučující používají v rámci výuky pojem GRV, nebo jestli témata integrují jako součást Průřezových témat či oblasti Člověk a jeho svět.

Znalost pojmu totiž neznamená, že ho mezi studenty používají. O konceptu GRV se při výuce zmiňují 4 z 6 vyučujících, kteří pojem znají – tedy **polovina všech respondentů se při výuce o pojmu GRV zmíní**. Jedna respondentka však používá spíš pojem „Výchova ke globální odpovědnosti“, a to z uvedených důvodů:

„U pojmu GRV jsem se u kolegů setkala s tím, že tomu nerozumí – a studenti taky. Teď jsme jim na prvním semináři dali ten pojem a oni si pod tím představují dost často něco jiného, takže jako kompromis používám spíš „Výchova ke globální odpovědnosti“, protože ta představa o tom obsahu se u těch lidí, kterých jsem se ptala, nejvíce shoduje s tím, co si myslím, že to GRV opravdu je.“

„Studentům řeknu, že se ten pojem GRV používá... Já za celou dobu praxe, co jsem tady na fakultě, tak mě nejde o to hledat nějaké okázalé způsoby vyučování, ale abychom měli v první řadě na paměti, abychom ty děti vychovali a aby ty děti něco uměly... Škola má zodpovědnost za vzdělání a instituce, které do toho vstupují, z kteréhokoliv ranku, ať už z GRV nebo odjinud, tak by měli mít na paměti, že ta děcka se musí skutečně něco naučit. Vhodnou formou, ale nesmí prostředky zvítězit nad obsahem.“

„Na GRV odkazuju, když se bavíme o budoucnosti. Že jsou tady tyto problémy a jejich formulací a nějakým hledáním řešení se tento koncept zabývá.“

„V prvním semináři, kdy vlastně probíráme obecně globalizaci a globální vzdělávání, tak si to tam určitě vymezujeme, ale že bych jim pak u každé aktivity nebo činnosti říkala, že se to týká této oblasti, tak to ne. Spíš se to snažím pasovat na RVP, což je pro mě důležitější.“

8.1 Spolupráce s organizacemi zabývajícími se GRV

Respondenti dále odpovídali na otázku týkající se spolupráce s organizacemi zabývajícími se GRV.

➤ S JAKÝMI ORGANIZACEMI SPOLUPRACUJETE, ABYSTE DO PŘEDMĚTŮ ZAHRNUL/A TÉMATA GRV? JAK SPOLUPRÁCE PROBÍHÁ?

Jak již naznačuje původ informací o GRV v předchozí kapitole, jednotlivé instituce opravdu spolupracují s některými neziskovými organizacemi zabývajícími se mimo jiné i globálním rozvojovým vzděláváním. Většinou se jedná o neziskové organizace **působící v místě Univerzity**. Z osmi dotazovaných je pět respondentů (62,5 %) zapojeno ve spolupráci s neziskovými organizacemi zabývajícími se GRV, jedna respondentka (12,5 %) spolupracovala s organizací v minulosti a spolupráci se chystá obnovit, další dotazovaná sice s jistými organizacemi spolupracuje, ty se však GRV nezabývají a poslední dotazovaná s žádnými organizacemi nespupracuje.

V Olomouci jde především o bývalou spolupráci s neziskovou organizací ARPOK a aktuální aktivní spolupráci se Sluňákovem a Člověkem v tísní. **ARPOK** – Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, byl založen v roce 2004 a od té doby působí na školách i mezi veřejností v oblasti GRV (ARPOK, 2013). **Sluňákov** – centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s., se podle ředitele, Michala Bartoše (n.d.), snaží prohloubit vztah lidí s přírodou a krajinou.

„V rámci multikulturní výchovy jsme byli napojení na ARPOK – asi před dvěma lety tady proběhl seminář pro studenty. Já osobně potom spolupracuji s Člověkem v tísní v rámci Variant, nedávno jsem byla v Praze na celodenní přednášce, po které k tomu následovala diskuze. Takže na tyto akce já do Prahy jezdívám.“

„Už několik let spolupracujeme se Sluňákovem, v současné době hlavně na Dni Země, který mají studenti za úkol připravit pro děti ze základní školy. Byla tady na fakultě kvůli tomu paní Chmelíková, která to má na starosti a my jsme zase byli několikrát na Sluňákově. Pak v rámci nějakých metodických seminářů, které ještě budeme absolvovat, se studenti naučí aplikovat aktivity na podmínky prvního stupně.“

V Praze působí v oblasti GRV mimo jiné hlavně neziskové organizace Člověk v tísní a ADRA. Katedra primární pedagogiky Univerzity Karlovy velmi aktivně spolupracuje především s organizací **Člověk v tísní** skrze vzdělávací program Varianty. Ten funguje v oblasti GRV a interkulturního vzdělávání přes 10 let a jeho cílové skupiny jsou pedagogové ZŠ a SŠ, studenti vysokých škol, pracovníci neziskových organizací aj. Od roku 2006 působí v oblasti GRV také organizace **ADRA** - Adventist Development and Relief Agency, která zřídila pro tuto oblast Oddělení globálního rozvojového vzdělávání a spustila projekt PRVák. Katedra spolupracuje i s jednou menší organizací **Partners Czech**.

*„Poprvé byla navázána spolupráce asi před pěti lety. Já jsem absolvovala kurz Blended Learning v roli studenta, kde jsem plnila všechny úkoly, jsou tam i odborné texty určené pro učitele a objasňují kontext těch problémů, což pro mě bylo velmi zajímavé. Je potřeba mít i znalosti obsahu, ne jen ty didaktické... Psala jsem dizertaci na téma Výchova k demokratickému občanství v primární škole, což je hodně obsahově příbuzné, takže něco jsem dělala a uměla, ale ony Varianty umí spoustu věcí líp a jinak... Teď k nám dodávají lektory, odborné a didaktické materiály, tutorují ty kurzy. Já jsem se to od nich učila v tom prvním roce, plus jsem některé ty didaktické materiály připomínkovala, co mi přijde pro naše studenty jakoby zbytečné, co už dávno vědí, nebo co naopak nevědí. To byla taková konzultační činnost. Teď jsem zapojená do dvou projektů. Jeden je **Za změnou je učitel**²⁶, do tohoto je zapojeno několik českých pracovišť, kateder, a cílem je, aby ta globální perspektiva, byla začleněna do stávajících kurzů, nebo byly vytvořeny nové kurzy GRV pro studenty, kteří jednou budou učiteli. My máme vytvořit nový kurz, takže získáváme jednak ze zahraničí a jednak z Variant know-how a cílem je, abychom to uměli sami s použitím těch nejlepších praktik, které jsou kde používány... Pak jsem ještě v jednom projektu s Variantami, tím je **Kvantita nebo kvalita** a to je zase anglická metodika, jejíž cílem je dávat učitelům náměty a hotové aktivity, které jsou zaměřeny na GRV a zároveň je učí zjišťovat a mapovat postoje žáků a taky je po určité době evaluovat, jestli došlo v jejich postoji k nějakým změnám. Takže s našimi studenty některé ty aktivity ověřuji, zkusíme si je na těch seminářích, některé teda jenom „od stolu“ – píšu na ně nějaké hodnocení nebo svůj názor a teď přemýšlíme s těmi lidmi z projektu, jak bude ta spolupráce probíhat dál. Jestli bychom třeba udělali nějaký pedagogický výzkum těch změn postojů u dětí, protože si myslím, že by naši učitelé a studenti ocenili, kdyby byla nějaká tvrdší data.“*

„My jsme vlastně kontaktovali ADRu a dva roky po sobě jsme je sem zvali, aby pro naše studenty udělali čtyřhodinový vstup ke GRV... Nabízeli nám projekt PRVák pro první stupeň a já jsem chtěla, aby ti studenti to viděli a měli zájem o to to pak aplikovat u sebe ve školách. Oni na to měli grant, takže dva roky šli z toho grantu. A dneska já vím, že to dělá kolegyně a už se zase spolupracuje s dalšíma

²⁶ Jen Člověk v tísní má program na začleňování témat GRV na vysokých školách.

organizacema, takže dneska už to neberu jako svoji zodpovědnost... Loni jsem tady měla neziskovku Partners Czech, kteří také dělají GRV, i verbovali studenty na spolupráci do Afriky. Udělali pak velkou schůzku pro studenty, kdo by měl zájem spolupracovat na africkém projektu a přišly tam dvě holky, které pochopily, že to nechtějí. Že to od nich vyžadovalo hodně práce a pokud chtějí studovat, že se do toho nemůžou zapojit... Já jsem s nimi spolupracovala, protože jsme dělali projekt Street Law zase na právní vzdělávání a oni mají docela široký záběr aktivit a já je studentům pravidelně doporučuju jako zdroj. Já jsem je oslovila kvůli materiálům a oni sami řekli „tak my přijedem do školy a ukážem studentům, co máme.“

Katedra sice s organizacemi spolupracuje, ale zároveň si také chrání svoji autonomii:

„Člověk v tísní nám chtěl dělat vstupy k Jednomu světu. Chtěli zavést kurz, ale katedra řekla ne, oni jsou strašně průbojní a oni by se dostali všude, můžete je pozvat, ale nebudeme jim dávat celý kurz. Takže je snaha udržet si to pod kontrolou.“

V Brně se problematice GRV věnuje především Centrum Globálního rozvojového vzdělání, což je oddělení nevládní neziskové organizace **NaZemi**. Nachází se zde také jedna z největších a nejstarších organizací věnující se environmentální výchově, vzdělávání a osvětě – **Lipka** (Lipka, 2014). V případě brněnské Katedry primární pedagogiky jde spíš o „pasivní“ spolupráci – katedra není zapojena do žádného projektu, vyučující pracují s tématy a didaktikou sami, jen čerpají inspiraci a materiály od těchto organizací, případně se sami v oblasti vzdělávají:

„GRV znám od společnosti NaZemi, což je vlastně společnost, do které od září chodím na Kurz kritického myšlení, přesně se to nazývá Kritické myšlení a globální témata... Kromě univerzity taky pracuju ještě na Lipce, což je školské zařízení pro environmentální vzdělávání tady v Brně nejstarší, a spoustu materiálů mám i odtamtud. Měli jsme projekt Vzdělávání k udržitelnému rozvoji, kde jsme se tématům GRV věnovali...“

„Jednotlivé semináře jsou zaměřeny hlavně prakticky a jejich cílem je, aby studenti dostali balík nějakých námětů na aktivní výuku.“

Katedry primární pedagogiky na UP, MUNI a UK spolupracují s těmito organizacemi:

ARPOK, Sluňákov, Člověk v tísní, ADRA, Partners Czech, NaZemi, Lipka.

8.2 Materiály

➤ JAKÉ MATERIÁLY POUŽÍVÁTE PRO VÝUKU TÉMAT GRV A JAKÉ DOPORUČUJETE STUDENTŮM?

Tato kapitola poměrně úzce souvisí s předchozí, která se věnuje spolupráci kateder primární pedagogiky s jinými organizacemi v oblasti GRV. Pakliže dochází k nějaké spolupráci, je i přirozené, že vyučující následně využívají materiály publikované touto organizací:

„Spolupracujeme s Variantami s Člověkem v tísní, přičemž oni zajišťují z velké většiny tu tutorskou a lektorskou činnost a dodávají vlastně i ty studijní materiály...“

„...já jsem s nimi (Partners Czech, pozn. autorky) spolupracovala, protože jsme dělali projekt Street Law zase na právní vzdělávání a oni mají docela široký záběr aktivit a já je studentům pravidelně doporučuju jako zdroj. Já jsem je oslovila kvůli materiálům a oni sami řekli „tak my přijedem do školy a ukážem studentům, co máme.“

„V sylabu předmětu je doporučená literatura, takže tu. Pak materiály ze Sluňákova, které měli studenti možnost si prohlédnout a některé i zakoupit. Byly to hlavně publikace a materiály v rámci projektu Zlatá nit, Zelený ostrov a Sedm barev duhy. To jsou krásné materiály pro první a druhý stupeň i pro střední školy. Bohužel nebyly k zakoupení, ale mohli si je prohlédnout, načerpat nějakou inspiraci a ta paní ze Sluňákova nás odkázala na další nějaké zdroje.“

„Používám hodně materiály od společnosti NaZemi a protože kromě univerzity taky pracuju ještě na Lipce, což je nejstarší školské zařízení pro environmentální vzdělávání tady v Brně, a spoustu materiálů mám i odtamtud.“

Napříč všemi třemi univerzitami vyučující odkazují nebo přímo pracují s materiály vzdělávacího programu **Varianty** a s publikacemi zakladatelů globální výchovy Grahama Pikea a Davida Selbyho, **Globální výchova** a **Cvičení a hry pro globální výchovu 1, 2**.

Dále odkazují vyučující na publikace určené pro děti: Martina Drijverová: Kamarádi z velké dálky²⁷, Susan Fountain: Místo na slunci: Globální výchova pro děti 5 – 10 let,

---

²⁷ V této knize autorka přibližuje život dětí z různých kulturních oblastí, ze zemí nám blízkých i vzdálených. Ukazuje dětem, že i když se v různých zemích mluví jinak, lidé nosí jiné šaty, mají třeba i jinou barvu pleti, tak s námi mají hodně společného. V knize naleznete 22 příběhů dětí z nejrůznějších

ale také na odbornější publikace pro studenty, které téma zajímá, a chtějí se dále v tomto oboru vzdělávat: Zygmunt Bauman: Tekuté časy – Život ve věku nejistoty.

Všechno jsou to jistě velice zajímavé a pestré materiály, které studentům přiblíží problematiku a didaktiku GRV. Ale opatření stanovená v NS GRV mají na vyučující vyšší nároky. Mají vytvořit *tištěné i elektronické studijní materiály pro podporu výuky učitelů a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a didaktiky GRV.*

V tomto případě je to pouze Katedra primární pedagogiky Univerzity Karlovy a částečně stejná katedra Masarykovy univerzity. UK publikuje v rámci projektu *Za změnou je učitel*. V tomto případě autorka usoudila, že není vhodné vztahovat údaje na respondenty, nýbrž na jednotlivé instituce.

„... plus teda vytváříme materiály – skripta pro studenty v rámci toho projektu Za změnou je učitel.“

Společně pak tyto dvě instituce vytvořily soubor učebnic z oblasti Člověk a jeho svět, který tvoří pro 4. a 5. ročník vždy dvě učebnice: *Společnost* (zahrnuje sociálně-vědní obory) vznikla na pražské katedře a *Příroda* (zabývající se přírodovědnými obory) na katedře brněnské.

„S kolegyní jsme spoluautorkami učebnic vlastivědy a prvouky pod nakladatelstvím Fraus a máme tam tuhle oblast (GRV, pozn. autorky) zanesenou... V té učebnici Společnost je jen těmto tématům věnovaných 10 stránek, k tomu je příručka pro učitele. To jsme vlastně zpracovávaly s tím, že jsme do toho daly všechno naše nejnovější vědění v té oblasti... S těmi učebnicemi pracujeme i v tom kurzu a hlavně s nimi budeme pracovat v tom nově připravovaném kurzu, protože je to učebnice, která je na pražských školách docela používaná.“

Kolegyně však dodává:

„Naše učebnice nejsou úplně tradičně koncipované, řada učebnic pracuje pořád stejně a to vyhovuje velké části učitelů, protože to mají bez složitostí.“

---

koutů světa a za každým příběhem je pohádka z té země. Kniha napomůže dětem orientovat se v integračních problémech“ (Knihy ABZ.cz, 2004-2014).

Nakonec jedna vyučující publikovala již v době, kdy o NS GRV nemohla vědět. Na otázku, jaké materiály používá, zmínila pouze jednu svou publikaci. Ale v osobním profilu této vyučující se nachází daleko více publikací dotýkajících se témat GRV.

*„Já jsem se snažila napsat knížku **Výchova pro 21. století**, protože jsem se zúčastnila asi tří setkání s profesorem Selbym, takže tuhle knížku jsem napsala už dávno...“*

Na půdě vybraných institucí vznikly prozatím následující publikace:
učebnice **Společnost** a kniha **Výchova pro 21. století**.

8.3 Evaluace předmětů s komponentou GRV

➤ JAKÝM ZPŮSOBEM ZJIŠŤUJETE KVALITU VAŠEHO PŘEDMĚTU? JAK JE TENTO PŘEDMĚT HODNOCEN?

Všechny tři univerzity nabízí studentům možnost hodnotit kvalitu výuky ve svých **informačních systémech**. UK využívá služby Studijního informačního systému, neboli *SISu*, MUNI je známá svým Informačním systémem – *ISem* a UPOL používá informační systém pro administraci studijní agendy *IS/STAG*.

Dva z osmi vyučujících (25 %) navíc získávají zpětnou vazbu formou **diskuse** se studenty:

„Jen v jednom předmětu dělám se studenty reflexe, sebereflexe, i hodnocení náslechu ve škole... v závěrečném semináři se bavíme o tom, jestli by to chtěli třeba jinak... tu zpětnou vazbu mám v podstatě každý seminář.“

„Dělám takovou zpětnou vazbu. Ptám se jich (studentů, pozn. autorky) ústně, co postrádají.“

V případě jednoho předmětu, do kterého vstupuje i nezisková organizace dochází k evaluaci, kterou zajišťuje právě tato organizace:

„... a pak si vždycky lektori z těch Variant dělají zpětnovazební formulář týkající se tutoringu a té přímé výuky. To je hodnocené trošku odlišně.“

Na otázku týkající se výsledků evaluace odpověděly dvě respondentky shodně, totiž tak, že prozatím výsledky hodnocení svého předmětu zatím neviděly. U jedné z nich se vyskytl technický problém, druhá vyučuje předmět nově:

„Je zajímavé, že se do toho nedostanu. Chtěla jsem se podívat na hodnocení výuky a bylo tam napsané, že přístup mají jen studenti, takže se musím ještě zeptat našeho proděkana pro ty technologie, jak se tam mám dostat já jako vyučující.“

„...u předmětů, které už mám delší dobu, tam nějaké hodnocení už probíhá, ale tento jsem přebrala nedávno, takže postupně, časem si koncepci toho předmětu sama najdu. Zatím jsem se na hodnocení nedívala.“

Čtyři respondentky (50 %) se shodují na tom, že studenti v evaluacích oceňují praktické náměty, které mohou později sami při výuce využít, což vyučující ocení, ale někteří z nich přiznávají, že je důležité mít i teoretický základ:

„Předmět (ŠVP PT, pozn. autorky) je studenty hodnocený nadprůměrně, ale hledáme kompromis, aniž bychom snížili kvalitu, protože studentům připadá, že ta oborová náročnost z hlediska znalostí obsahu, je vysoká... Jsou na ně kladeny takové nároky, aby se zorientovali, aby chápali dost komplexní jevy z více perspektiv, aby si k tomu něco přečetli... Já ale potom vidím v těch praktických hodinách, že to tam chybí. Studenti nemají problém vymyslet nějakou aktivitu, něco vytvořit, ale vidím, že kolikrát by bylo lepší, aby tomu samotnému problému víc rozuměli...“

„Líbí se jim ty aktivity, které děláme. Zkoušeli jsme třeba pavučinu vztahů a všelijaké takové věci. Oni ti nastávají učitelé touží po tom, aby měli konkrétní náměty, ale já také chci, aby té problematice rozuměli.“

„Studenti hodnotí kladně hlavně praktické věci, že se naučili pracovat s těma konkrétníma tématama aktivně.“

„...dívám se na to (evaluace v informačním systému, pozn. autorky), snažím se s tím pracovat a na základě toho ty aktivity potom měnit tak, aby to nebyly pouze hry pro první stupeň, ale na druhou stranu, aby to nebyly jen přednášky. Takže snažím se s tím pracovat, ale je to jen nějaká sebereflexe z těch pár odezev, které tu jsou. Spíš pracuji s tím, co při hodině vnímám – jak ta hodina funguje a probíhá – když vidím, že jsou otrávení a nudí je to, tak příští rok takovou hodinu neudělám a snažím se udělat něco jiného.“

S jednou respondentkou autorka o evaluaci předmětu nemluvila, jelikož v rámci předmětu témata GRV neprobírá, takže by byly informace nerelevantní a poslední respondentka odpověděla písemně, že se studenty společně předmět hodnotí dle časových možností, ne tedy se všemi skupinami.

Nejkladnější hodnocení ve vztahu k tématům a aktivitám z oblasti GRV zmínila respondentka takto:

„...dost často ve výpovědích je, že se jim otevřely oči, že o tom dřív nepřemýšleli, že si uvědomili, jak je to důležitý. Jsou vidět třeba i změny v jejich postojích, nepoužívají třeba aviváž...“

Studenti mají možnost hodnotit **všechny předměty** s komponentou GRV ve studijních systémech.

8.4 Náslechy a pedagogické praxe

➤ CHODÍ STUDENTI NA NÁSLECHY/PRAXE NA ŠKOLY S DOBRU PRAXÍ GRV?

U této kapitoly je v první řadě zapotřebí objasnit pojem „škola s dobrou praxí GRV“. NS GRV se tímto příliš nezabývá, takže bylo na autorce, aby zjistila, co se tímto pojmem myslí a které školy do této kategorie spadají.

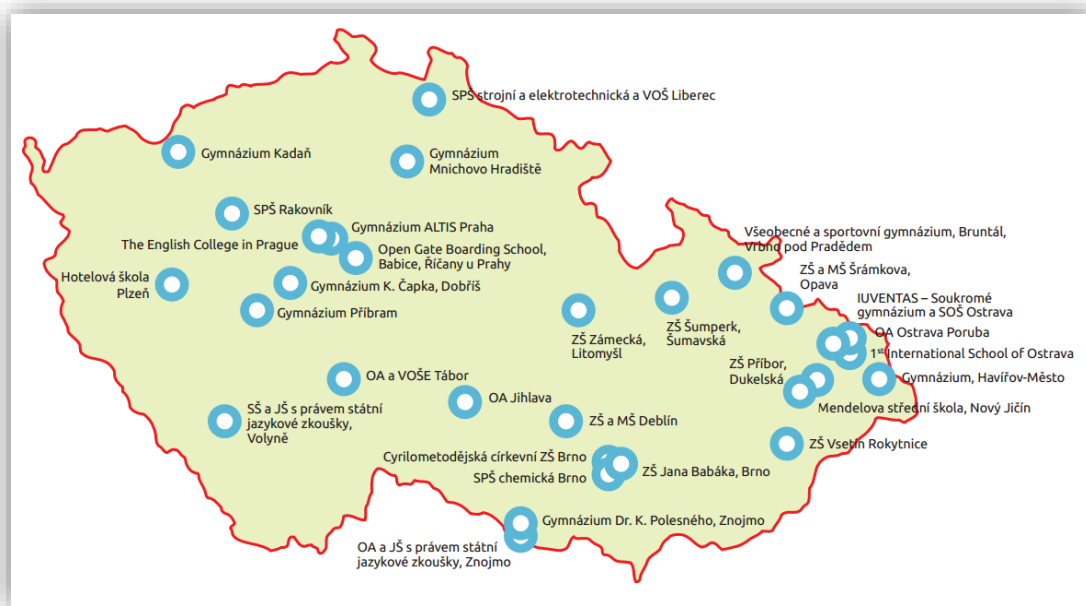
Webové stránky s názvem *globalnirozvojovevzdelavani.cz* vytvořila a spravuje organizace NaZemi ve spolupráci s dalšími českými organizacemi zabývajícími se GRV. Na těchto stránkách lze mj. nalézt příklady dobré praxe z oblasti GRV. Nejkomplexněji nabízí výčet takových škol vzdělávací program Varianty (společnosti Člověk v tísni), který uděluje, ve spolupráci s dalšími organizacemi (ARPOK, ADRA a Multikulturní centrum Praha), českým školám certifikát **Světová škola** (Varianty, 2013). Tento projekt začal v roce 2006 a bylo do něj zapojeno dalších 6 evropských států a Thajsko. V České republice titul Světová škola získalo již **30 základních a středních škol** a od roku září 2014 přichází na řadu další ročník. Pro Světovou školu je typické:

- globální témata tvoří přirozenou součást výuky a života školy;
- žáci se pod vedením týmu učitelů zabývají aktivně světovým děním a sledují aktuální vývoj v rozvojovém světě;
- žáci, učitelé i širší veřejnost získávají informace o globální problematice;

- žáci identifikují místní problémy s globálním přesahem a usilují o jejich řešení;
- je nejméně jedenkrát za rok ve spolupráci s místní partnerskou organizací uspořádána akce
- je společný cíl přispět k řešení vybraného problému (Varianty, 2013).

Takovéto školy jsou považovány za školy s dobrou praxí GRV. Které školy to ale jsou?

Obrázek 3: Světové školy

Zdroj: Varianty: Světová škola (2013)

Po zjištění těchto informací byl na respondenty vznesen dotaz, zda zajišťují studentům oborů Učitelství pro 1. stupeň ZŠ náslechy a praxe na jedné z těchto škol. Odpovědi respondentek pražské a olomoucké Katedry primární pedagogiky byly totožné, totiž že praxe a náslechy na těchto školách nezajišťují z toho důvodu, že v místě fakulty (Praha, Olomouc) se taková škola nenachází a do jiných měst nelze dojíždět. Brněnští studenti absolvují pedagogické praxe na ZŠ Jana Babáka. Jak ale uvedly všechny respondentky, je možné, že si studenti individuálně domlouvají praxe na jakémkoliv z těchto škol.

→ Pouze **jedna** ze tří institucí **zajišťuje** studentům náslechy a pedagogické praxe na základní škole s dobrou praxí GRV.

8.5 Kvalifikační práce z oblasti GRV

➤ JSOU ZPRACOVÁVÁNY KVALIFIKAČNÍ PRÁCE Z OBLASTI GRV?

Pro zjištění odpovědi na tuto otázku autorka jako metodu sběru dat použila analýzu dokumentů, pro kterou jí posloužila databáze kvalifikačních prací všech tří institucí. Po předchozích zjištěních se autorka nezaměřila pouze na práce, které nesou v názvu pojmy jako GRV nebo globální výchova, ale zohledňuje i práce z oblasti Člověk a jeho svět nebo ty, jež se zabývají některým průřezovým tématem, u kterého našla autorka souvislosti s GRV: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Výchova demokratického občana, Multikulturní výchova či Environmentální výchova. Tyto oblasti totiž obvykle zahrnují některá témata GRV nebo reflektují principy a cíle GRV.

V první fázi autorka provedla průzkum v databázích kvalifikačních prací jednotlivých institucí a přinesla o těchto pracích přehled – název a rok obhajoby práce. Autorka se nezabývala pracemi staršími, než je počátek působnosti NS GRV, tedy rok 2011. Dříve napsané práce nemohly vzniknout z toho důvodu, aby naplnily opatření NS GRV týkající se kvalifikačních prací.

Univerzita Palackého v Olomouci

Na olomouckém oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ byly napsány následující diplomové práce, které autorka rozdělila do oblastí Člověk a jeho svět a Průřezová témata. Diplomové práce z oblasti GRV nebo Globální výchovy na tomto oboru nevznikly. Poslední diplomová práce (*Využití průřezových témat ve výchovně-vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět*) spojuje obě oblasti dohromady.

Člověk a jeho svět:

- Úroveň porozumění vybraným vlastivědným pojmům u žáků 5. ročníku ZŠ (2013)
- Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět (RVP ZV) ve ŠVP základních škol (2013)
- Rozvoj klíčových kompetencí v prvouce a přírodovědě (2012)

Průřezová témata:

- Návrh projektu environmentální výchovy s využitím významných dnů (2013)
- Environmentální výchova v primárním vzdělávání, návrh projektů Voda, Půda, Vzduch (2013)
- Environmentální výchova v primárním vzdělávání - Využití odpadů (2013)
- Návrh plánu environmentální výchovy na malotřídni škole (2012)
- Multikulturní výchova a její realizace na I. stupni ZŠ (2012)
- Multikulturní výchova a její využití na 1. stupni základní školy (2011)
- Multikulturní výchova na primární škole se zaměřením na romské etnikum (2011)
- Návrh projektu environmentální výchovy s využitím významných dnů (2011)
- Návrh environmetální výchovy ve školní družině (2011)
- Využití průřezových témat ve výchovně-vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (2011)

Univerzita Karlova

Na půdě této univerzity vznikly následující práce:

Člověk a jeho svět:

- Badatelské metody ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět: semena, plody, mladé rostliny (2012)

Průřezová témata

- Rasové předsudky ve vzdělávání (2013)
- Výchova k myšlení v globálních souvislostech - tvorba evaluačního nástroje²⁸

GRV nebo Globální výchova:

- Výchova ke globální odpovědnosti v primární škole (2013)

Masarykova univerzita

Brněňští studenti zpracovali tyto diplomové práce:

Člověk a jeho svět:

---

²⁸ U této práce není uveden rok obhajoby

- Učební úlohy z vybraného zeměpisného učiva vzdělávací oblasti "Člověk a jeho svět" (2012)
- Integrovaná tematická výuka na 1. stupni ZŠ, téma: „Cestou necestou aneb putování krajinou“ (pro 3. třídu), (2014)
- Využití výukových metod ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (2011)
- Pracovní sešity s využitím pohybových aktivit a jejich možné využití v oblasti Člověk a jeho svět pro žáky 1. stupně ZŠ (2012)
- Využití pohybové aktivity v přírodovědě a vlastivědě na ZŠ
- Využití ICT technologií v zeměpisném učivu vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět
- Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět u žáků se specifickými poruchami učení

Průřezová témata

- Téma "Papír" v environmentální výchově na 1. stupni základní školy (2011)
- Primární koloběh živin v přírodě jako téma environmentální výchovy (2013)
- Žákovo pojetí vybraných pojmů tematického celku Ekologie a ochrana přírody (2011)
- Multikulturní výchova na Základní škole Boskovice - "Učíme se učit"
- Vánoce v environmentální výchově na 1. stupni ZŠ
- Využití environmentální výchovy ve městě

GRV nebo Globální výchova:

- Globální výchova na 1. stupni ZŠ prostřednictvím mezinárodního projektu Šampioni pro Afriku (2011)

Autorka našla celkem 31 diplomových prací²⁹, které spadají alespoň do jedné z vybraných oblastí, totiž **GRV nebo Globální výchova (GV), Člověk a jeho svět** nebo **průřezové téma**, a vznikly od roku 2011.

Z první kategorie (GRV nebo Globální výchova) byly zpracovány dvě diplomové práce, což představuje 6,5 % z celkového počtu prací. Oblastí Člověk a jeho svět se zabývá 11 diplomových prací, které tvoří 35,5 % všech zmíněných prací. Poslední

---

²⁹ Obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ není na žádné z vybraných Pedagogických fakult rozdělen na bakalářský a magisterský studijní program, typ studia je pouze magisterský, nenavazující, trvajících standardně 5 let, zakončený (nejen) obhajobou Diplomové práce. Na tomto oboru tedy nevznikají práce *Bakalářské*.

oblastí – průřezovými tématy, se zabývá 18 kvalifikačních prací představujících zbylých 58 %.

Z tohoto přehledu je zřejmé, že samotnou oblastí GRV a GV se studenti zabývají ze všech zmíněných nejméně. Témata, principy a cíle GRV se do kvalifikačních prací promítají především skrze vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět* a *Průřezová témata*.

❖ **Výhled do budoucna**

Výzkumem autorka zjistila, že na vybraných fakultách se na žádném oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ nevyučuje samostatný předmět, který se věnuje pouze GRV nebo GV. Proto zástupci každé fakulty dostali na konci rozhovoru otázku, zda existuje možnost, že na tomto oboru podobný předmět vznikne. Odpovědi na tuto otázku byly následující:

„Od příštího akademického roku by měl být modul Pedagogika a v rámci toho modulu budou 3 kurzy. Jeden z nich bude Pedagogika I a v rámci tohoto předmětu budou 3 kurzy a teprve když si člověk otevře tu Pedagogiku I, tak se v sylabu dozví, že jsou to 3 předměty dohromady a jeden z nich se právě zabývá tím (GRV, pozn. autorka). Myslím si, že jsem navrhovala vedoucí katedry, aby se jmenoval „Výchova ke globální odpovědnosti“, protože u kolegů jsem se setkala s tím, že tomu prostě nerozumí. A studenti to samé.“

„Myslím si, že dostačující je, že to respektujeme, víme o tom, že tento přístup existuje a díky tomu, že už jsem tady dost dlouho, mám na jiných katedrách asistenty, kolegy a moje doktorandy, kteří ví, že o tomto přístupu hovoříme a už i oni to do těch didaktik vnášejí a dívají se na to z tohoto pohledu a to si myslím, že je velmi důležité, že asi na ten jeden předmět bychom tady prostor nenašli. A určitě to má své místo i v tom Integrovaném vědním základu a řekla bych, že i v jiných disciplínách, ale záleží na tom učiteli, aby si uvědomil, v jakém světě žijeme, a z tohoto pohledu to učivo těm žákům prezentoval.“

„Myslím, že teoreticky by mohl vzniknout, protože se začíná chystat nová akreditace (aktuální končí 2015, pozn. autorky) a u některých předmětů přemýšlíme, že je dáme do kategorie B nebo C. To znamená, že by se muselo zvážít, jestli by to byl předmět A, B nebo C. Ale prostor by vzniknout mohl, nevidím problém, že by neměl být (předmět GRV, pozn. autorky), protože je pravda, že je to aktuální... Máme tady environmentální a multikulturní výchovu a je na povážení, do jaké míry se my, co máme tyto předměty, tomu věnujeme. Jestliže se všechna ta témata dělají v tom komplexu prvouka, přírodověda, vlastivěda a ta průřezová témata, pak by nemusel vzniknout. Ale pokud bychom se shodli, že většina se dělá, ale možná bychom to mohli dát jako B předmět, aby se zahrnulo všechno. Nebo jako C? Je to věc garantů oboru, což je paní vedoucí katedry a paní docentka Rašková... Je mnoho ukazatelů, na kterých to závisí, ale z mého pohledu bych to osobně viděla jako B nebo C předmět.“

9 ZÁVĚR

Tato diplomová práce měla zacíleno na monitoring tří oborů Učitelství pro 1. stupeň ZŠ v oblasti Globálního rozvojového vzdělávání. V letech 2009 – 2010 vznikala strategie doporučující soubor daných opatření v různých oblastech – vzdělávacích, výzkumných, ale např. i mimoškolních. Autorka si vybrala jako předmět výzkumu *Pregraduální přípravu učitelů*, konkrétně těch, kteří budou po absolvování studia učit na prvním stupni základních škol.

Prostřednictvím této práce mělo být zjištěno, zda jsou na daném oboru na třech Pedagogických fakultách (v Olomouci, v Praze a v Brně), stanovená opatření plněna.

U formulace specifických výzkumných otázek vycházela autorka z jednotlivých opatření. V kapitolách 6 – 8 je monitorováno, jak jednotlivé instituce tato doporučená opatření aplikují, a v této závěrečné kapitole autorka přináší shrnutí poznatků v šesti bodech, které korespondují s opatřeními a se specifickými výzkumnými otázkami. Vysoké školy by tedy měly:

1. Upravit studijní plány jednotlivých vzdělávacích programů připravujících učitele, aniž by byla dotčena akreditace programů tak, aby zohledňovaly cíle, principy a témata globálního rozvojového vzdělávání.

Plnění tohoto opatření ověřovala autorka pomocí analýzy studijních plánů jednotlivých oborů. Bylo zjištěno, že na všech třech institucích jsou vyučovány předměty, které zohledňují cíle, principy a témata GRV. Témata se v různé míře promítají především v povinných předmětech připravujících budoucí učitele na výuku vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Na Karlově Univerzitě se na tomto oboru zabývají i cíli a principy GRV především v rámci předmětu ŠVP – průřezová témata. V Brně se této problematice věnují nejvíce v Praktiku ekologické výchovy a ve Školní pedagogice. V Olomouci jsou průřezová témata vyučována v jednotlivých odpovídajících předmětech, GRV je tedy zahrnuto v Multikulturní a Environmentální výchově. Průřezové téma, které se GRV věnuje nejvíce – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, zde ale chybí. Na poslední zmíněné instituci je největší prostor pro takové změny, aby bylo první opatření splněno.

2. Vytvořit tištěné i elektronické studijní materiály pro podporu výuky učitelů a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a didaktiky GRV.
-

Výsledky u tohoto opatření nejsou již tak jednoznačné. Většina vyučujících předmětů s komponentou GRV používá materiály obsahující informace o GRV i metodice, ale vlastní tvorbu v oblasti GRV lze připsat pouze vyučujícím z Brna a Prahy. Přímo na strategii reaguje pouze pražský obor, kde ve spolupráci s organizací Člověk v tísni pracují na skriptech v rámci projektu *Za změnou je učitel*.

3. Iniciovat a umožnit zpracovávání ročníkových, bakalářských, diplomových a doktorských prací v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a podílet se na výzkumu v dané oblasti.
-

Na všech zkoumaných institucích vznikají diplomové práce z tematicky spjatých oblastí GRV. Jde o oblast Člověk a jeho svět, Průřezová témata a v nejmenší míře pak GRV a Globální výchova. V Olomouci vzniká nejvíce prací v rámci Průřezových témat, naprosto chybí oblast GRV a Globální výchova. V Praze se věnuje těmto tématům nejmenší počet prací, ale oblast GRV nechybí. V Brně se nejvíce z těchto témat věnují oblasti Člověk a jeho svět, jedna práce se zabývá Globální výchovou.

4. Provádět průběžnou evaluaci vzdělávacích předmětů se začleněnou komponentou globálního rozvojového vzdělávání.
-

Všechny instituce nabízí svým studentům možnost hodnotit výuku prostřednictvím svých studijních systémů. Polovina respondentů uvedla, že studenti nejkładněji hodnotí praktické náměty pro jejich budoucí práci.

5. Zajišťovat studentům náslechy a pedagogickou praxi ve školách, které jsou příkladem dobré praxe v oblasti globálního rozvojového vzdělávání.
-

Seznam škol s příkladem dobré praxe sestavuje na základě projektu *Světová škola* organizace Člověk v tísni (ve spolupráci s organizacemi ARPOK, ADRA a Multikulturní centrum Praha). Náslechy a pedagogické praxe na těchto školách zajišťuje pouze brněnský obor.

6. Spolupracovat s dalšími vědeckými, odbornými a zájmovými organizacemi a pracovišti zabývajícími se problematikou globálního rozvojového vzdělávání
-

Všechny instituce jsou nějakým způsobem navázány na organizace působící v místě Univerzity. Aktivní je spolupráce s organizacemi Člověk v tísni, Lipka, NaZemi a Sluňákov.

Doporučení pro jednotlivé instituce:

Tato práce může jednotlivým zkoumaným institucím sloužit jako přehled o jejich dosažených výsledcích, ale také o nedostacích. Mohou zjistit, kde se nachází mezery, které lze do konce roku 2015 doplnit a zajistit tak veškerá opatření Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 - 2015. Práce může ale sloužit i podobným institucím – ostatní obory Učitelství pro 1. stupeň ZŠ nebo i jiné obory připravující budoucí učitele, které do výzkumu nebyly zahrnuty, mohou porovnat svou aktivitu v daném oboru s těmi zkoumanými.

Univerzita Palackého v Olomouci

Ve studijních plánech je věnován velký prostor třem průřezovým tématům – Multikulturní výchově, Environmentální výchově a Osobnostní a sociální výchově. Chybí však výuka těch průřezových témat, které mají ke GRV nejbližší – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Výchova demokratického občana (také Mediální výchova). Autorka také doporučuje věnovat nějaký čas, například v rámci předmětu *Primární pedagogika 1*, přímo konceptu GRV nebo *Globální výchově*, jejíž potřebnost je popsána hned ve 2. kapitole. Následně by měli být studenti motivováni ke zpracování diplomových prací z této oblasti. Díky nové akreditaci je možné provést jisté změny a integrovat chybějící témata. Mohl by například vzniknout podobný předmět jako ŠVP – průřezová témata (na UK), ve kterém by se jednotliví vyučující během semestru/ů prostřídali. Větší prostor by mohl být tématům GRV věnovaný ve výuce Integrovaného přírodovědného základu, zejména těm tématům, která jsou podle RVP ZV společná (viz. Tabulka 4, kap. 6.2). Katedra primární pedagogiky by mohla obnovit spolupráci s organizací ARPOK působící v místě Univerzity a společně by se mohli podílet na vzniku skript pro výuku témat GRV, případně učebnic pro vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, do které by tato témata byla zahrnuta. V okolí Olomouce se nenachází žádná *Světová škola*. Jako řešení, které je ovšem stanoveno pro dlouhodobější časový horizont, vidí autorka

v tom, že obor „vychová“ potenciální olomoucké učitele usilující o takový titul. V budoucnu by pak bylo reálné navázání spolupráce katedry a „nové Světové školy“.

Univerzita Karlova

Díky zapojení Katedry primární pedagogiky do projektu *Za změnou je učitel*, který se věnuje začleňování GRV na oborech připravujících budoucí učitele, jsou téměř všechna opatření již splněna. Autorka narazila pouze na jeden nedostatek, jímž jsou náslechy a praxe na školách s dobrou praxí GRV. Řešení problému s absencí takové školy v místě fakulty je navrženo v doporučení pro UPOL (viz výše). Také nebylo zpracováno velké množství diplomových prací dotýkajících se konceptu GRV/GV.

Masarykova univerzita

I přesto, že Katedra primární pedagogiky v Brně není zapojena do podobného projektu jako pražská katedra, lze tvrdit, že jsou plněna všechna strategická opatření. Dokonce studenti navštěvují školu s dobrou praxí GRV, na rozdíl od předchozích dvou institucí. Autorka tento úspěch přisuzuje především vedoucí katedry, která se již dlouhou dobu věnuje konceptu *Globální výchovy* a vyučující geografické části Integrovaného vědního základu pro výuku o přírodě a společnosti, jež je zaměstnankyní jedné z organizací věnující se tématům blízkým GRV a v oblasti GRV se sama vzdělává.

Tabulka 11: Splněná opatření (zpracovala Rýčková, 2014)

Číslo opatření	UPOL	UK	MUNI
1.	✓	✓	✓
2.		✓	✓
3.	✓	✓	✓
4.	✓	✓	✓
5.			✓
6.	✓	✓	✓

10 SEZNAMY

10.1 Použité zkratky

ADRA	Adventistic Development and Relief Agency
ARPOK	Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje
EVVO	Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
GENE	Global Education Network Europe
GRV	Globální rozvojové vzdělávání
MKC Praha	Multikulturní centrum Praha
MKV	Multikulturní výchova
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MUNI	Masarykova univerzita
MZV ČR	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
NNO	Nevládní neziskové organizace
NS GRV	Národní strategie globálního rozvoje
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
DAC	Development Assistance Committee
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
ŠVP	Školní vzdělávací program
UK	Univerzita Karlova
UPOL	Univerzita Palackého v Olomouci
VMEGS	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
ZRS ČR	Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky
ZŠ	Základní škola

10.2 Obrázky, grafy, tabulky

Obrázky:

Obrázek 1: Model globální výchovy podle Pikea a Selbyho.....	16
Obrázek 2: Pojetí globální výchovy	18
Obrázek 3: Světové školy	101

Grafy:

Graf 1: Vývoj financování GRV v letech 2004-2012 (v mil. Kč).....	31
---	----

Tabulky:

Tabulka 1: Návrh výzkumného projektu (zpracovala Rýčková, 2014)	14
Tabulka 2: Seznam států se strategickými dokumenty týkající se GRV	28
Tabulka 3: Výběr univerzit podle daných faktorů.....	40
Tabulka 4: Zahrnutí témat GRV v předmětech	49
Tabulka 5: Seznam rozhovorů (zpracovala Rýčková, 2014).....	74
Tabulka 6: Přehled předmětů s komponentou GRV (zpracovala Rýčková, 2014)	76
Tabulka 7: Témata GRV ve výuce v Olomouci.....	84
Tabulka 8: Témata GRV ve výuce v Praze	85
Tabulka 9: Témata GRV ve výuce v Brně.....	86
Tabulka 10: Časová dotace na témata GRV v rámci předmětů s jejich komponentou.....	87
Tabulka 11: Splněná opatření	109

10.3 Použitá literatura

- **ADRA.** *O projektu.* [online]. n.d. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.adra.cz/opravdovysvet/o-projektu>
- **ARPOK.** *Kdo jsme.* [online]. 2013 [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.arpok.cz/index.php/cs-CZ/o-nas/kdo-jsme>
- **BARTOŠ, M.** *Sluňákov: centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s* [online]. n.d. [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.slunakov.cz/index.php?2-1003x003>
- **CUNI.** *Univerzita Karlova v Praze: Pedagogická fakulta* [online]. 2014 [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: <https://www.pedf.cuni.cz/index.php?menu=690>
- **ČESKÁ ROZVOJOVÁ AGENTURA.** *Projekty.* [online]. 2014 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.czda.cz/cra/projekty.htm>
- **ČINČERA, J.** *Globální výchova: Výklad hesla.* In: Metodický portál RVP [online]. 2011 [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/G/Glob%C3%A1ln%C3%AD_v%C3%BDchova
- **DEEEP.** *DEAR DEFINITIONS: DARE Forum definition of " Development Education"* [online]. 2004 [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.deeep.org/dear-definitions.html>
- **DEEEP.** *National Strategies on Development Education* [online]. n.d. A. [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.deeep.org/component/content/article/158.html>
- **DEEEP.** *Newsblog: Online conferences* [online]. n.d. B. [cit. 2014-05-07]. Dostupné z: http://www.deeep.org/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=36&Itemid=68
- **DEEEP.** *The Group: The MSH and its members* [online]. n.d. [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: <http://deeep.org/multi-stakeholder-process.html>

- **DUDKOVÁ, L., TILLOVÁ, K. A KOL.** *Na STOPĚ: začleňování globálních témat do výuky* [online]. 2012 [cit. 2014-05-07]. ISBN 978-80-905361-0-4. Dostupné z: http://arpok.cz/attachments/article/47/prirucka_mala_web.pdf
- **EVROPSKÁ KOMISE.** *Evropský konsensus o rozvoji: příspěvek k rozvojovému vzdělávání a zvyšování informovanosti* [online]. 2008 [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/PUBLICATION_CONSENSUS_CS-67-00-00.pdf
- **FORS.** *Co je CONCORD* [online]. 2012 [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://www.fors.cz/sdruzeni-fors/co-je-concord/#.U2TDPfl_uAV
- **CHLEBEČEK A KOL.** *Globalizace. Rozvojovka* [online]. 2008 [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/globalizace>
- **KAPLAN, M.** *Rozvojová politika vyspělých zemí (OECD/DAC)*. In: *Rozvojovka* [online]. 2008, 2010, 2012 [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/rozvojova-politika-vyspelych-zemi-oecd-dac>
- **KNIHY ABZ.CZ.** [online]. 2004-2014 [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://knihy.abz.cz/prodej/kamaradi-z-velke-dalky-povidani-o-detech-z-ruznych-casti-sveta-a-pohadky-z-jejich-zemi>
- **KÖRNER, M.** *Rozvoj vysokého školství v ČR a jeho širší historické a střeoevropské souvislosti. Urbanismus a územní rozvoj* [online]. 2010, XIII, č. 6, s. 47-53 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2010/2010-06/08_rozvoj.pdf
- **KRAUSE, J.** *European Development Education Monitoring Report: "DE Watch"* [online]. 2010 [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: http://www.deeep.org/images/stories/NationalStrategies/de_watch.pdf

- **KUBICOVÁ, M.** *Mezi nejlepšími světovými univerzitami je i pět českých. Poprvé uspěla VŠE.* Ihned [online]. 26. 9. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-60890280-zebricek-nejlepsich-svetovych-univerzit-qs-world-university-rankings-vse-uk>
- **MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.** *Vzdělávání k udržitelnému rozvoji* [online]. © 2008 - 2012 [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/vzdelavani_udrzitelnemu_rozvoji
- **MŠMT.** *Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky (2008 – 2015)* [online]. 2008 [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-Koncepci/vzdelavani-udrzitelnny-rozvoj/jc_svr.pdf
- **MUNI.** Informační systém Masarykovy univerzity [online]. 2012 [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/ped/stud/studk/2013_2014/P/SZ1_MP_12.html
- **MZV ČR.** *Monitorovací zpráva o naplňování Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání k roku 2013.* Praha, 2013.
- **MZV ČR.** *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 – 2015* [online]. 2011 [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: http://fors.cz/user_files/nsgrv.pdf
- **MZV ČR.** *OECD / DAC* [online]. 2013 [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/oeed_dac/index.html
- **MZV ČR.** *Česká republika pomáhá: Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky* [online]. 2013 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: http://www.czda.cz/editor/filestore/File/O%20nas/Ceska_Republika_pomaha.pdf
- **NÁDVORNÍK, O.** *Zpráva o globálním rozvojovém vzdělávání v České republice v letech 2008-2010* [online]. FoRS, 2010 [cit. 2014-03-04]. ISBN 978-80-904395-3-5. Dostupné z: http://www.czda.cz/editor/filestore/File/dotace/zprava_o_GRV_v_ceske_republice_v_letech_2008_2010.pdf

- **NÁDVORNÍK, O., VOLFOVÁ, A.** *Společný svět*. Praha: Člověk v tísni, 2004. ISBN 80-903510-0-X. 321str.
- **NÚV.** *Rámcové vzdělávací programy* [online]. 2011 - 2014 [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>
- **O'LOUGHLIN, E., WEGIMONT, L.** *Globální vzdělávání v České republice* [online]. Amsterdam: GENE, 2008 [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: http://fors.cz/user_files/narodni_zprava.pdf
- **OSN.** *Oficiální seznam indikátorů MDGs* [online]. 1997 [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/soubory/officiallist2008-cze.pdf>
- **PIKE, G., SELBY, D.** *Cvičení a hry pro globální výchovu 1*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-369-2. 253str.
- **SLOVNÍK CIZÍCH SLOV** [online]. 2006-2014 [cit. 2014-05-07]. Dostupné z: <http://www.slovník-cizich-slov.net/pregradualni-1180902370/>
- **STOJANOV, R.** *Rozvojové cíle tisíciletí* [online]. 2008. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/rozvojove-cile-tisicileti>
- **UPOL.** *Portál: Informační systém Univerzity Palackého* [online]. n.d. [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: <http://portal.upol.cz>
- **VARIANTY.** *Reforma školství v České republice*. Praha: Člověk v tísni - společnost při ČT, o. p. s., 2006.
- **VARIANTY.** *Světová škola*. [online]. 2013 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://www.varianty.cz/index.php?id=12&item=42>
- **VERNEROVÁ, E.** *Ověřování přínosu GRV u dospívající mládeže*. Olomouc, 2009. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

- **VÚP.** *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. 2007. [cit. 2014-03-02]. Dostupné z http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf
- **ZÁKON** č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In: *Sbírka zákonů*. 22. 4. 1998. ISSN 1211-1244.

11 PŘÍLOHY

Příloha 1: Seznam otázek k semi-strukturovanému rozhovoru

A) Úvodní otázky:

GRV, NS GRV:

1. Slyšela jste někdy o Globálním rozvojovém vzdělávání?
  - Ano – Odkud jste se o něm dozvěděla?
  - Ne (ukázat definici, nechat přečíst)
2. Pro GRV existuje NS GRV, kde jsou dána hlavní témata, kterými se GRV zabývá (ukázat témata). Myslíte, že jsou tato témata blízká předmětu, který vyučujete?

B) Hlavní otázky:

1. Předměty s tématy GRV: Můžete mi říci něco o tomto předmětu?
  - Jak dlouho je vyučován (Vámi)
  - Myslíte si, že se tento předmět shoduje v některých tématech s tématy GRV? Zkusila byste vyjmenovat shodná či podobná témata?
  - Kolik času v rámci výuky věnujete těmto tématům v porovnání s ostatními?
  - Mluvíte o nich jako o tématech GRV nebo je integrujete a používáte jako součást oblasti Člověk a jeho svět?
2. Materiály:
  - Jaké materiály jsou k dispozici pro výuku témat GRV?
  - Jaká témata zahrnují?
  - S jakými pracujete vy?
  - Je součástí materiálů i didaktika GRV?
3. Evaluace:
  - Jakým způsobem zjišťujete kvalitu předmětů?
  - Jak je hodnocen Váš předmět?

4. Spolupráce:

- S jakými organizacemi spolupracujete (jako katedra), abyste do předmětů zahrnuli témata GRV?
- Jak spolupráce probíhá?

5. Výhled:

- Je možné, že v budoucnosti bude na oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ vyučován předmět Globální rozvojové vzdělávání?
- Na čem je tento fakt závislý?

C) Ukončovací otázky:

- Je něco, na co jsme během rozhovoru zapoměly?
- Chtěla byste zdůraznit ještě nějakou oblast, o které jsme nemluvily?
- Chtěla byste se na něco zeptat Vy?